

Årsrapport 2023

Sammen trykker vi framtiden for mennesker, dyr og natur

Innholdsfortegnelse

1	Leders beretning	2
2	Om Mattilsynet	4
	Vårt strategiske kompass - hvordan vi når målene	4
	Slik oppfyller Mattilsynet samfunnsoppdraget.....	5
	Organisasjon	8
	Nøkkeltall	9
3	Årets aktiviteter og resultater	10
	Innledning.....	10
3.1	Sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann	10
3.2	Fremme god helse hos planter, fisk og landdyr	18
3.3	Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr	28
3.4	Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden.....	30
3.5	Ivareta miljøvennlig produksjon	34
3.6	Ivareta hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet	36
4	Styring og kontroll	43
	Generell vurdering av styring og kontroll i Mattilsynet.....	43
4.1	Digitalisering og utvikling	45
4.2	Økonomistyring og effektiv ressursbruk.....	45
4.3	Internkontroll og internrevisjon	48
4.4	Sikkerhet.....	51
4.5	Arbeid med anskaffelser.....	53
4.6	Faste rapporteringskrav - administrative forhold	53
4.7	Fellesføringer 2023	55
5	Vurdering av framtidsutsikter	57
6	Årsregnskap	60
6.1	Ledelseskommmentar.....	60
6.2	Prinsippnote.....	63
6.3	Bevilgningsrapportering for regnskapsåret 2023	65
6.4	Artskontorapporteringen 31.12.2023.....	67
	Statistikkvedlegg	72
	Eksterne vedlegg:	
	• Aktivitets- og redegjøringsrapport 2023	
	• Utkvittering av tildelingsbrev 2023 og økonomi- og virksomhetsinstruksen	

1 Leders beretning

Krig, konflikt, klima- og naturkrise og deglobalisering har endret risikobildet til Mattilsynet. Vi skal trygge fremtiden for mennesker, dyr og natur, men farene som truer på våre områder er blitt mer sammensatte, og mer krevende å forutse. 2023 har bragt med seg et alvor som preger våre planer og prioriteringer. Mattilsynet har en sentral rolle i totalforsvaret av Norge og endringene i trusselbildet krever mer også av oss.

Mattilsynet vurderer at den generelle mattryggheten i Norge er god, men matbåren smitte er til stede. Fire store nasjonale matbårne utbrudd førte til at mange personer ble syke, og noen innlagt på sykehus. Spesielt alvorlig var EHEC-utbruddet (E. coli bakterie), som rammet flere barn. Mattilsynet har ansvar for smittesporing, og vi samarbeider godt med Folkehelseinstituttet, Veterinærinstituttet og kommuner i oppklaringen og oppfølgingen av slike utbrudd.

I den eksisterende sikkerhetspolitiske situasjonen er det viktig at vi kjenner status og følger opp avvik på drikkevannsområdet. For å øke sikkerhet i vannforsyningen kartlegger vi status ved vannverkene i Norge, og i år konsentrerte vi oss om tilsyn, kildebeskyttelse og vannbehandling. Dagens løsning for rapportering fra vannverkene er ressurskrevende og gir manglende innsikt i status og utfordringer. Det er behov for å finne ressurser til å utvikle en mer effektiv og hensiktsmessig løsning.

Dyrehelsen i Norge er fortsatt god, og antall utbrudd av svært alvorlige sykdommer på liste 1 var noe lavere i år, sammenliknet med årene før. Vi har likevel håndtert utbrudd av dyresykdommer som vi har vært fri for, eller i ferd med å utrydde, som storfetuberkulose, ringorm på storfe og høypatogen fugleinfluenza (HPAI) på villfugl. De siste årene ser HPAI ut til å ha blitt endemisk i villfuglpopulasjonen. Afrikansk svinepest ble påvist i Sverige i september, og det er nå politisk besluttet at villsvin skal utryddes i Norge, noe som også krever mer av oss i Mattilsynet.

Vi bidrar i arbeidet med ny stortingsmelding om velferd for fisk og landdyr, og har blant annet levert en overordnet beskrivelse av hva vi anser som hovedutfordringene for dyrevelferden i Norge, forslag til målsetninger og tiltak for å nå disse. Vi jobber med å systematisere data til bruk i et mer risikobasert tilsyn. Det digitale verktøyet *Drisk* (datadrevet risikobasering) vil hjelpe inspektører å plukke ut risikodyrehold som krever tilsyn, foreløpig basert på data fra kjøttkontrollen. Med kunstig intelligens skal verktøyet bidra til å avsløre risiko for dårlig dyrevelferd i dyrehold.

Plantehelsen i Norge er fortsatt god, men import utgjør en betydelig risiko for at nye alvorlige planteskadegjørere introduseres til Norge. Økende totalvolum av importerte varer og press på å få varene raskt ut i omsetning, bidrar til å øke denne risikoen. Vi ser fram til å ta i bruk digitale plantesertifikater i 2024. Dette gir oss langt bedre kontroll med hva som kommer over grensen, og sparer tid for importører og inspektører.

Akvakulturnæringen har over tid hatt store utfordringer med fiskehelse og fiskevelferd, og høy dødelighet. Norge har mål om bærekraftig vekst og eksport, samtidig som hensynet til helse og velferd skal ivaretas. For å lykkes kreves omfattende endringer i hvordan næringen reguleres, lokalitetsstrukturen innrettes, og et godt samarbeid om deling av data, kunnskap og utvikling av ny teknologi og metoder. Fra vår side styrker vi regelverksarbeidet og organiserer akvakultur som én felles tilsynsdivisjon på tvers av regionene. Samtidig er det behov for mer ressurser for å sikre et egnet regelverk, en relevant offentlig kontroll og en nødvendig forbedring for fisken.

Vi har etablert et team som gjør konsernrevisjoner av de største oppdrettsselskapene, og et annet team som jobber med datadeling og nye digitale løsninger for å understøtte en datadrevet, risikobasert kontroll.

Kvalitet i regelverksutvikling og forvaltning, og en forutsigbar virkemiddelbruk, er viktig for å skape tillit til jobben vi gjør. Vi har laget en kontrollveileder som viser hvordan vi arbeider, til hjelp for både inspektører og de vi fører tilsyn med. Vi har aktiv dialog med våre interessenter nasjonalt og internasjonalt, som sikrer læring og medvirkning i regelverks- og tjenesteutvikling. Vi øker vår kompetanse og relevans ved å vende blikket utover, og erfarer at kontakten er nyttig for alle parter. At samfunnsoppdraget vårt er aktuelt for mange, kan årets 1300 mediehenvendelser være et tegn på.

For å levere godt på samfunnsoppdraget må vi kontinuerlig endre og utvikle oss. Framover vil vi derfor også vurdere endringer i organiseringen av andre fagområder i regionene. Vi har utviklet en ny planprosess for utvikling og prioritering av den offentlige kontrollen, som gjør det enklere å målrette bruken av våre ressurser dit risikoen er størst. Som beredskapsetat har vi håndtert flere hundre hendelser, deltatt i nasjonale og internasjonale øvelser, og oppdatert våre planverk.

De siste årene har vi prioritert mer ressurser til digitalisering og utvikling. Det har gitt resultater. Nesten halvparten av søknadene om helsesertifikater for eksport behandles nå automatisk, og alle sertifikatene til Sør-Korea utveksles digitalt. Vi utvikler flere digitale løsninger som gjør virksomheter og oss mer effektive. På slutten av året lanserte vi en ny visuell identitet for Mattilsynet, som bedre viser bredden i oppdraget vårt, og den hjelperrollen vi har i samfunnet.

Vi har fortsatt et stort, uutnyttet potensial i å utvikle digitale løsninger som gir bedre tjenester til eksterne brukere og bedre arbeidsverktøy for egne ansatte. Samtidig er det krevende å omprioritere ressurser fra andre deler av organisasjonen gjennom naturlig avgang. Vi får skjevhet i kapasitet og kompetanse, redusert kapasitet til å gjennomføre andre viktige oppgaver og redusert evne og kapasitet til å håndtere et trusselbilde i endring. Dette er en utfordring som vi i stigende grad kjenner på.

Det er nå 20 år siden Mattilsynet ble etablert, som Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Vi arrangerer i 2024 en fagsamling for alle medarbeidere der vi skal se på hvordan vi kan trygge fremtiden for mennesker, dyr og natur de neste 20 årene. Jeg vil takke alle våre medarbeidere og tillitsvalgte for deres store innsats. En stor takk også til våre eierdepartementer, kunnskapsstøtte, interesseorganisasjoner, næringer og andre samarbeidspartnere som bidrar til våre felles mål og til at vi utvikler oss.

Oslo, mai 2024

Ingunn Midttun Godal
administrerende direktør

2 Om Mattilsynet

Mattilsynet er et statlig, landsdekkende direktorat og tilsyn. Vi skal sikre trygg mat, trygt drikkevann, fremme folke-, plante-, fiske- og dyrehelse, miljøvennlig produksjon og etisk forsvarlig hold av dyr. Mattilsynet har også oppgaver knyttet til kosmetikk og legemidler, og fører tilsyn med dyrehelsepersonell. Norske varer og dyr er en del av den globale handelen, og vi har også oppgaver knyttet til importkontroll og eksport.

Fra fjord og jord til bord

Figur 1. Samfunnsoppdraget. Kilde: Mattilsynet

Mattilsynet utarbeider forslag til og forvalter og veileder om regelverk, fører risikobasert tilsyn, overvåking av tilstand, formidler informasjon og kunnskap, samt gir uavhengige, faglige råd til sine tre eierdepartementer.

Mattilsynet har også viktige beredskapsoppgaver. Vi prioriterer håndtering av hendelser som kan true folkehelsen, mattryggheten, drikkevannsforsyningen, samt plante-, landdyr- og fiskehelsen.

Mattilsynet er underlagt Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Landbruks- og matdepartementet har det overordnede administrative og budsjettmessige ansvaret for Mattilsynet.

Vårt strategiske kompass – hvordan vi når målene

Vi har samlet beskrivelsen av vårt samfunnsoppdrag, vår identitet, våre ambisjoner og verdier i Mattilsynets strategiske kompass.

Målet med kompasset er todelt: Å bli oppfattet som mer tydelige og ensartet av brukerne våre på tvers av alle flater, og tydeliggjøre utviklingsretning for våre ansatte.

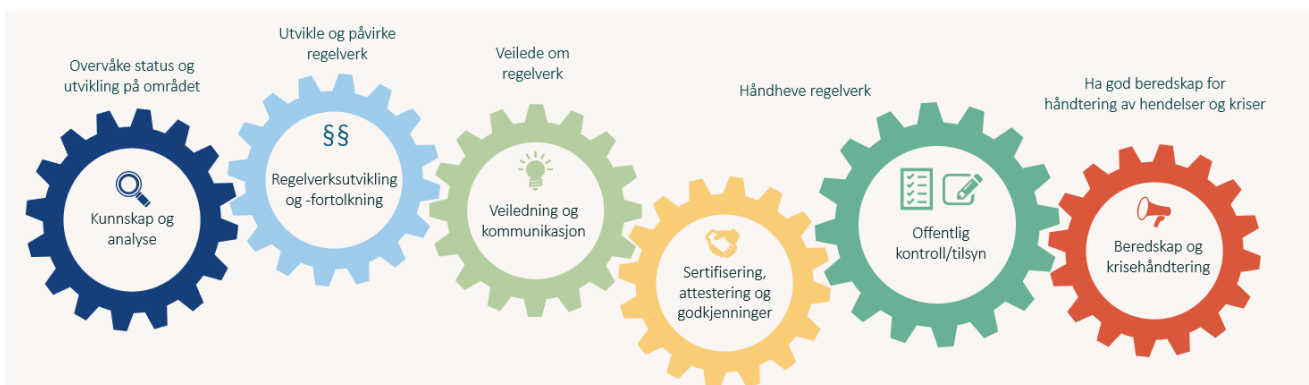
Figur 2. Mattilsynets strategiske kompass

Slik oppfyller Mattilsynet samfunnsoppdraget

Norsk og europeisk matforvaltning bygger på grunnsynet om at sluttproduktet er et resultat av de samlede påvirkningene produktet utsettes for gjennom hele produksjonsprosessen. Hva du spiser og drikker påvirkes av alt som har foregått på reisen fra fjord og jord til bord. Vår oppgave er å se sammenhengene, overvåke og ha oversikt over tilstanden, være til stede langs hele matkjeden, og mest der risikoen er størst. Vi har også oppfølgingsansvar for dyr og planter som ikke inngår i matkjeden, som kjæledyr og prydplanter.

Vi utfører oppdraget vårt gjennom å være veileder, myndighetsutøver og beredskapsaktør.

Virksomheter og innbyggere har ansvaret for å følge regelverket. Vår oppgave er å hjelpe dem å gjøre rett, forebygge regelverksbrudd og kontrollere at regelverket følges gjennom egnede tiltak. Det gjør vi ved å:

Figur 3. Mattilsynets styringsvirkemidler, jf. Økonomi- og virksomhetsinstruks til Mattilsynet (fastsatt av Landbruks- og matdepartementet).

Overvåke status og utvikling

God kunnskap om status og utviklingstrekk er fundamentet for vårt arbeid. Vi innhenter kunnskap gjennom våre kunnskapsstøtteinstitutter og gjennom egen aktivitet (offentlig kontroll og annen offentlig aktivitet). Disse instituttene har nasjonal og internasjonal forskningsaktivitet innenfor sine respektive områder, og bistår Mattilsynet med overvåknings- og kartleggingsprogrammer.

Kunnskapsstøtteinstitutter:

- Folkehelseinstituttet
- Havforskningsinstituttet
- Norsk institutt for bioøkonomi
- Veterinærinstituttet

Vi får også kunnskapsstøtte fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), Danmarks tekniske universitet (DTU) og en rekke laboratorier. Vi samarbeider med næringene, kunnskapsstøtteinstituttene og Norges forskningsråd for å frembringe kunnskap.

I tillegg benytter vi Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) til å utarbeide uavhengige, vitenskapelige risikovurderinger.

Utvikle og påvirke regelverk

Det viktigste virkemiddelet vi har i arbeidet med å oppfylle samfunnsoppdraget er å utvikle og å følge opp regelverket vi forvalter. Regelverket som Mattilsynet forvalter er i all hovedsak EU-regelverk som er tatt inn i EØS-avtalen. Omlag 40 prosent av alt regelverk som er tatt inn i EØS-avtalen faller innenfor Mattilsynets samfunnsoppdrag. Vi deltar og medvirker i regelverksutviklingen og har en ambisjon om å prioritere områdene som er viktigst for norske interessenter og myndigheter.

Vi lager utfyllende regelverk, der EØS-avtalen åpner for det, og nasjonalt regelverk på områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen, der det er hensiktsmessig. Vi forvalter over 300 forskrifter. Vi har stor oppmerksomhet på å gjennomføre forpliktelsene i EØS-avtalen på en god måte, med utgangspunkt i de ressursene vi har, se tabell 8 i statistikkvedlegget. I alt regelverksarbeid har vi ambisjon om å innhente synspunkter fra berørte parter og avveie ulike hensyn og interesser. Det er behov for at vi blir bedre på å synliggjøre konsekvensene av det regelverket som foreslås.

Alle regelverksendringer legges ut til åpne høringer på våre nettsider, der både virksomheter, innbyggere og andre interessenter kan komme med hørings svar. Der hvor regelverksutviklingen foregår på EU-nivå, er det viktig at denne interessentinvolveringen skjer tidlig nok, slik at innspillene kan brukes i forhandlingene i Brussel.

Vi bidrar også til å styrke aktørene på matområdet gjennom informasjons- og dialogmøter. Vi har nå jevnlig interessentmøter for EU/EØS-saker. Interessentmøtene bidrar til økt kompetanse, deling av aktuelle saker, innspill til oss og perspektiver fra Brussel delt av EU-delegasjonen. På våre nettsider deler vi relevante saker fra EUs høringsportal «Have your say», for å gi informasjon om at våre interessenter kan gi høringsinnspill direkte til Europakommisjonen.

Regelverksarbeidet, både i Norge, EU/EØS og resten av verden, påvirkes gjennom arbeidet med globale standarder og normer som legger grunnlaget for enkeltlands beskyttelsesnivå, herunder fra de tre standardsettende organisasjonene:

- Codex Alimentarius (matområdet),
- International Plant Protection Convention (hindre introduksjon og spredning av skadegjørere på planter og planteprodukter)
- Verdens organisasjon for dyrehelse

I disse organene har vi ambisjon om å ivareta Mattilsynet norske interesser i forbindelse med standardsettende aktivitet som danner rammene for internasjonal handel med dyr, planter og produkter. Det er utfordrende å sikre tilstrekkelig deltakelse på de viktigste områdene. Arbeidet blir både viktigere og mer krevende som følge av endringer i den geopolitiske situasjonen i verden.

Veilede om regelverk

Vi legger vekt på god dialog og veiledning til virksomheter og innbyggere. Vi veileder og informerer på nett, på telefon, på tilsyn, i dialogmøter, via smilefjesordningen og via sosiale og tradisjonelle medier.

Vi lanserte nye hjemmesider, med mål om å gi enklere oversikt over regelverkskrav og mer tilgjengelig veiledning på våre områder. Vi har strukturert og organisert informasjon og innhold på en måte som gjør veiledning tilgjengelig i flere kanaler. Det betyr at vi kan dele det samme innholdet på mattilsynet.no, på vårt intranett, og via programmeringsgrensesnitt (API) til andre nettstedet eller systemer.

Gode nettløsninger er et langsiktig arbeid. Vi har som mål å utvikle flere digitale og selvbetjente løsninger med innebygd, god veiledning, som skal gjøre det enklere å gjøre rett, og redusere risikoen for at ansatte og brukere har ulik forståelse av regelverket.

Håndheve regelverk

Vi forvalter lover og forskrifter, vi fører tilsyn med at krav og regler blir etterlevd og fatter vedtak der det er nødvendig ved regelverksbrudd.

Gjennom tilsynsaktiviteten følger vi opp og kontrollerer at regelverket følges av virksomheter og innbyggere. Kontrollforordningen setter krav til hvordan kontrollene skal foregå. God og tillitsfull dialog med de vi er på tilsyn hos er grunnleggende. Viktige føringer for flere av disse aktivitetene er at de skal være risikobaserte, slik at vi bruker ressursene der de gir størst effekt, og at vi bruker nødvendige og forholdsmessige virkemidler for å sikre at regelverket følges.

Inspektører som er trygge i rollen og som kommuniserer godt, i kombinasjon med verktøy som hjelper inspektøren i arbeidet, er viktig. Vi jobber med kompetanseutvikling, utvikling av generelle tilsynsverktøy, samt registrering og bruk av data for et mer kunnskaps- og risikobasert tilsyn.

Vi følger i tillegg opp en rekke brukerinitierte oppgaver, blant annet søknad om godkjenning, sertifisering og attestering. Omfanget varierer fra år til år.

Ha beredskap for håndtering av hendelser og kriser

Mattilsynet har de siste fem årene håndtert 200-300 beredskapshendelser årlig; små og store hendelser innen våre forvaltningsområder. Vi har lang erfaring med beredskap og å håndtere utbrudd av sykdommer. Tidlig oppdagelse og god håndtering av hendelser, i samarbeid med næringene, virksomheter og innbyggere, er avgjørende både for å redusere konsekvensene av hendelser og for å opprettholde eller forbedre status på Mattilsynets forvaltningsområder. Antall hendelser varierer fra år til år, men vi ser en utvikling i retning av mer sammensatte og kompliserte hendelser som krever mer av oss - se tabell 11 i statistikkvedlegget.

Organisasjon

Mattilsynet er organisert i to forvaltningsnivåer, hvor regionene utgjør det ene forvaltningsnivået og hovedkontoret det andre. Direktorsrollen utøves av hovedkontoret som styrer og utvikler hele virksomheten basert på rammer fra Stortinget og føringer fra departementene. Vi utvikler og påvirker regelverk som virksomheter og innbyggere skal følge, og avklarer og formidler hvordan det skal forstås. Vi overvåker status og utvikling på områdene våre og behandler klager på vedtak som er gjort av tilsynet.

Tilsyn er en faglig uavhengig rolle og utføres av regionene. Hovedkontoret og regionene er uavhengige forvaltningsorganer etter offentleglova og forvaltningsloven.

Direktoratet består av fem fagavdelinger som utgjør hovedkontoret. Den offentlige kontrollen utøves av fem regioner.

Figur 4. Mattilsynets organisasjonskart per 1. januar 2024. I 2023 vikarierte regiondirektør Lise Petterson i tre måneder for administrerende direktør Ingunn Midttun Godal under hennes opphold på sjefskurset til Forsvarets Høgskole.

Nøkkeltall

Tabell 1. Hovedtall. Kilde: Mattilsynet.

Hovedtall	2021	2022	2023
Antall ansatte	1 248	1 245	1 291
Antall avtalte årsverk	1 195	1 190	1 232
Antall utførte årsverk	1 075	1 064 ¹	1 097
Samlet tildeling og mottatte belastningsfullmakter post 01-99	1 471 970 000	1 550 648 000	1 603 784 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	98 %	97 %	99 %
Driftsutgifter ²	1 431 558 256	1 460 796 690	1 571 398 642
Lønnsandel av driftsutgifter	67 %	66 %	70 %
Lønnsutgifter per årsverk	886 165	893 722	994 295
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost (%)	44,6 %	44,5 %	45,2 %

Mattilsynet er et bruttobudsjettert forvaltningsorgan. Les mer om vurderinger av nøkkeltall i kapittel 4 Styring og kontroll og i kapittel 6 Årsregnskap.

¹ Tallet er korrigert, da tallet som ble oppgitt i årsrapporten for 2022 var feil.

² Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

3 Årets aktiviteter og resultater

Innledning

Kapittel 3 gir et helhetlig og dekkende bilde av virksomhetens resultater på alle viktige fagområder. Kapitlet er delt inn i henhold til våre overordnede mål, gitt i tildelingsbrevet.

3.1 Sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann

Trygg mat

Mattilsynet vurderer den generelle mattryggheten i Norge som god. Likevel ser vi at noen næringsmidler øker risikoen for matbåren smitte. Økt bruk av importerte vegetabiliske friske råvarer kan øke risikoen for å få smittestoffer og fremmedstoffer inn i matkjeden. Enkelte næringsmidler som spises uten varmebehandling kan være forbundet med risiko for overføring av smittestoffer. Maten kan inneholde eller være tilsatt stoffer som kan ha negativ effekt på helsa. I de fleste tilfellene er nivåene på uønskede stoffer i maten lave og under grenseverdiene, men noen ganger kan de være til stede i mengder som kan være helseskadelig for oss. Det er viktig at næringen følger regelverket for å sikre produksjon av trygg mat. Vi følger opp de ulike aktørene i matkjeden gjennom veiledning og tilsyn, med oppfølging av brudd på regelverket der det er nødvendig for å redusere risikoen.

Syk av maten

Mage-tarmbakterier smitter gjerne gjennom mat, drikke eller kontakt med dyr, men når man oppdager utbruddet, er gjerne smitekilden ukjent. For å finne smitekilden, samarbeider Mattilsynet tett med Folkehelseinstituttet, Veterinærinstituttet og landets kommuneoverleger. Pasienter intervjues med et omfattende spørreskjema for å kartlegge mulige fellesnevnerne.

I 2023 har vi i tillegg til flere lokalt begrensede utbrudd, hatt fire store nasjonale matbårne utbrudd. For to av utbruddene var det norske kjøtt råvarer som gjorde folk syke. I listerioseutbruddet ble smitekilden identifisert som norsk røkt laks og ørret, og i salmonelloseutbruddet var det grunn til å mistenke importerte salatprodukter som den sannsynlige smitekilden.

Utbruddene førte til at mange personer ble syke og flere måtte innlegges på sykehus. Spesielt alvorlig var det ene EHEC-utbruddet, der flere barn ble rammet og utviklet hemolytisk-uremisk syndrom (HUS) eller nyresvikt.

For å sikre mattrygghet og beskytte folkehelsen er det derfor avgjørende å følge opp og ansvarliggjøre de ulike aktørene i matkjeden gjennom målrettet tilsyn og veiledning.

EHEC OG HUS

EHEC er en forkortelse for enterohemoragiske *Escherichia coli*, en type bakterie som produserer shigatoksin og kan forårsake alvorlig sykdom hos mennesker.

Smitte kan skje gjennom kontaminerte næringsmidler bl.a. gjennom kjøtt og kjøttprodukter fra storfe og småfe, salat, grønnsaker, upasteurisert melk, produkter av upasteurisert melk og drikkevann. Smitte kan også skje ved direkte kontakt med dyr (som selv ikke blir syke), eller indirekte via dyrenes avføring, fra badevann, samt direkte fra person til person gjennom forurensede hender (kilde FHI.no)

HUS er en forkortelse for hemolytisk-uremisk syndrom. Sykdommen starter som oftest med en tarminfeksjon med blodig diare og som etter noen dager fører til betennelse i nyrene. I verste fall kan man få nyresvikt. HUS rammer først og fremst småbarn og spedbarn. (Kilde nhi.no)

Store nasjonale E. coli-utbrudd

Sykdomsutbrudd med E. coli O26:H11

Dette er det største og av de alvorligste EHEC-utbruddene som har vært i Norge. Sommeren og høsten ble 24 personer syke, derav 15 barn, hvor 9 av disse utviklet HUS. Alle de syke var smittet i Norge og ingen andre land rapporterte om tilfeller med utbruddsstammen.

Gjennom omfattende sporingsarbeid, ble to spesifikke hamburgerprodukter fra en konkret produksjonsvirksomhet identifisert som mistenkt smittekilde. Ved hjelp av ytterligere informasjon fra pasienter, og positive analysefunn av utbruddsbakterien i produkter som enkelte pasienter hadde hjemme, kunne vi knytte utbruddsbakterien til konkrete produksjonsdatoer for disse hamburgerne. Virksomheten gjennomførte selv to tilbaketrekninger av disse hamburgerne og andre burger- og deigprodukter hvor de samme råvarene hadde blitt brukt.

Smittetilfellene var i hovedsak konsentrert i Trøndelag og det sentrale Østlandsområdet. Varer fra bestemte produksjoner var distribuert til bare disse to geografiske områdene og denne distribusjonen sammenfalt med den geografiske tilhørigheten til sykdomstilfellene.

Utbruddsetterforskningen viste at:

- Sporingsarbeidet var omfattende og komplisert, med elleve ulike frosne og ferske råvarer, som inngikk i hamburgerproduksjonen der utbruddsbakterien ble påvist.
- Prøvetaking av tilgjengelige kjøttsorteringer og ulike hamburgerpakker bidro til å snevre inn mistenkte kjøttråvarer.
- Tre spesifikke kjøttsorteringer med bestemte slaktedatoer fra ulike slakterier pekte seg ut som mulig smittekilde. Vi kunne ikke fastslå med sikkerhet hvilken av disse kjøttsorteringene som hadde med seg smitten.

De mistenkte kjøttsorteringene og partiene med slakteskrotter gikk til industriell varmebehandling, mens forbrukerpakker ble trukket fra markedet, og gikk til destruksjon.

Sykdomsutbrudd med E. coli O157:H7

Over et tidsrom fra høsten 2022 til høsten 2023 ble flere personer syke med E. coli av typen O157:H7. I juni ble dette vurdert til å være et nasjonalt utbrudd. Tilfellene var bosatt i fire ulike fylker, og heller ikke her rapporterte andre land om tilfeller med denne utbruddsstammen.

Alle tilfellene oppgav å ha spist hamburgere og/eller kjøttfarseprodukter og flere av pasientene hadde spist hamburgere fra en og samme bensinstasjonskjede, men kjøpt på helt ulike utsalgssteder. Veterinærinstituttet fant at denne utbruddsbakterien var påvist tidligere i to egenkontrollprøver fra råstoffblandinger hos en hamburgerprodusent i 2022 og 2023.

Dette ga oss viktig informasjon om at smitekilden fantes hos et storfehold. Dyr fra dette miljøet har gått til slakt flere ganger i løpet av et helt år og kjøttet hadde blant annet blitt brukt i de to bestemte produksjonene med hamburgerblanding. Ved hjelp av sporingsinformasjon fra mange ulike aktører, fant vi fram til ett slakteri og én storfebesetning, som kunne forklare hele utbruddet. Dyr fra denne besetningen ble slaktet på datoer som både inngikk i de positive kjøttprøvene Veterinærinstituttet hadde funnet, og i de bestemte produksjonene som pasientene hadde kjøpt og spist hamburger fra.

Det var ytterligere ett tilfelle, men vi hadde for lite informasjon til å finne smitekilden. At tilfellene fortsatte å komme sporadisk, styrket hypotesen om at vi hadde norske storfebesetninger som kan betraktes som et reservoar for utbruddsbakterien over tid.

Mattilsynet har underveis i sykdomsutbruddene informert næringen og veiledet forbrukerne via media om hygienisk håndtering og gjennomsteking av rå hamburgere og deig- og farseprodukter.

Mattilsynet vil følge opp utfordringer med skitne slaktedyr og slaktehygiene i tilsynsarbeidet. Vi forventer også at næringen gjennomfører tiltak for å sikre at renere dyr leveres til slakt og at slakteriene påser at slaktehygiene er god og at det er rene slakteskrotter som sendes videre i matkjeden. Fra 2024 vil det gjennomføres et overvåkningsprogram for å øke kunnskapen om virulente EHEC-bakterier i norske storfebesetninger. Økt kunnskap kan gi oss muligheter for bedre tiltak.

FOREKOMST AV EHEC

EHEC kan finnes i tarmen hos drøvtyggere som storfe og sau og kan komme over på kjøttet ved slaktebehandling. Det er flere viktige barrierer for å hindre at slike bakterier kommer inn i matkjeden, eksempelvis:

- unngå at skitne slaktedyr leveres til slakt og ha rutiner for tilfredsstillende slaktehygiene
- hygienisk håndtering i hele matproduksjonskjeden for å hindre at folk blir syke

Syk av røykt laks

Matvarer med lang holdbarhetstid som spises uten varmebehandling er risikoprodukter når det gjelder *Listeria monocytogenes*. Dersom bakterien får utvikle seg i produktene, kan disse medføre en alvorlig helserisiko for utsatte grupper.

I sommer ble sju personer innlagt på sykehus med listeriose. Pasientene var fire kvinner og tre menn i alderen 50-90 år, og var bosatt i Viken, Vestland, Trøndelag og Oslo. Røykt laks og ørret fra en norsk produsent var antatt kilde til utbruddet. Årsaken til dette utbruddet var samme bakteriestamme som forårsaket et listerioseutbrudd i 2022 fra samme produsent. Produkter ble trukket fra markedet og produsenten satte i verk tiltak i produksjonen.

I en tilsynskampanje rettet mot produsenter av røykelaks i 2021 og 2022, påla Mattilsynet nesten halvparten av produsentene å forbedre sine rutiner. Vi fortsetter å prioritere tilsyn med produsenter av blant annet røykelaks, for å kontrollere at de følger regelverket for produksjon av spiseferdige næringsmidler. Vi skal gjennom veiledning og informasjon bidra til at virksomhetene er kjent med risikoen, og setter i verk nødvendige tiltak for å sikre at produktene deres er trygge å spise. Neste år gjennomfører vi også et overvåkings- og kartleggingsprogram for *Listeria* i røykelaks. Dette prøvetakingsprogrammet vil gi oss oppdatert status på forekomst av *Listeria* i norske virksomheter, og vil kunne bidra til å oppklare og begrense fremtidige listerioseutbrudd.

Vegetabiliske råvarer som smittekilde

I august og september ble sju personer syke med *Salmonella Napoli*. Pasientene var i aldersspennet seks til 66 år, og bosatt i seks ulike fylker.

Sporingsinformasjon fra pasientene rettet mistanken mot et ferskt produkt med kort holdbarhet, i hovedsak mot salatprodukter. Samtlige pasienter hadde spist ulike varianter av salatprodukter som kunne være aktuelle, blant annet produkter hvor *Salmonella Napoli* er påvist tidligere. Det ble importert produkter fra ulike land i Sør-Europa i en tidsperiode som kunne forklare utbruddet. Vi fikk ikke informasjon om at det var registrert utbrudd i andre europeiske land i samme tidsperiode, men vi antok likevel at et importert produkt var mest sannsynlige kilde.

Siden de mistenkte produktene hadde kort holdbarhetstid, var det ikke mulig å gjøre noe bekreftende funn ved hjelp av videre etterforskning. Alle produkter som med sannsynlighet kunne knyttes til utbruddet hadde trolig vært borte fra markedet en god stund.

Vi prioriterer tilsyn med produsenter av spiseferdige vegetabiler for å kontrollere at de følger regelverket for slik produksjon. Vi skal gjennom veiledning og informasjon bidra til at virksomhetene er kjent med risikoen, og setter i verk nødvendige tiltak for å sikre at produktene deres er trygge å spise.

Smilefjestilsyn

For å sikre forbrukere god informasjon om de hygieniske forholdene ved et spisested, ble smilefjesordningen innført i 2016. Om lag 9 000 restauranter og kaféer er omfattet av ordningen. I 2023 prioriterte vi ikke å gjennomføre smilefjestilsyn på virksomheter som har hatt gode resultater de siste fem årene. Dette resulterte i ca. 4900 smilefjestilsyn, som er 35 prosent færre enn året før. Vi utreder mulighetene for å risikobasere smilefjestilsynene bedre. Arbeidsprosesser er kartlagt og vi ser på dataflyten i denne ordningen. Arbeidet fortsetter med mål om blant annet bedre digitale løsninger.

Etter åtte års drift av smilefjesordningen, er Mattilsynets vurdering at den har ført til bedre hygieneforhold, raskere retting av påpekte avvik og bedre standard på rutiner og ledelse i serveringsbransjen. I 2023 fikk 82 prosent av virksomhetene vi undersøkte karakteren *smil*, mens 16 prosent fikk *streknull*. Resultatene er noe svakere enn tidligere år. Vi har ikke informasjon som gjør at vi kan vurdere om dette er en reell nedgang, eller om nedgangen skyldes at virksomhetene med de beste historiske resultatene ikke er med i datagrunnlaget for 2023. Andelen som får *sur null*, og som i mange tilfeller innebærer at restauranten må stenge til avvikene er utbedret, har hatt en svak økning. Fra en nokså stabil andel på i overkant av én prosent, var det 1,7 prosent av virksomhetene som fikk denne karakteren. I 2023 opprettet vi et eget produktteam mat, som har i oppdrag å forbedre smilefjesordningen, samt forenkle og effektivisere smilefjestilsynene for Mattilsynets inspektører. Så langt har teamet utviklet nye nettsider for både Matvaretabellen og smilefjesresultatene.

Tang og tare

Det er økende interesse for å utnytte tang og tare til bruk som mat og til andre formål. Samtidig er det lite spesifikt regelverk på området. På bakgrunn av oppdatert kunnskap om mattrygghet i tang og tare har vi utarbeidet en [ny veileder](#), til hjelp for de som produserer tang og tare for omsetning til bruk i næringsmidler. Det har vært tett dialog med næringen og FOU-miljøer under arbeidet.

Tiltak for å unngå for høyt inntak av vitaminer, mineraler og andre stoffer i næringsmidler

Inntak av store mengder av visse vitaminer, mineraler og andre stoffer med fysiologisk effekt, kan føre til negative helseeffekter. I påvente av felles europeiske regler, har Norge fastsatt nye nasjonale maksimumsgrenser for sink, jern og vitamin E i kosttilskudd. Vi deltar også i de forberedende tekniske diskusjonene, ledet av Europakommisjonen, om felles maksimumsgrenser for vitaminer og mineraler i kosttilskudd /næringsmidler.

Koffein er et stoff, med fysiologisk effekt, som tilsettes energidrikker og andre næringsmidler, og som kan føre til negative helseeffekter. Undersøkelser viser at stadig flere barn og unge drikker energidrikker, og at det kan føre til dårlig søvn og andre negative helseeffekter. I henhold til Folkehelsemeldinga³, og etter oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet, har vi utredet og anbefalt ulike tiltak for å begrense inntaket av energidrikker blant barn og unge i Norge. Vi har også vurdert i hvilken grad tiltakene er forholdsmessige (egne og nødvendige). De tiltakene vi har anbefalt er generell kunnskapsheving om energidrikker og koffein både blant barn, unge og voksne, og restriksjoner på markedsføring av energidrikker og andre næringsmidler med høyt koffeininnhold som barn og unge eksponeres for.

Vi har anbefalt at det igangsettes et overvåkingsprogram for å følge utviklingen i barn og unges inntak av energidrikker og andre koffeinholdige næringsmidler. En slik overvåking vil gi bedre grunnlag for å treffe riktige tiltak i fremtiden. Det er opp til Helse- og omsorgsdepartementet å avgjøre hvilke tiltak som skal innføres.

³ [Meld. St. 15 \(2022-2023\)](#)

Kontroll og kartlegging gir viktig kunnskap for regelverksutvikling og for å sikre mattryggheten

Kartlegging og overvåkning av stoffer i mat, matemballasje og drikke i Norge er med på å sikre mattryggheten. Det er viktig at maten vi spiser ikke inneholder stoffer i mengder som gjør den helseskadelig. I de fleste tilfellene er innholdet av stoffene i maten lave og under grenseverdiene, men noen ganger kan de være til stede i mengder som kan være helseskadelig for oss. Det handler i ytterst få tilfeller om akutte skadelige effekter, men noen ganger påvises stoffer som etter gjentatt eksponering over tålegrensen kan bidra til langsiktige skadevirkninger som lever-, nyreskade eller kreft.

KJEMISKE STOFFER I MAT

Mesteparten av stoffene har en viktig rolle, for eksempel vann, tilsetningsstoffer, vitaminer, mineraler og andre næringsstoffer. Noen stoffer kan også være helseskadelige for oss. Det kan være stoffer som er naturlig til stede (som plantegifter og mykotoksiner), stoffer som kommer inn i maten fra miljøet eller stoffer som dannes under produksjonen av maten. Det kan også være rester av plantevernmidler og veterinære legemidler eller stoffer som kommer fra matkontaktmaterialer.

Årlig analyserer vi utvalgte mat- og drikkevarer for forurensende stoffer (miljøgifter, mykotoksiner, plantetoksiner osv.), veterinære legemiddelrester og plantevernmiddelrester. Her kontrollerer vi om grenseverdiene overholdes. I 2023 var det ikke noen overskridelser av grenseverdier for plantevernmiddelrester, legemiddelrester, fremmedstoffer eller mykotoksiner i norskproduserte næringsmidler som vi undersøkte. Vi fant

plantevernmiddelrester over grenseverdi i 3,4 prosent av importert mat, og funn over tillatt grenseverdi for plantetoksinet pyrrolizidinalkaloider i noen få importerte varer - se også tabell 13 i statistikkvedlegget.

Vi analyserer et stort utvalg næringsmidler for å kontrollere at grenseverdier for forurensende stoffer og veterinære legemiddelrester overholdes og at ulovlige legemidler ikke er brukt.

Prøvefrekvensen for noen næringsmidler har gått ned, men for forurensende stoffer er det nå krav om at myndighetene også skal kontrollere ikke-animalsk mat og villfisk. Dette kommer som følge av endrede krav i regelverket. Samtidig er det, i motsetning til tidligere regelverk, anledning til å gjøre analyser av flere stoffer i én prøve. Selv om antall prøver gikk ned i 2023, har omfanget av hvilke næringsmidler og stoffer som skal analyseres økt.

Tabell 2. Antall og andel undersøkte prøver med ulovlig innhold av fremmedstoffer. Kilde: Mattilsynet.

Fremmedstoffer		2021	2022	2023
Plantevernmiddelrester innenlands	Antall prøver	336	353	298
	Andel prøver med funn over grenseverdi	0,0 %	0,6 %	0,0 %
Plantevernmiddelrester import	Antall prøver	771	789	680
	Andel prøver med funn over grenseverdi	3,1 %	4,8 %	3,4 %
Fremmedstoffer i landdyr innenlands	Antall prøver	4 000	4 075	2 143
	Andel prøver med funn over grenseverdi*	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Fremmedstoffer i landdyr import	Antall prøver	80	80	22
	Andel prøver med funn over grenseverdi	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Fremmedstoffer i fisk innenlands	Antall prøver	13 930	14 771	2 709
	Andel prøver med funn over grenseverdi	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Fremmedstoffer i fisk og sjømat import**	Antall prøver	80	80	47
	Andel prøver med funn over grenseverdi	0,0 %	0,0 %	0,0 %

*Inkluderer funn av tungmetaller i lever (For 2021 regnes ikke funn av tungmetaller som overskridelse)

**Disse prøvene blir tatt ut av produkter som vi av erfaring vet at det er en viss risiko ved og funn representerer derfor ikke den generelle tilstanden

Fremmedstoffer i fisk blir undersøkt for miljøgifter, legemiddelrester og ulovlige legemidler. For plantevernmiddelrester i 2021 - oppgitt antall gjelder for konvensjonelle prøver (økologiske prøver er ikke med)

Resultater fra vår årlige overvåking, kartlegging og kontroll gir oss viktig kunnskap om status i Norge og bidrar til at norske data er en del av grunnlaget for regelverksutviklingen i EØS.

Mattilsynets produktteam for prøvetaking utvikler en digital løsning for prøvetaking for ett OK-program for kjemisk mattrygghet. Denne løsningen sparer inspektører i snitt 4-8 minutter per prøve i dette OK-programmet. Med flere tusen prøver innen dette programmet utgjør dette en merkbar gevinst.

Nye matvarer

Kostholdet vårt påvirkes av endrede matvaner, nye matvarer og matvarer med annen sammensetning enn før. Det er kommet en rekke produkter på markedet de senere årene, som følge av økt etterspørsel etter vegetarprodukter og «fri for»-produkter. For å øke kunnskapen på området bestilte vi og mottok to kartlegginger fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM);

- Kartlegging av innholdet i glutenfrie produkter og plantebaserte erstatningsprodukter til kjøtt- og meieriprodukter (VKM, 2023)
- Konsistensmidler – kartlegging av forskning om effekter på fordøyelseskanalen (VKM, 2023)

Hovedkonklusjonen i rapporten om glutenfrie produkter og plantebaserte erstatningsprodukter til kjøtt og meieriprodukter er at det er store forskjeller i innhold av næringsstoffer, tilsetningsstoffer og kontaminanter mellom produkter som er plantebaserte og glutenfrie produkter, og sammenlignbare produkter som inneholder kjøtt, melk og gluten. Rapporten viser og at plantebaserte kjøtterstatere for eksempel inneholder mer tungmetaller som uorganisk arsen og kadmium, mens animalske produkter for eksempel inneholder mer dioksiner og dioksinlignende PCBer. Vi vil bruke kartleggingen som grunnlag til å vurdere hvilke matvarer vi skal overvåke.

Karragenan og flere andre stoffer er godkjente konsistensmidler som er risikovurdert av EFSA, den europeiske myndighet for næringsmiddeltrygghet. Vi opplever imidlertid bekymring i befolkningen om konsistensmidlet karragenan og enkelte alternative konsistensmidler, og deres effekt på fordøyelseskanalen. Per i dag gir ikke kunnskapsgrunnlaget grunn til å være bekymret for bruken av konsistensmidler.

KARRAGENAN

Karragenan er et finmalt pulver som er produsert av rødalger. Stoffet er i næringsmiddelteknologien brukt som fortykningsmiddel og stabilisator iblant annet iskrem, sjokolademelk og ferdigproduserte puddingdesserter, og har egenskapen at det danner qelé når det blandes med melk.

Ny teknisk løsning for å registrere prøver

Vi har utviklet en ny teknisk løsning for å registrere prøver i overvåkingsprogrammet for fremmedstoffer for landdyr som ble klar til bruk i januar 2024. Formålet med den nye løsningen er at personell på laboratoriet og Mattilsynets inspektører skal spare tid og ha bedre oversikt, samt unngå feil. Vi utnytter tilgjengelige data slik at inspektørene og laboratoriet får færre manuelle operasjoner, og totalt sett får vi økt datakvalitet.

Trygt drikkevann

En stabil drikkevannsforsyning er en grunnleggende forutsetning for et velfungerende samfunn. Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DSB) har definert drikkevannsforsyning som en av de åtte samfunnskritiske funksjonene i Norge. Vi fører tilsyn med leveringssikkerhet med hjemmel i drikkevannsforskriften. Vannmangel i stor skala kan gi store samfunnsmessige konsekvenser, og selv små kvalitetsendringer og lokalt bortfall av vann kan gi store utfordringer både for næringsliv, offentlige etater og helseinstitusjoner.

I den eksisterende sikkerhetspolitiske situasjonen er det viktig at vi kjenner status og følger opp avvik på drikkevannsområdet. Drikkevannsforsyningen har langsiktige utfordringer på tvers av sektorer, og flere offentlige utredninger (Riksrevisjonen, forsvarskommisjonen, totalberedskapskommisjonen) har påpekt viktige avvik på denne kritiske samfunnsfunksjonen. Oppgavene det pekes på krever kapasitet og spesialkompetanse innen bl.a. sikkerhetsarbeid, herunder IKT-sikkerhet, som vi ikke har i dag. Det er totalt sett et gap mellom hva Mattilsynet kan levere, og hva som forventes. I tillegg medfører utdatert innrapporterings- og dataplattform med omfattende manuelle, årlige registreringer fra vannverkseierne og kommunene til feil og mangelfull registrering. Vi er bekymret for utfordringene som er identifisert. Det er behov for en betydelig satsning på området.

Som ett av tiltakene for å øke sikkerhet i vannforsyningen, kartlegges status på generell sikkerhet ved vannverkene i Norge. Oppfølging av disse resultatene vil bli et viktig tiltak i 2024.

Nasjonale mål for vann og helse

United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) sin protokoll om vann og helse er en internasjonal avtale under FN-paraplyen. Den har som mål å oppnå tilstrekkelig forsyning av rent drikkevann og tilfredsstillende sanitærforhold for alle, redusere vannbårne sykdommer og beskytte vannforekomster. For å ivareta formålet med protokollen, skal partene sette mål tilpasset nasjonale og lokale forhold.

DRIKKEVANNSDATA

- I 2022 ble det produsert ca. 710 millioner m³
 - Ca. 99,6 prosent av befolkningen får drikkevann med tilfredsstillende hygienisk kvalitet
 - 1 407 vannforsyningssystemer forsyner minst 50 fastboende personer hver dag
 - Ca. 89 prosent av Norges befolkning drikkevann fra slike anlegg
 - I Norge er 89 prosent av det totale vannuttaket fra overflatevann og elleve prosent er fra grunnvann
- Se også statistikkvedlegg tabell 15.

Helse- og omsorgsdepartementet leder arbeidet med å følge opp de norske protokollmålene, med Mattilsynet som sentralt direktorat. Partene til protokollen er forpliktet til å samle inn data for å kunne vurdere måloppnåelsen.

Regjeringen vedtok i 2022 at nasjonale mål for vann og helse skulle revideres med sikte på fastsettelse i 2023, og at det parallelt skulle utarbeides en tverrsektoriell gjennomføringsplan for å oppnå målene.

Vi har ledet en direktoratsgruppe oppnevnt av Helse- og omsorgsdepartementet, med representanter fra Folkehelseinstituttet og Miljødirektoratet, som har revidert de nasjonale målene for vann og helse. Gruppen har også utarbeidet utkast til en tverrsektoriell gjennomføringsplan.

Protokollen for vann og helse angir 14 målområder. Under hvert målområde skal det fastsettes spesifikke mål som gjenspeiler de aktuelle utfordringene her til lands, eksempelvis beskyttelse av drikkevannskilder, leveringssikkerhet og lekkasje fra ledningsnett. Direktoratgruppa har foreslått å redusere antall mål og formulert dem tematisk og overordnet. Kriteriene for måloppnåelse er konkrete, og indikatorene muliggjør en vurdering av status.

Alle mål er ledsaget av tiltak i utkastet til gjennomføringsplan og er delt under henholdsvis *vann* og *avløp*, men det er også identifisert behov for tiltak som er felles for de to sektorene. Utkast til revidert måldokument og tverrsektoriell gjennomføringsplan ble oversendt Helse- og omsorgsdepartementet våren 2023.

Endringer i drikkevannsforskriften

Vi gjennomførte i 2022 en høring av forslag om en rekke endringer i drikkevannsforskriften for å gjennomføre kravene i det nye drikkevannsdirektivet. Vi oversendte vår tilrådning om fastsettelse av endringer i drikkevannsforskriften til Helse- og omsorgsdepartementet i april 2023.

Tilsynsaktivitet

Vi prioriterte tilsyn med kildebeskyttelse og vannbehandling hos vannverkseierne. Under *tilsynet med kildebeskyttelse* vurderte vi om vannverkseiernes farekartlegging av vanntilsigsområdet og råvanskilden er gjennomført, om den er oppdatert og om det er iverksatt tiltak for å håndtere de farene som avdekkes.

Vi gjennomførte 46 tilsyn, og det ble registrert avvik på 43 prosent av tilsynene. De fleste avvikene er knyttet til kravet om farekartlegging (28 prosent), hvor vi registrerte mangler i kartleggingen eller at den ikke var oppdatert.

Videre registrerte vi at ca. 13 prosent har mangler i vurderingen av behovet for beskyttelse, og hos ca. 19 prosent var ikke beskyttelsestiltakene basert på en gjennomført farekartlegging. Vi opplever gode synergieffekter mellom tilsynet med kildebeskyttelse etter drikkevannsforskriften, og arbeidet med plansaker etter plan- og bygningsloven som er omtalt nedenfor.

Vi gjennomførte også 342 tilsyn med vannverkens vannbehandling (vannrensing). Også ved disse tilsynene kontrollerte vi om farekartlegging og farehåndteringen var gjennomført for vannbehandlingen, om denne var oppdatert og om den etablerte vannbehandlingen er basert på en farekartlegging. Vi kontrollerte også om vannverket har skriftlig plan for drift og vedlikehold av vannbehandlingsanlegget, og om opplysningene om vannbehandlingsmetoder er registrert og oppdatert i våre registre. Av de 342 tilsynene, ble det registrert avvik ved 37 prosent av tilsynene, 23 prosent knyttet til gjennomføring og 19 prosent til oppdatering av farekartleggingen og -håndteringen. Tolv prosent av vannverkene hadde ingen vann-behandling som var tilpasset råvannskvaliteter, mens ca. 13 prosent hadde avvik til kravet om en plan for drift og vedlikehold. Bare tre prosent hadde unnlatt å registrere oppdaterte opplysninger om vannbehandlingstrinnene.

Klimatilpasning og drikkevann

Drikkevannskilder er utsatt for endringer i klima, og denne påvirkningen forventes å bli sterkere i tiden fremover. Leveringssikkerhet trues gjennom forskjellige hendelser, som at installasjoner som drikkevannsbassenger, pumpestasjoner, vannbehandlingsanlegg og ledningsnett rammes av flom eller skred. Vannkvaliteten kan påvirkes negativt gjennom intensiverte nedbørsperioder med økt avrenning til drikkevannskildene. Både erfaringene med uværet «Hans» og en generell økt hyppighet av hendelser med flom, flomskred, tørke og barfrost de senere årene, lokalt og regionalt, illustrerer dette tydelig.

Vannverkseierne er forpliktet til å håndtere konsekvensene av klimaendringene ved å inkludere de gradvise endringene i råvannskvalitet og økt fare for hendelser i sine farevurderinger, og ved å sette inn tiltak for å forebygge og håndtere risikoer som avdekkes. Dette gjelder både for kildebeskyttelse, valg av vannbehandlingsmetode og -system. Vi følger opp gjennom tilsyn av vannverkseierne sin farehåndtering etter drikkevannsforskriften. *Kommunene* på sin side må ta høyde for klimainduserte endringer i de ROS-analyser de skal utføre knyttet til beskyttede områder etter plan- og bygningsloven. Vi følger dette opp ved innspill til og eventuelle innsigelser til kommunale arealplaner.

Langsiktig planarbeid i kommunene

En viktig del av vårt forebyggende arbeid på drikkevannsområdet er oppfølgingen av kommunenes plikter som planmyndighet. Dette langsiktige arbeidet bidrar til å ivareta behov for nok og trygt drikkevann også i fremtiden. Regjeringen fastsatte nye nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for perioden 2023-2027, blant annet med tydeligere forventninger til kommunene med strengere føringer for at kommunene skal innlemme drikkevann i alle steg av planprosessen.

Vi har bidratt i arbeidet Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har gjort med forskrift for ROS-analyse etter plan- og bygningsloven. Drikkevann er en av de kritiske samfunnsfunksjonene, og er en sentral forutsetning for mange av de andre kritiske funksjonene. DSB har nå sendt utkast til forskriften til Justisdepartementet.

Vi gir veiledning og innspill, og kommer med nødvendige innsigelser til kommunale arealplaner og i andre plansaker. I 2023 mottok vi vel 3 000 plansaker og ga en uttalelse i rundt halvparten av disse - se tabell 16 i statistikkvedlegget. Gjennom flere år har vi prioritert en sterkere koordinering av dette arbeidet og har gjennomført en kartlegging av veiledningsbehovet blant saksbehandlere i norske kommuner.

Som en oppfølging av spørreundersøkelsen, ble det arrangert et webinar rettet mot planmyndigheten i kommunene for å informere om hvordan de kan ta drikkevannshensyn i sitt arbeide med kommuneplanens arealdel.

Bruk av plantevernmidler i nærheten av drikkevann

Vi undersøkte korrekt bruk av plantevernmidler hos primærprodusenter med dyrkingsarealer i nærheten av drikkevannskilder. Formålet var å hindre forurensning av drikkevann gjennom korrekt bruk. Vi gjorde et utvalg av aktuelle gårder rundt drikkevannskilder og gjennomførte totalt 25 tilsyn. Korrekt bruk av plantevernmidler ble undersøkt, og føring av vannjournal var hovedfokus.

Vi fant oftest mangelfull føring av sprøytejournal, spesielt vannjournal. Av alle punkter som ble sjekket endte seks prosent med vedtak, hvorav de fleste omhandlet plikten til å redusere risiko for vannforurensning. Ellers gjaldt vedtakene plikt til å funksjonsteste spredeutstyret, korrekt dosering, oppbevaring og avhending av midlene. Ingen avvik gav umiddelbar risiko for drikkevannsfurensning.

Vårt inntrykk er at bøndene har et bevisst og ansvarlig forhold til bruken av plantevernmidler. I tillegg har flere bønder naturlig vegetasjon eller kantsoner mot vannforekomster, og kommunen kan stille krav (mot blant annet erosjon) som gjør at disse ofte er bredere enn kravene for plantevernmiddelbruk. Vi veiledet også spesifikt om dette under tilsynene.

Vi har erfart at bonden ofte opplever det som krevende å følge med på ulike krav på preparatets etikett og holde seg oppdatert. Dette kan føre til bruk av ikke-godkjente plantevernmidler, samt feil bruk av både midler og utstyr.

For 2024 har vi derfor et mål om å gjøre det enklere å bruke godkjente plantevernmidler rett. Konkret innebærer dette en oppgradering av lista over godkjente preparater og å stille krav om QR-kode på etikettene. I tillegg skal de viktigste årsakene til feil bruk samles inn gjennom brukerundersøkelser, og målrettet informasjon om konsekvensene av feil bruk skal formidles.

Se også kapittel 3.5 for mer informasjon om bruk av og risiko knyttet til plantevernmidler.

3.2 Fremme god helse hos planter, fisk og landdyr

God plantehelse

Vi vurderer at plantehelsen i Norge fortsatt er god sammenlignet med de fleste andre land. Likevel utgjør import av planter og andre smitteførende varer en betydelig risiko for at nye alvorlige planteskadegjørere introduseres. Global handel, økende totalvolum av importerte varer og press på å få varene raskt ut i omsetning, bidrar til å øke denne risikoen.

Vi ser at formeringsmateriale til norsk produksjon av pryddplanter, frukt og bær i økende grad baseres på importert plantemateriale. Privat import og netthandel representerer også en særlig risiko samtidig som at klimaendringer og endret tilgang og bruk av plantevernmidler bidrar til at plantehelsestatusen kan være i endring.

Det er ikke registrert nye alvorlige planteskadegjørere for Norge i år, men det er nye påvisninger av regulerte skadegjørere som tidligere er kjent å forekomme i deler av landet. Blant annet ble det påvist rød marg og rød rotråte i bærproduksjon, løkhvitråte i matløkproduksjon og potetcystenematode (PCN) i jord i forbindelse med utbygging.

REGULERTE SKADEGJØRERE

Regulerte skadegjørere er planteskadegjørere (insekter, sopp, bakterier, virus og nematoder) som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser og som er oppført på lister i plantehelseregulverket.

Det ble også påvist pærevisnesjuka i både plante- og fruktproduksjon av pære, og almesyke ble registrert i parkanlegg både i Kristiansand og Sogn og Fjordane. Mange av påvisningene skyldes at næringen selv sender inn prøver hvor skadegjørere blir påvist.

Vi har hatt spesiell oppmerksomhet på de følgende regulerte skadegjørere:

Pærebrann

Det kjente utbredelsesområdet for pærebrann har økt betydelig de siste årene og sykdommen forekommer nå i kystområdene fra Møre i nord til fylkesgrensen mellom Agder og Telemark i sør.

Pærebrann ble påvist i en planteskole, samtidig som flere andre planteskoler er utsatt for smittepress fra nærområdene. Arbeidet med kartlegging og bekjemping krever mye ressurser, og for den kommende sesongen gjør vi noen endringer i pærebrannforvaltningen, blant annet justeringer av soneforskriften.

Ramorum greinvisning

Vi har gjort flere funn av Ramorum-greinvisning i planteskolene, men det ikke ble avdekket smitte i importkontrollen. Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) har oppdatert sin tidligere risikovurdering for skadegjøreren og blant annet konkludert med at videre spredning og økt genetisk mangfold kan øke skadepotensialet. For å få bedre oversikt over smittesituasjonen vil vi gjennomføre et kartleggingsprogram der det også vil bli undersøkt hvilke genetiske linjer av *Phytophthora ramorum* som forekommer.

Sharkavirus i plomme

Vi har gjort en kartlegging av sharkavirus i alle distrikter med plommedyrking. Dette har gitt oss ny kunnskap og gir et bedre grunnlag for framtidig regulering/kategorisering av dette viruset. Sharkavirus ble påvist i 141 prøver fra 35 lokaliteter. Totalt tok vi ut 2467 prøver fra i alt 143 lokaliteter.

Mottakskontroll av planter

Tilsyn med mottakskontroll av importerte planteskoleplanter i 2023 viste variert etterlevelse av regelverket. Bare drøye 50 prosent av de nærmere 70 virksomhetene vi førte tilsyn med, hadde tilfredsstillende rutiner. En god mottakskontroll er en viktig barriere mot innførsel av skadegjørere. Når dette systemet ikke fungerer er det en stor risiko for introduksjon av alvorlige planteskadegjørere som har stort skadepotensiale for norsk natur- og grøntmiljø, samt landbruk- og matproduksjon. For å redusere denne risikoen, avdekke avvik og avvise sendinger, gjennomfører vi også løpende offentlig kontroll med et utvalg importerte plantesendinger og andre sertifikatpliktige varer.

Sertifisering av settepoteter

Sertifisering gir trygghet for at potetene er frie for flere alvorlige skadegjørere som for eksempel potet-cystenematode og ringråte. Innholdet av vanlig forekommende sjukdommer (virus, bakterier og sopp) skal være så lavt som mulig, og må være innenfor definerte verdier. Det var ingen funn av alvorlige planteskadegjørere i settepoteter. Mattilsynet sertifiserte vel 10 000 tonn settepoteter i sesongen 2022-2023. Omsetningen i 2023 ligger på omtrent samme nivå som de siste årene, men betraktelig høyere enn for noen år tilbake.

Prøvetaking av matpoteter

Siden 2019 har vi også årlig tatt ut prøver i norsk matpotetproduksjon for å kartlegge forekomsten av lys ringråte, mørk ringråte, potetkreft og to arter av rotgallnematoder. Målet er å ha kunnskap om status og utrydde skadegjørerne, noe som på sikt kan åpne for eksport av matpoteter. Lys ringråte er kjent å forekomme, mens de andre skadegjørerne aldri er påvist i denne kartleggingen. Det ble ikke gjort noen funn i de prøvene som ble tatt ut.

Mottak av digitale plantesunnhetssertifikater

Vi har opprettet et produktteam som har i oppdrag å digitalisere sertifikathåndteringen knyttet til planteimporten. Dette vil på kort sikt gjøre kontrollen av digitale sunnhetssertifikater enklere, og spare inspektører og importører for tid. På lengre sikt, vil vi ha muligheten til å automatisere deler av jobben til importør og inspektør, som i sin tur vil føre bedre kontroll på varene som kommer over grensen, samt spare ytterligere tid som igjen blir frigjort til kontroll av sendinger knyttet til risiko. Summen av dette vil bidra til å redusere risiko knyttet til import av planter.

Revisjon av plantehelseforskriften

Vi prioriterer arbeidet med revisjon av planteheseregelverket, og har vært i dialog med kunnskapsstøtteinstitusjoner og involverte næringer om hvilke skadegjørere som bør reguleres i Norge og tilhørende produksjonskrav for å hindre forekomst av disse. Vi har sammen med Miljødirektoratet bestilt en vurdering av risiko knyttet til import av planter med jord.

Lansering av det digitale funksjonstestregisteret

Plantevernmidler spres hovedsakelig til miljøet gjennom spredeutstyret. For å sikre at utslippene er så minimale som mulig skal spredeutstyret kalibreres og funksjonstestes jevnlig. Kontrollen gjennomføres av funksjonstestere godkjent av Mattilsynet. I april lanserte vi et digitalt funksjonstestregister. Ved årsskiftet mottok vi 1350 kontrollrapporter for spredeutstyr som brukes i åker- og frukthager. Vi prioriterer å videreutvikle det digitale funksjonstestsystemet til å inkludere kontrollrapporter for veksthusprøyter.

God fiskehelse og god fiskevelferd

Norge er verdens største produsent av laks. Forvaltningsområdet er preget av høy biologisk risiko, kompleks regulering og forvaltning, og en høyteknologisk næring i rask utvikling.

Biosikkerheten er i mange områder for dårlig, og det er betydelige utfordringer med både meldepliktige og ikke-meldepliktige sykdommer. Antallet lusebehandlinger er fortsatt høyt, men det totale antallet er redusert fra 4 176 i 2022 til 3 583 i 2023. Behandling mot lakselus med ikke medikamentelle metoder er en viktig årsak til stress og håndteringsskader på fisken, og gjør den mer mottakelig for smitte og sykdom. Antallet innrapporterte hendelsesmeldinger knyttet til matfisk er redusert fra 1830 i 2022 til 1419 i 2023. Medikamentellfri avlusing utgjør 34 prosent av alle meldingene på matfisk og er fortsatt den viktigste årsaken.

Årlig akkumulert dødelighet er ifølge Veterinærinstituttet sin fiskehelse rapport (2023) på landbasis er 16,7 prosent for laks og 14 prosent for regnbueørret. Det er store variasjoner mellom ulike geografiske områder og virksomheter.

Vestlandet har i flere år utmerket seg med høyest dødelighet, noe som blant annet kan skyldes et stort antall åpne oppdrettsanlegg i sjø med liten avstand. I slike områder er det vanskelig å etablere og opprettholde god biosikkerhet for å begrense spredning av lakselus og smitte, noe som vises i antallet avlusninger, sykdomsutbrudd og høy dødelighet. Transport av levende fisk og bruk av servicefartøy og utstyr bidrar også til spredning av smitte og sykdom.

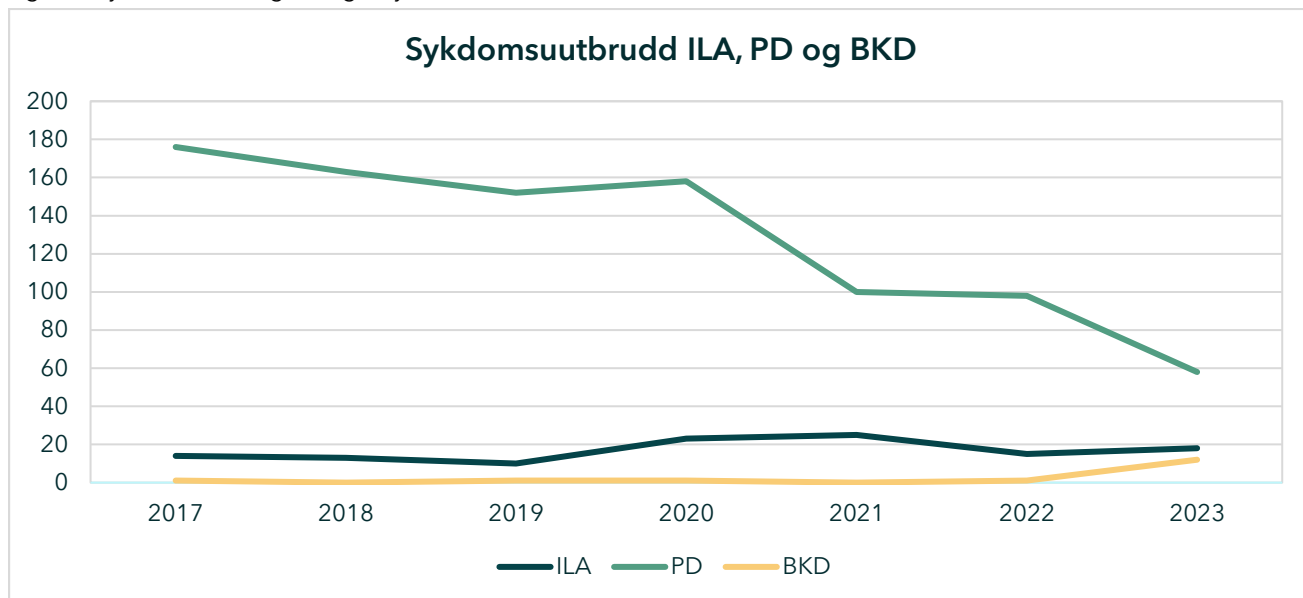
Når det gjelder dødelighet hos settefisk har vi ikke like gode data. Veterinærinstituttet har i Fiskehelse rapporten for 2023 beregnet dødelighet i settefiskanlegg til 37,7 millioner laks over 3 gram og 2,4 millioner regnbueørret over 3 gram. For laks representerer dette en økende trend de siste årene.

Sykdom

Per i dag mangler både vi og næringen en fullstendig oversikt over utbredelsen av smittsomme sykdommer. Dette fordi flere sykdommer ikke er meldepliktige. Vi jobber med å gjøre disse meldepliktige ved at de settes på så kalt "Liste G". Listeføring i kategori G innebærer ikke offentlig sykdomshåndtering, men meldeplikt, som vil bidra til bedre overvåking/oversikt.

Mattilsynet har utarbeidet forslag til kriterier for listeføring i kategori G. De har vært på høring, og Mattilsynet arbeider med å fastsette endelige kriterier.

Figur 5: Sykdomsutvikling utvalgte sykdommer. Kilde: Veterinærinstituttet

Infeksiøs lakseanemi (ILA)

ILA (infeksiøs lakseanemi) er en listeført sykdom som skal bekjempes av myndighetene, og vi har i 2023 håndtert 18 utbrudd. Dette er en liten økning fra 15 utbrudd i 2022. Antall utbrudd i Nord-Norge er redusert, men har økt i Sør-Norge med over halvparten av utbruddene i Vestland fylke. Mer vekt på forebygging og bedre biosikkerhet også i settefiskfasen kan være medvirkende årsak til færre ILA-utbrudd i region Nord.

Forekomsten av ILA-virus varianten HPR0 har økt i alle deler av produksjonsfasen. Det ser ut som HPR0 utgjør en vesentlig risikofaktor for utbrudd av ILA. En god del ILA-tilfeller i sjøanlegg er koblet til settefiskanlegg der fisken har fått påvist HPR0. Mattilsynet planlegger å listeføre HPR0 i kategori G slik at den blir meldepliktig.

Vi er i slutfasen med ny, oppdatert beredskapsplan for infeksiøs lakseanemi. Arbeidet er gjennomført i samarbeid med kunnskapsstøtte og i dialog med næringsorganisasjonene. Dette har medført en mindre inngripende håndtering av enkeltfunns av ILA på stamfisk. Påvist ILA-virus på enkelt fisk medfører båndlegging, men basert på individtesting av det meste av populasjonen kan det gis tillatelse til fortsatt omsetning av rogn.

Vi vil i 2024 prioritere arbeid med å ferdigstille beredskapsplanen for infeksjøs lakseanemi (ILA) og sikre god implementering. Som ledd i det videre arbeidet med utryddelsesprogrammet for ILA vil det fastsettes ny mal for restriksjonssoneforskrift og i tillegg en overvåkingsforskrift for ILA-prøvetaking i alle anlegg med laksefisk. Oppdatert kunnskapsstatus og erfaring fra arbeidet med ILA-utbrudd er faktorer som legges til grunn i dette arbeidet.

Pancreas disease (PD)

Det var 58 utbrudd av pankreassykdom (PD), fire av dem i Nordland. Siden dette området skal være fri for PD, har vi og berørte næringsaktører lagt ned betydelige ressurser i å begrense denne smitten. For norsk lakseoppdrett er det viktig å unngå at PD etablerer seg utenfor det såkalte endemiske området, da dette vil kunne medføre store fiskevelferdsmessige og økonomiske konsekvenser.

Bakteriell nyresykdom (BKD)

Det har vært en økning i påvisninger av bakteriell nyresyke (BKD). Omfanget er 12 lokaliteter med hovedvekt i produksjonsområde 6 (Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag).

Det er ukjent smittekilde for begge områdene og ingen sammenheng mellom dem, men innad i produksjonsområdene kan mangelfull biosikkerhet trolig forklare noe av spredningen.

Andre sykdommer

Det ble også bekreftet to nye tilfeller av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* i Møre og Romsdal og i Buskerud. Det har vært ett utbrudd av krepepest.

Biosikkerhet

Vi har gjennom tilsyn avdekket at mange aktører ikke har tilstrekkelige system og rutiner for å sikre at krav i regelverket om god biosikkerhet følges. Derfor har vi publisert en veileder for biosikkerhetsplaner, som skal legges til grunn ved godkjenning av etablering av nye anlegg og ved utvidelse av anlegg. Vi har utarbeidet kriterier for klassifisering av risiko knyttet til fiskehelse, og risikoklassifisert nesten alle anlegg i drift.

Som et ledd i å bedre biosikkerhet har vi i samarbeid med Veterinærinstituttet og Standard Norge opprettet en komite, som skal utarbeide en standard for desinfeksjon av avløpsvann og inntaksvann. Komiteen består av næringsaktører, forskningsmiljøer og representanter fra forvaltningen.

Biosikkerhet vil være tema i konsernrevisjonene vi gjennomfører hos de store oppdrettsselskapene. Vi planlegger også regelmessig gjennomgang av alle anlegg, for å kontrollere om de oppfyller krav til godkjenning. Vi skal øke prøvetakingen for å kartlegge sykdomssituasjonen, noe som også vil styrke Veterinærinstituttets diagnosegrunnlag.

Samarbeid med Kystvakten

Mattilsynet inngikk i 2022 en formell avtale med Kystvakten etter å ha samarbeidet uformelt i mer enn fem år. Avtalen omhandler blant annet samarbeid om uanmeldte inspeksjoner av havbruksinstallasjoner. Det betyr at det blir flere uanmeldte inspeksjoner fra Mattilsynet sammen med Kystvakten i årene framover. Dette er et viktig supplement til tilsynsmetodene våre.

I 2023 gjorde vi sammen med Kystvakten 21 inspeksjoner. I september gjorde vi fem uanmeldte tilsyn av fire slakte/bløggebåter og et landslakteri. Da ble det avdekket pumping av fisk som fremsto som livløs og uten tegn til gjelleaktivitet. Vi fant også at alle nødslaktefartøyene det ble ført tilsyn med ikke bedøvet og avlivet fisken i henhold til vilkårene. I et konkret tilfelle fattet vi hastevedtak om umiddelbar stans i slaktingen og omsetningsforbud av fisken som var tatt om bord i bløggebåten. Vi kalte inn næringsorganisasjonene til møte for å presentere våre funn og diskutere videre oppfølging. Næringen iverksatte på bakgrunn av funnene et arbeid med utvikling av en bransjestandard, som vi ønsker velkommen. Vi skal i 2024 gjennomføre uanmeldte tilsyn på slaktebåter for å følge opp at praksis for håndtering og slakting av syk/død fisk gjennomføres på en forsvarlig måte.

Lakselus

Næringen har ansvar for å forebygge smitte fra lakselus gjennom god internkontroll i anleggene. Vi har derfor de siste årene sendt ut ukentlige lakselus-rapporter til næringen og andre interessenter. Rapporten er utarbeidet av Havforskningsinstituttet, og er ett av våre bidrag inn i det forebyggende arbeidet.

Automatisk lusetelling

Regulering av trafikklyssystemet for havbruk og Mattilsynets oppfølging av lakselus er blant annet basert på næringens innrapportering av antall lus pr. fisk. Det er usikkert om ukentlig rapportering basert på dagens manuelle telling eller bruk av ikke-standardiserte automatiske tellemetoder, er nøyaktige nok til å gi et riktig bilde av utslipp av lakselus fra anleggene. Flere fisk i merdene, lukket teknologi og havbruk på mer eksponerte områder er eksempler på at den manuelle tellemetoden for lakselus ikke lenger egner seg som basis for framtidsrettet telling av lakselus.

Vi jobber med å tilrettelegge for bedre og automatiserte metoder for å telle lus. Målet er å kunne erstatte krav til manuell lusetelling med automatisk lusetelling.

Dette vil gi oss bedre og mer reelle lusetall til enhver tid, og et bedre statistisk tallgrunnlag for å bestemme nivået av lakselus i anleggene.

Vi har derfor, sammen med Standard Norge, opprettet en standardkomite for automatisk lusetelling. Komiteen består av forskningsmiljøer, interessenter og leverandørene av nye teknologiske løsninger. Når ny ordning for å godkjenne metodene for lusetelling er på plass, vil det være naturlig å endre regelverket og fase ut den manuelle tellemetoden. Dette vil også kunne åpne for en bedre og mer fleksibel forvaltning av lakselus, der behovet for en fast lusegrense kanskje ikke lenger er nødvendig.

Produktteam akva har flyttet manuell lakselusrapportering til ny versjon av Altinn, samt utviklet et eget maskingrensesnitt for rapportering av lakselusdata. Dette tillater flere sluttbrukere å implementere denne forenklingen i deres systemer, og om lag 80 prosent av mottatte rapporter kommer i dag gjennom dette grensesnittet.

Avlusning av fisk

Hovedårsaken til hendelser i matfiskanlegg er fortsatt den ikke-medikamentelle avlusningen. Oppdretter gjennomfører avlusning for å holde seg under den forskifffestede lusegrensen, som er satt for å beskytte villaksen. Resultatet er håndteringskrevende og belastende behandlinger som har vist seg å gi forøket dødelighet.

I 2024 er fiskevelferd i forbindelse med avlusningsoperasjoner et prioritert tilsynsområde.

Velferdshendelser

Hovedandelen antallet av innmeldte velferdsmessige hendelser er fra matfisk/stamfiskanlegg, men andelen meldinger om svært alvorlige hendelser er høyere for settefiskanleggene. Ved en hendelse i et settefiskanlegg blir ofte en stor andel fisk skadet eller dør. Vi har ikke gode nok data til å ha en god nok oversikt over årsakene til velferdshendelsene, da en betydelig del av hendelsene rapporteres som "annet" istedenfor å oppgi den faktiske årsaken. Likevel har vi en del data som viser at skader og dødelighet knyttet til utsett av fisk og sår er betydelig. Videre viser Veterinærinstituttet sin fiskehelse rapport at ikke-infeksiøse sykdommer, som blant annet kan skyldes produksjonsforhold, er en viktig årsak til helseproblemer og dødelighet i settefiskanlegg. Når det gjelder matfiskanlegg har vi i tillegg til skader etter avlusning også registrert en økning i meldinger om manetangrep, og vi antar at høstens tilsig av uvanlig mye perlesnormanet har vært en årsak til dette. Mattilsynet utvikler et nytt innmeldingsskjema for å forbedre datafangsten fra disse sakene, og dette arbeidet er nå i sluttfasen.

Rensefisk

Bruk av rensefisk er ett av næringens virkemidler for å begrense lakselus. Havforskningsinstituttets risikorapport og erfaringer fra vårt eget tilsyn viser at næringen har for lite kontroll med rensefiskens velferd og dødeligheten.

For å sikre rensefisken bedre velferd har vi fulgt opp flere saker der rensefisk ikke utsorteres når laks skal behandles. Konsekvensen av manglende utsortering er at rensefisken gjennomgår en unødvendig og belastende behandling.

Vi har presisert krav til utsortering av rensefisk før behandling som nå skal på høring, samt avgjort en klagesak som fastslår Mattilsynets praksis i slike saker.

Tilsyn med bruk av rensefisk vil også være et prioritert tilsynsområde i 2024.

Regelverksutvikling

Dagens velferdsregelverk er vanskelig å følge opp i praksis, kravene er generelle og overordnede uten konkrete bestemmelser tilpasset ulike arter og ledd i produksjonssyklusen. Slik regelverket er utformet i dag er det vanskelig å måle om regelverket er oppfylt.

Mattilsynet vil prioritere arbeidet med nytt velferdsregelverk med generelle bestemmelser om fiskevelferd og konkrete bestemmelser tilpasset ulike arter og ulike ledd i produksjonskjeden. Konkrete krav må kunne måles ved bruk av velferdsindikatorer, krav til innrapportering av data, og tydeliggjøre handlingsplikt, forbud og ansvar.

Gjennom arbeidet med nye stortingsmeldinger om havbruk og dyrevelferd vil vi bidra til en bedre og mer effektiv regulering av havbruksnæringen, som også ivaretar hensynet til fiskens helse, velferd og miljøet.

Vi har også spilt inn forslag til NFD om nytt velferdsregelverk som følge av at krav til fiskehelse er erstattet av den nye dyrehelseforordningen.

I forbindelse med Europakommisjonens arbeid med revidert dyrevelferdsregelverk ble det gjennomført en fakta-undersøkelse (fact-finding) der målet var å samle informasjon om norsk oppdrettsnæring. Vi håper dette kan gi et godt grunnlag for kommisjonen sitt framtidige arbeid med den nye dyrevelferdsforordningen.

Vi jobber sammen med Fiskeridirektoratet om å revidere internkontrollforskriften. Vi mener forskriften må utformes på en måte som dekker alle tekniske løsninger, driftsmodeller og lokasjoner som land, hav, kystnært, helkjededrift og som også kan omfatte nye framtidige teknologier og driftsformer.

Havbruk til havs er en mulig ny industri i Norge. Vi deltar i arbeidet med å utvikle rammer og regelverk blant annet gjennom bestillinger fra NFD og deltakelse i arbeidsgrupper. Vi har gitt innspill om at regelverket må utformes på en måte som stimulerer aktørene til å ivareta fiskens helse og velferd i alle ledd fra design av anlegg til drift og slakt. Regelverket må være teknologinøytralt, enkelt for aktørene å etterleve, sikre tydelig ansvar mellom de involverte sektormyndighetene og legge til rette for en effektiv forvaltning.

Vi har besvart en konkret bestilling fra Nærings- og fiskeridepartementet om forventninger til fremtidige funksjonskrav til landbaserte anlegg. Innspillet til funksjonskrav er nå til behandling i departementet og det forventes et forslag til funksjonskrav i forskrift sendes på høring innen rimelig tid.

Kunnskap og utvikling

Kunnskap og godt og riktig datagrunnlag er avgjørende for både næring og oss med tanke på å kunne iverksette gode tiltak. Innhenting av data og datakvalitet er en prioritert oppgave, og vi har iverksatt ulike løsninger som gjør relevante data fra næring, andre etater og tilsyn tilgjengelig for analyser og statusvurderinger.

Akvakulturnæringen har de siste årene tatt i bruk ny teknologi i operasjonene sine, blant annet økt bruk av sensordata og automatisk dataregistrering. Ettersom akvakulturnæringen har blitt mer dataintensiv, satser også Mattilsynet sterkt på å effektivisere tilsyn og virkemidler basert på næringens datafangst. Produktteam akva har utviklet digitale flater for Mattilsynets ansatte. SILD sammenstiller innrapporterte data på lokalitetsnivå, mens RogN gir tilgang til innmeldte rapporter. SILD gir en oversikt over en lokalitets status for lakselus, biomasse og slakt over tid, noe som forenkler arbeidet, sparer tid og tilrettelegger for en risikobasert kontroll.

I 2023 ble systemet også utvidet slik at man kan sammenligne dødelighet mellom merder, lokaliteter, virksomheter og på geografisk nivå. Dette har bidratt til høyere kvalitet på dødelighetsdata. I SILD kan inspektører risikoklassifisere lokaliteter og sette anleggets helserisiko på en enhetlig måte. 91 prosent av anleggene er i dag risikoklassifisert på denne måten.

Ny teknologi - nye utfordringer som må løses

Selv om ny teknologi kan være viktige bidrag til å løse flere av dages utfordringer, kan bruk av ny teknologi også gi nye utfordringer.

På oppdrag fra Mattilsynet publiserte Vitenskapskomitéen for Mattrygghet (VKM) kunnskapsoppdateringen «Steril (triploid) laks - vurdering av helse og velferd» i november. Rapporten er et viktig kunnskapsgrunnlag for å vurdere om produksjon av for eksempel triploid laks kan skje innenfor rammene av dyrevelferdsloven og matloven.

Et eksempel på en ny driftsform er produksjon av postsmolt i lukket anlegg i sjø. Dette er en driftsform som krever flytting av sjøsatt fisk. Sjøvannet i lukkede anlegg er oftest ikke desinfisert, og det medfører økt risiko for spredning av smitte. Kunnskapsgrunnlaget knyttet til denne driftsformen er begrenset, og vi er derfor involvert i flere prosjekter sammen med næringen og kunnskapsstøtte, hvor målet er få innhentet mer systematisk kunnskap om slike driftsformer. Denne vil være et viktig grunnlag for vårt arbeid med veiledning og tilsynsmateriell.

Nye oppdrettsarter krever ny kunnskap

Det er i senere år gitt en del tillatelser til oppdrett av torsk, og vi får flere søknader om etablering av lokaliteter til produksjon av torsk. Kunnskap om risikofaktorer knyttet blant annet til smitte fra oppdrettstorsk til ville torskepopulasjoner er begrenset. Det er derfor utfordrende for oss å vurdere konsekvenser ved behandling av søknadene. Vi har satt i gang arbeid med kriterier for etablering av lokaliteter for produksjon av torsk. Vi vurderer nå om det eksisterende kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å kunne etablere flere torskelokaliteter.

Krafttak akvakultur

For å styrke vår innsats innen fiskehelse og fiskevelferd har vi iverksatt en rekke tiltak. Vi endrer Mattilsynets interne organisering av tilsynet på akvakulturområdet, for å bli mer effektive og enhetlige i vår forvaltning og styrke vår evne til å effektivt utnytte digitale teknologier og tilgjengelige data. Som en del av dette har vi etablert et eget revisjonsteam for dette området. I løpet av 2024 skal vi revidere seks av de største oppdrettsselskapene.

Vi har som nevnt også etablert et eget produktteam akva som jobber med brukervennlige digitale løsninger og bedre datakvalitet på akvakulturområdet, og vi har utviklet et nytt system for risikobasert tilsyn. Biosikkerhet og velferd for oppdrettsfisk knyttet til lusebehandling er blant hovedutfordringene vi vil jobbe med i 2024, både gjennom konsernrevisjoner og fysiske tilsyn på enkeltlokaliteter.

God landdyrhelse

Dyrehelsen i Norge er fortsatt god, og antall utbrudd av svært alvorlige sykdommer som medfører omfattende bekjempelsestiltak var noe lavere enn året før. Vi har likevel håndtert utbrudd av flere dyresykdommer som vi i mange år har vært fri for, eller håpet vi var i ferd med å utrydde. Eksempler på slike sykdommer er storfetuberkulose, ringorm på storfe og høypatogen fugleinfluensa (HPAI).

Risikobildet har endret seg de siste årene, blant annet ved at HPAI ser ut til å ha blitt endemisk i villfuglpopulasjonen vår. I tillegg ble afrikansk svinepest påvist i Sverige i september.

Det er viktig at smittevernet i alle dyrehold tar hensyn til det endrede risikobildet, slik at vi kan hindre utbrudd av alvorlig smittsom dyresykdom hos holdte dyr i Norge i årene fremover.

I tillegg vil god overvåkning og god beredskap være avgjørende for å oppdage og håndtere og redusere negative konsekvenser av eventuelle utbrudd. Videre er det viktig at Mattilsynet har god og oppdatert oversikt over alle steder der det holdes dyr, og hvilke forflytninger av dyr som er gjort mellom anlegg. På sikt skal alle steder der det holdes dyr registreres og tildeles et unikt nummer. Mattilsynet forvalter et stort antall landdyrregistre og det vil ta tid før alle digitaliseringsbehov for registre er løst. Arbeidet er i gang. Team Produksjonsdyr har arbeidet med en pilot for nytt register for dyrehold, i første omgang for fjørfehold.

Storfetuberkulose

I løpet av året har storfe i tre anlegg testet positivt for storfetuberkulose. Saneringsarbeidet foregår i tett samarbeid mellom næringen, Veterinærinstituttet og oss. Så langt er ikke sannsynlig smittekilde identifisert, og prøvetaking i kontakthanlegg pågår fortsatt.

I Norge overvåkes storfetuberkulose i hovedsak gjennom kjøttkontrollen. I tillegg er det krav om obduksjon av selvdøde, avlivede kamelider og hjortedyr, samt innsendelse av prøver fra et utvalg slakterier fra definerte risikoområder. Det definerte risikoområdet ble endret, slik at det tas flere prøver fra slakterier i området rundt utbruddet.

Mattilsynet har gjennom produktteamet for kjøttkontroll utviklet og pilotert systemstøtte for kjøttkontroll av hvitt kjøtt, samt videreutviklet eksisterende systemstøtte for rødt kjøtt. Løsningene våre gir konkret og tydelig informasjon i forkant av at dyrene ankommer slakteriene, noe som gjør at vår kontroll kan rette søkelys på leveranser med relevant profil.

KJØTTKONTROLL

Den offentlige kjøttkontrollen innebærer at Mattilsynet vurderer bakgrunnsinformasjon om alle dyr som skal slaktes. Alle dyr gjennomgår en levendedyr-kontroll før slakting, og alle skrotter og innvoller blir grundig undersøkt av oss etter slakting. Avhengig av hvilken art som slaktes foretar vi særskilte snitt og kontroller, for eksempel for å sjekke etter tuberkulose.

Det har blitt enklere å fange opp dyr og besetninger som *kan* utgjøre en risiko for både folkehelse og dyrehelse. Tidligere historikk gir oss mulighet til å fange opp produsenter som har forbedringspotensiale i sitt dyrehold. Datafangsten fra kjøttkontrollen i Mattilsynet er svært verdifull som datapunkter for risikobasering av tilsyn på dyrehelse og dyrevelferd. Datafangst fra kjøttkontroll, samt bekymringsmeldinger til lokalt mattilsyn, er sentrale elementer for teamet som skal jobbe med systemstøtte for landdyrtilsyn i 2024.

Fugleinfluensa

Vi hadde i 2023 ingen utbrudd av høypatogen fugleinfluensa (HPAI) i kommersielle fjørfeanlegg. Vi kan håpe det skyldes at smittevernet i kommersielle fjørfehold er godt. Imidlertid hadde vi to utbrudd i hobbyfuglehold, i tillegg til utbrudd i en fuglepark og et omfattende utbrudd blant hekkende villfugl, særlig i Øst-Finnmark.

I løpet av våren ble det stadig påvist fugleinfluensa på døde fugler langs hele kysten av Norge. I juli utviklet det seg et stort utbrudd av HPAI på ville fugler i Øst-Finnmark. Særlig ble den truede måkearten *krykkje* hardt rammet. Vi samarbeidet med lokale myndigheter om informasjon og veiledning til publikum, og om iverksetting av tiltak, inklusive håndtering av smittet, død fugl. Det ble innført ferdselsforbud i enkelte verneområder med spesielt sårbare arter som et tiltak for om mulig å begrense skadeomfanget.

Rundt 25 000 døde fugler ble samlet inn og sendt til forbrenning. Det var første gang det ble samlet inn kadavre av ville fugler i et så stort omfang, og det oppstod mange problemstillinger som vi måtte avklare.

Ville fugler som dør av HPAI er kategori 1 materiale og må avhendes ved forbrenning i godkjent forbrenningsanlegg eller graves ned på godkjent fyllplass. Verken avfallsforbrennings-anlegg eller fyllplass ligger til vårt forvaltningsområde.

Det var utfordrende å avklare ansvarsforholdene og kravene til å hindre videre spredning av sykdom fra avfallsforbrenningsanlegg som tok imot smittede fuglekadaver.

I 2024 vil vi i samarbeide med Miljødirektoratet avklare og presisere hvordan framtidige utbrudd i villfuglpopulasjonen best kan håndteres.

Afrikansk svinepest på villsvin i Sverige

I september ble det påvist afrikansk svinepest på et villsvin i Fagersta kommune i Sverige. Sykdommen har senere blitt påvist på over 60 døde villsvin i samme område. Dette er første gang at denne alvorlige svinesykdommen blir påvist i Norden. Vi ser alvorlig på hendelsen og følger situasjonen i Sverige tett. Vi har siden påvisningen i Sverige hatt jevnlig møter med Miljødirektoratet, svinenæringen og andre relevante interessenter.

Som en konsekvens av utbruddet i Sverige bestemte landbruks- og matdepartementet at villsvin skal utrykkes fra Norge. Vi fikk sammen med Miljødirektoratet i oppdrag å oppdatere tiltakene i Handlingsplanen mot villsvin i tråd med det nye målet. Noen av tiltakene som anbefales er allerede innført, blant annet økt godtgjørelse for å sende inn prøver av felte villsvin. I tillegg er det innført en ny godtgjørelse for grunneiere når det gjelder villsvin felt på egen eiendom.

Skrantesjuka

Vi har gjennomført omfattende tilsyn og vedlikehold av grinder, og tilsyn med salteinnetninger og bruken av salt i Hardangervidda- og Nordfjella-sonen.

Kunnskapsnivået om smitteforekomst på Hardangervidda er fremdeles for lav. Det ble skutt og prøvetatt færre rein under ordinær jakt på Hardangervidda enn tidligere år. Dette ga færre analyser og dårligere kunnskapsinnhenting enn tidligere. Det ble ikke påvist skrantesyke på villrein i 2023.

Vi og Miljødirektoratet leverte hver vår utdyping av planen for reetablering av villreinstammen i Nordfjella sone 1 til Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Mistanken om skrantesyke på tamrein i 2022 avdekket et behov for bedre planverk for håndtering av mistanke og påvisning av skrantesyke på tamrein. Vi har i samarbeid med næringen og Landbruksdirektoratet gjort et betydelig arbeid for å utarbeide en slik beredskapsplan. Planen vil bli ferdigstilt i første halvdel av 2024.

Det ble påvist atypisk skrantesyke på ei elgku i Lierne i Trøndelag.

Ringorm

Ringorm forårsaket av *Trichophyton verrucosum*, førte i 2023 til et stort utbrudd i Trøndelag med påvisning i totalt 16 besetninger. Ikke siden 2019 har det vært et så stort utbrudd i Norge. Da ble *T. verrucosum* påvist i 15 besetninger i Rogaland. Mattilsynet har brukt mye ressurser på sporingsarbeid, informasjon og dialog, saneringsplaner etc. For Mattilsynet lokalt har dette påvirket prioriteringen av andre oppgaver. Håndteringen av denne sykdommen krever et tett samarbeid mellom Mattilsynet, Veterinærinstituttet og næringen. Samarbeidet har fungert godt, men det har vært en del uenigheter om Mattilsynets forvaltning av sykdommen i dette utbruddet.

Andre aktiviteter

I tillegg til å håndtere sykdomsutbrudd, har vi arbeidet med å oppdatere mye av planverket for sykdomshåndtering, og på høsten ble det gjennomført en ESA-revisjon på beredskap.

Videre har vi arbeidet med forebyggende smittevern. Nettsidene våre har blitt oppdatert i flere omganger, og inneholder nå god veiledning om smittevern i ulike typer dyrehold.

Ny registreringsløsning for fjørfe, etter nye krav i nytt dyrehelseregelverk, blir publisert i februar 2024. Den skal videreutvikles, og det skal startes på en løsning for svin.

Det kommer fortsatt mange kjæledyr med flyktninger fra Ukraina. 84 prosent av kjæledyrene oppfylder dyrehelsekravene ved innreise til Norge. De dyrene som ikke oppfylder kravene i regelverket, må enten i karantene, returnere eller avlives.

Arbeid med smittevern fremover

Arbeid med smittevern, særlig i fjørfehold og svinehold, vil fortsatt være høyt prioritert. I år vil arbeidet i stor grad dreie seg om veiledning og kommunikasjonstiltak for å nå ut til flest mulig.

Arbeidet med planverket for håndtering av sykdommer vil fortsette. Erfaringer vi har gjort oss de siste årene viser at det er behov for å utvikle bedre beredskapsplaner også for håndtering av animalske biprodukter og særlig for håndtering av animalske biprodukter som oppstår ved sykdomsutbrudd (kadaver og husdyrgjødsel).

De avfallsforbrenningsanleggene vi har i Norge i dag er ikke egnet for å ta imot og forbrenne større mengder store kadaver. Det kan derfor bli utfordrende å avhende kadaver av større dyr ved utbrudd av listeført sykdom.

3.3 Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr

God dyrevelferd

Alle med ansvar for dyr skal sørge for at dyra holdes i samsvar med regelverket om dyrevelferd. Dette gjelder både for produksjonsdyr og kjæledyr. Vi har avdekket regelbrudd i mange dyrehold, noe som viser at dyrevelferden ivaretas i varierende grad for ulike dyrearter (landdyr og fisk) og driftsformer.

Vi lanserte i 2022 en handlingsplan for dyrevelferd med langsiktige og kortsiktige mål og prioriteringer for Mattilsynets arbeid innen dyrevelferdsområdet. Noen av de langsiktige målene er omtalt under. Mer om fiskevelferd er omtalt under kapittel 3.2, delkapitlet *God fiskehelse og god fiskevelferd*.

Oppfølging av Riksrevisjonens undersøkelse

Mattilsynet har iverksatt flere tiltak for å følge opp Riksrevisjonens undersøkelse fra 2019 og styrke innsatsen mot alvorlige brudd på dyrevelferdsloven. Vi har utarbeidet nye retningslinjer for vurdering av bruk av inngripende virkemidler (pri 1-saker), retningslinjer for kronisk dårlige dyrehold, rutiner for behandling av bekymringsmeldinger og rutiner for samarbeid med politiet.

Vi har gjennom 2023 jobbet videre med å systematisere tilgjengelige data slik at vi kan bruke disse som grunnlag for et mer risikobasert tilsyn. Vi har utarbeidet en ny kontrollveileder. Denne skal blant annet bidra til bedre forvaltningskvalitet og håndtering av alvorlige dyrevelferdssaker.

Datadrevet risikobasering

I høst gjorde vi det digitale verktøyet *Drisk* (datadrevet risikobasering) tilgjengelig for en gruppe inspektører. Verktøyet skal hjelpe inspektørene til å plukke ut risikodyrehold som krever tilsyn. *Drisk* tar utgangspunkt i relevante historiske data og ved hjelp av kunstig intelligens skal verktøyet predikere risiko for dårlig dyrevelferd i dyrehold. Foreløpig inneholder *Drisk* kun data fra kjøttkontrollen, men vi har planer om å utvide datamodellen.

Tilsyn med dyrevelferd

Vi førte tilsyn med dyrevelferden i 1 975 dyrehold og registrerte regelbrudd i 54 prosent av dyreholdene. Oppfølging av bekymringsmeldinger og håndtering av kronisk dårlige dyrehold krever mye ressurser.

Siden Mattilsynets tilsyn hovedsakelig er risikobasert, fører vi tilsyn med et utvalg av norske dyrehold, der vi mener risikoen for regelbrudd er størst. Våre funn gir derfor ikke et representativt bilde av den generelle dyrevelferden i Norge, men de sier noe om regelverksetterlevelsen i dyreholdene vi har ført tilsyn med. Funnene blir nærmere omtalt i årsrapportene for dyrevelferd på [Mattilsynets nettsider](#).

Kronisk dårlige dyrehold

I noen dyrehold får dyra dårlig tilsyn og stell over lang tid, og vi har fattet gjentatte vedtak om vesentlige utbedringer uten at det har ført til at dyra får det varig bedre. Arbeidet med disse dyreholdene er høyt prioritert.

Selv om arbeidet med kronisk dårlige dyrehold er tidkrevende har vi, med hjelp av nye interne prosedyrer, effektivisert arbeidet for å redusere tiden frem til varig bedring eller avvikling av dyreholdet, der alvorlige brudd har blitt avdekket.

Resultatet viser at når vi konsentrerer arbeidet om færre saker, sikrer vi varig bedring eller avvikling på kortere tid enn tidligere. Dette indikerer at den nye arbeidsmetoden ser ut til å ha en effekt. Personer som i disse sakene viser seg å være uskikket til å ha dyr, og som oppfyller vilkårene i dyrevelferdsloven § 33, får aktivitetsforbud.

Håndtering av bekymringsmeldinger

Vi mottok 13 253 bekymringsmeldinger om dyrevelferd. De fleste bekymringsmeldingene vi mottar gjelder hunder, katter og hester. Vi har siden 2018 sett en jevn, svak nedgang i antall meldinger. For 2023 ser vi imidlertid en økning på drøyt 19 prosent sammenlignet med 2022. Av de mottatte meldingene ble 7 794 (58,8 prosent) vurdert som relevante, og 1 554 (19,9 prosent) av disse meldingene ble fulgt opp med inspeksjon eller annen saksbehandling.

Oppfølging av tilsynskampanjen på dyrevelferd hos svin

I januar 2023 publiserte vi resultatene av en omfattende tilsynskampanje på dyrevelferd hos svin. Kampanjen avdekket at majoriteten svineprodusenter har regelverksbrudd, og at flertallet av regelbruddene var knyttet til mangelfull oppfølging av syke og skadde dyr og for lite rotemateriale og strø. Som en følge av kritikk av rapporten og innsynsbejæringer, gjennomgikk vi samtlige 582 saker i tilsynskampanjen om velferd for svin 2021-2022 på nytt. Gjennomgangen avdekket flere regelbrudd enn det som ble lagt til grunn for rapporten fra kampanjen. Disse regelbruddene framgår av tilsynsrapportene, men er ikke registrert som regelbrudd i vårt tilsynssystem. I de fleste av disse tilfellene ga Mattilsynet skriftlig veiledning som en reaksjon på regelbruddet. Gjennomgangen viste at det i en del tilfeller er behov for bedre beskrivelser i tilsynsrapportene, og tydeligere konstatering av om det er regelbrudd eller ikke. Vi har som en følge av dette startet arbeidet med å forbedre rutineene for kvalitetssikring av inspeksjonsrapportene.

Mattilsynet har utarbeidet en ny kontrollveileder, der vi blant annet presiserer når skriftlig veiledning kan brukes. Vi har også investert i kompetansehevingstiltak på tvers av virksomheten på dette området.

Bidrag til ny stortingsmelding om dyrevelferd

Mattilsynet bidrar i arbeidet med ny stortingsmelding om dyrevelferd gjennom deltakelse i Landbruks- og matdepartementets arbeidsgruppe for meldingen, og i en referansegruppe under Nærings- og fiskeridepartementet. Vi har også levert innspill til meldingen i form av en overordnet beskrivelse av hva vi ser som hovedutfordringene for dyrevelferden i Norge, forslag til målsetninger og tiltak for å nå disse.

Forslag til nytt regelverk om dyrevelferd i Europa

Europakommisjonen har i flere år arbeidet med å revidere fem direktiver og to forordninger som regulerer velferden til produksjonsdyr. Vi har vært involvert i arbeidet gjennom «*EU Platform on Animal Welfare*» og i en undergruppe til plattformen (fjørfe). Vi har også sendt innspill til Europakommisjonen om både hold og transport av oppdrettsfisk. Den 7. desember presenterte Europakommisjonen sitt forslag til ny forordning om transport av levende dyr og nye regler om næringsmessig hold av hund og katt, registrering, id-merking, markedsføring og salg av hund og katt. De varslede forslagene om hold av dyr, dyrevelferdsmerking og avlivning ble ikke fremlagt.

Samarbeid med politi

Mattilsynet og politiet fastsatte 1. april 2022 en felles rutine for håndtering av saker innenfor dyrevelferds-kriminalitet. Denne rutinen har blitt benyttet aktivt i de ulike sakene som har dukket opp. Rutinen har som mål å bidra til en raskere og bedre samhandling i saker som blir politianmeldt. Vi oppfatter at samhandlingen med politi og påtalemyndigheten vært god, både lokalt og sentralt. Enkelte politidistrikter opplyser at det kan være vanskelig å prioritere dyrevelferds-kriminalitet opp mot annen alvorlig kriminalitet. Det gis ikke lenger øremerkede midler til politidistriktene for bekjempelse av dyrevelferds-kriminalitet.

3.4 Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden

Vi jobber med flere områder knyttet til helse, kvalitet og informasjon til forbrukere. Vi jobber langsiktig med regelverksutvikling og overvåker tilstanden på våre områder. Samtidig håndterer vi små og store hendelser gjennom året og følger opp bivirkninger på kosmetikk og kosttilskudd i melde.no. Vi har jobbet for å gi forbrukerne og næringsmiddelindustrien god informasjon. Blant annet har vi publisert ny versjon av den nasjonale matvaredatabasen ([Matvaretabellen](#)) og veilederen for kosttilskudd.

Merking av fiskemat

Mattilsynet gjennomfører årlig merkesjekker av forskjellige matvaregrupper. Vi publiserte resultatene av kampanjen rettet mot fiskematprodukter på våre nettsider - se [«Mattilsynet ser på fiskematprodukter»](#).

Vi kontrollerte 29 fiskematprodukter (som f.eks. fiskekaker, fiskeboller, fiskepudding og fiskeburgere) fra 17 større norske fiskematprodusenter som selges i dagligvarebutikkene. Funnene i rapporten viser at 24 produkter hadde merkefeil. Til sammen ble det funnet 44 feil, fra én til fire feil per produkt. Flere av feilene gikk ut på enten utelatelse av opplysninger eller ufullstendige angivelser av obligatoriske opplysninger. Slike feil gjør at forbrukere ikke får nødvendig informasjon til å foreta valg ut fra sine preferanser. Rapporten danner grunnlag for at næringen selv bør sjekke om dette er avvik som også er gjeldende for andre produkter som ikke er undersøkt.

Uønsket markedsføring av usunn mat og drikke

I Meld. St. 15 (2022-2023) «Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar», viser regjeringen til at den høye forekomsten av overvekt og fedme blant norske barn og unge gir grunn til bekymring.

Det er satt i gang et utredningsarbeid for å vurdere tiltak som skal redusere markedsføring av usunn mat og drikke overfor barn, inkludert et forbud i tråd med stortingsvedtaket. Vi har bidratt til dette arbeidet i en arbeidsgruppe som er ledet av Helse- og omsorgsdepartementet, og består av medlemmer fra Mattilsynet, Barne- og familiedepartementet, Folkehelseinstituttet, Forbrukertilsynet og Helsedirektoratet.

Et eventuelt regelverksforslag vil sendes av Helse- og omsorgsdepartementet på åpen høring på vanlig måte. Inntil videre er det matvarebransjens selvreguleringsordning, fulgt opp av Matvarebransjens faglige utvalg (MFU), som gjelder. Helsedirektoratet representerer myndigheten i MFU.

Ny versjon av den nasjonale matvare databasen – Matvaretabellen

Kunnskap om innhold av næringsstoffer i matvarer er sentralt for mange områder, fra planlegging av overordnet helsepolitikk til å gi forbrukerne informasjon om innholdet i maten de spiser.

Matvaretabellen er en nasjonal matvare database med informasjon om innhold av 50 næringsstoffer i mer enn 2 000 matvarer. Tabellen brukes i matindustrien, forskning, forvaltning, undervisning og veiledning. Næringsstoffverdiene danner grunnlaget for beregning av inntaket av ulike næringsstoffer for enkeltpersoner og grupper.

Vi har utviklet en ny nettløsning for Matvaretabellen, med nytt design og flere funksjoner. En porsjonsstørrelsesvelger gjør det mulig å se næringsinnholdet i for eksempel et glass melk eller en kyllingfilet. Du kan også se anbefalt dagsinntak av vitaminer og mineraler.

Vi gjennomfører årlige analyseprosjekter hvor innholdet av næringsstoffer og utvalgte uønskede stoffer i en matvaregruppe analyseres. Næringsstoffdataene publiseres i Matvaretabellen, og dataene om de uønskede stoffene inngår som del av Mattilsynets kartleggingsprøver.

Animalia og andre aktører i kjøttnæringen har gjennomført et analyseprosjekt av svin- og lammekjøtt, hvor også vi deltok. Resultatene ble publisert i den nye Matvaretabellen. En annen viktig kilde til næringsstoffdataene i tabellen er data levert av matindustrien. Vi har veiledet matindustrien om hvordan de kan levere data til Matvaretabellen.

Vi har i mange år deltatt i et nordisk-baltisk matvare datanettverk for å kalibrere og diskutere problemstillinger i arbeidet med matvare tabeller. Vi hadde ansvar for organisering av nettverket i 2023, med oppfølging av Nordic Nutrition Recommendations 2023 (nye nordiske næringsstoffanbefalinger) og navngiving av plantebaserte matvarer som viktige temaer. Vi arrangerte også webinar om FoodEX2 med deltagelse fra EFSA.

Bedre veiledning om kosttilskudd

Nordmenn er på europatoppen når det gjelder å kjøpe kosttilskudd. Statistisk sentralbyrå viser en omsetning av helsekost i helsekostbutikker i 2022 på omtrentlig 2,4 milliarder kroner. Dette gjelder både butikkhandel og postordre/netthandel, noe som har økt siden 2013. Da var omsetningen av helsekost ca. 1,8 milliarder kroner (omsetning i dagligvarehandelen, apotek og annet nettutsalg er ikke tatt med i disse tallene). Vi registrerer samtidig at det er en økning i antallet meldinger i de europeiske meldesystemene (AAC og RASFF) for kosttilskuddsprodukter. Kosttilskuddsmarkedet er heterogent med både små og store virksomheter med ulik kompetanse. Vi skal nå ut til hele næringen med informasjon, og har blant annet laget en ny

Veileder om kosttilskudd. Veilederen er et nyttig verktøy for de som utvikler, produserer, importerer, omsetter, merker og markedsfører kosttilskudd. Den presenterer regelverket, hvordan det skal forstås og hvordan det kan etterleves.

Insekter som mat

Insekter brukes, og har tradisjonelt blitt brukt, som mat i andre deler av verden. I Norge og EU/EØS har ikke insekter blitt brukt som næringsmidler før, og er "ny mat". Ny mat skal risikovurderes av EFSA og godkjennes. Ny mat-regelverket skal sikre at bruk av insekter i mat er trygt, og at forbrukerne får riktig informasjon i merkingen og markedsføringen av produktene. I EØS-området er det gitt seks ny mat-godkjenninger av insekter.

Ny mat

Næringsmidler som ikke har blitt brukt som mat i Norge eller det øvrige EØS-området før 1997. Skal forhåndsgodkjennes av Europakommisjonen og oppføres i unionslisten over ny mat før de kan omsettes.

Det er stor oppmerksomhet hos forbrukere på om insekter i mat er trygt og hvordan man kan vite om matvarer inneholder insekter. Vi informerer om insekter i mat på nettsidene våre, på Facebook og svarer på mange henvendelser om dette både fra media, forbrukere og andre.

Mer bruk av alternative og mer bærekraftige proteinkilder er en del av det grønne skiftet. Dette reiser også noen nye problemstillinger, og innenfor EUs forskningsprogram «Horizon Europe» er det gitt midler til å undersøke nærmere i hvilken grad slike nye proteinkilder kan føre til allergiske reaksjoner.

Kosmetikk og kroppsspleieprodukter

Vi vurderer og følger opp farene og risiko ved stoffene som brukes i kosmetiske produkter. Dette omfatter tilsyn hos importører og produsenter av kosmetiske produkter, og deltagelse i tollaksjoner for å beslaglegge ulovlig kosmetikk. I tilsynet ser vi at mange av avvikene er tilknyttet uregistrerte virksomheter. Mange av tilsynene har endt med alvorlig virkemiddelbruk, som omsetningsforbud og destruksjon av varer.

KOSMETIKK OG KROPPSPLEIEPRODUKTER

Stoffer/blandinger som er i kontakt med kroppsflater, tenner og slimhinner. Flere produkter som tannkrem, deodorant, sjampo, såpe m.m. brukes daglig av både kvinner og menn.

Kosmetikknæringen viser fortsatt sterk vekst og lønnsomhet, med en omsetning anslått til kr 16,2 milliarder i 2022 ifølge tall fra kosmetikkleverandørenes forening (KLF).

Vi erfarer at det stadig er mange virksomheter som importerer og omsetter kosmetiske produkter i Norge med ulovlig innhold og/eller manglende merking. Dette skyldes delvis manglende kunnskap om reglene, men det er også tilfeller der virksomheter som bryter regelverket, gjør det med overlegg i den hensikt å oppnå økonomisk gevinst. De alvorligste sakene faller innenfor definisjonen av kriminalitet. Dersom produkter inneholder ulovlige ingredienser og/eller er feilmerket, kan de både gi varige helseskader og påvirke miljøet negativt.

Sett i forhold til størrelsen og verdien av denne næringen, samt det vi ser av manglende regelverksetterlevelse på dette området, har vi grunn til å tro at vi ikke evner å oppdage manglende regelverksetterlevelse hos alle aktørene som er involvert.

Kontroll av netthandel

Kontroll med netthandel er krevende med et stort antall aktører som tilbyr varer og tjenester på nett rettet mot det norske markedet. Virksomheter som omfattes av Mattilsynets forvaltningsområde kan ha hele eller deler av sin virksomhet på nett. Vi jobber med å etablere tilsynsmetoder som gjør det mulig for våre inspektører å gjennomføre søk og kjøp på nett på en trygg måte, samt å vurdere på hvilke områder sannsynlighet for regelbrudd er størst.

Generelle krav til virksomheter som har aktivitet på nett er publisert i en egen veiledning på mattilsynet.no.

Mattilsynet gjennomførte kontroll av åtte tannblekingsprodukter som ble kjøpt inn anonymt hos fem aktører som drev netthandel. Dette tiltaket ble initiert etter vurdering av villedende markedsføring, og mistanke om svindel /kriminalitet. I prosjektet ble vår retningslinje for anonyme søk og innkjøp ved netthandel benyttet og senere evaluert.

Vi fattet omsetningsforbud for tre av fem virksomheter etter påvisning av ulovlig innhold av hydrogenperoksid (aktivt virkestoff i tannblekemidler) i to produkter. Ytterligere to produkter var feilmerket ved at de manglet lovpålagt ingrediensliste, mens flere manglet adresse til ansvarlig person i EU/EØS og/eller bruksanvisning og advarselsmerking på norsk.

To av de ulovlige tannblekingsproduktene er allerede notifisert til Safety Gate (EUs meldesystem for farlige produkter), mens feilmerkede produkter notifiseres som INFO meldinger. Prosjektet fortsetter i 2024. Funnene vil oppsummeres i egen rapport.

Bivirkningsmeldinger for kosmetiske produkter

Ved mistanke om bivirkninger forårsaket av bruk av henholdsvis kosmetikk og tatoveringsprodukter kan forbruker enten selv melde fra direkte via Altinn til Mattilsynet, eller de kan oppsøke helsepersonell (apotekfarmasøyt, lege, sykepleier m. fl.) som melder videre til oss via melde.no. Vurdering av slike varsler kan føre til at det iverksettes tiltak for å beskytte forbrukerne.

Vi mottok i fjor totalt 130 meldinger til bivirkningsregisteret for kosmetikk, hvorav 84 ble meldt inn på vegne av forbruker fra helsepersonell, samt 46 direkte fra privatpersoner. De hyppigst rapporterte bivirkningene er rødhet, kløe, svie, eksem/utslett. De produkttypene som hyppigst har blitt rapportert inn er fuktighetspleie, solpleiemidler og hudrens.

Vi mottok 1 103 meldinger om farlige produkter fra Safety Gate. Det høye antallet meldinger skyldes produkter med innhold av parfymestoffet butylphenyl methylpropional (lilial), som ble forbudt i EU/EØS i 2022.

Genmodifisert mat, fôr og såvarer

Vi godkjente den første søknaden om godkjenning av et genmodifisert produkt. Produktet er en rapsolje laget fra raps som er genmodifisert for å produsere langkjedete omega-3 fettsyrer. Fettsyrene er viktige for laksens helse og velferd.

Rapsen er utviklet som et landbasert alternativ til marine fettsyrer, og ifølge søker er rapsoljen et bærekraftig alternativ til marine omega-3 ressurser. Oljen kan kun brukes som ingrediens i fiskefôr, og er godkjent og vurdert som trygg for helse og miljø. I godkjenningen stiller vi særskilte krav om merking og sporbarhet av oljen og produkter som inneholder denne oljen.

Vi har i over 20 år overvåket tilstanden på det norske markedet når det gjelder forekomst av ikke-godkjent, genmodifisert materiale i mat, fôr og såvarer. Forekomsten av slike produkter er generelt meget lav, også i 2023. Av totalt 123 prøver analysert for innhold av GMO, ble det påvist ulovlig innhold i to produkter.

3.5 Ivareta miljøvennlig produksjon

FNs bærekraftsmål og EUs Green Deal - premisser for maten vi spiser

Mye er endret, vi skal utvikle oss videre og det haster. EUs strategi Farm to Fork har 27 delmål som på mange områder er svart ut. Mer sirkulær tankegang skal sikre bærekraftig ressursbruk og matkjeden erstattes av matsystemene. Samtidig skal endringene ikke gå på bekostning av mattryggheten. Vi trenger ny kunnskap og dokumentasjon på at maten fortsatt er sunn og trygg når vi skal ta i bruk nye råvarekilder, endre produksjonsmåter og endre kostholdet vårt.

Mye regelverk oppdateres, og mye nytt regelverk utvikles. Vi deltar i regelverksutviklingen under Farm to Fork-strategien i arbeidsgrupper, ekspertgrupper og komiteer under Europakommisjonen. EU gjør også endringer i den felles landbrukspolitikken (CAP) og fiskeripolitikken for å fremme bærekraftige løsninger. Landbruks- og fiskeripolitikk omfattes ikke av EØS-avtalen, men EUs tiltak vil likevel få betydning i Norge siden vi deltar i samme marked.

EUs Farm to fork-strategi. Illustrasjon.

Farm to fork-strategien inneholder flere initiativ som ikke har blitt lagt frem. Et ventet forslag til rettslig rammeverk for bærekraftige matsystemer er ikke blitt lagt fram. Det er ikke oppnådd enighet om Europakommisjonens forslag til bærekraftig bruk av plantevernmidler som følge av interessekonflikter mellom landbruks- og miljøhensyn.

Bærekraftig fôr

Regjeringen lanserte i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032 to nasjonale samfunnsoppdrag. Ett av samfunnsoppdraget omhandler bærekraftig fôr og har som overordnet mål at «*alt fôr til oppdrettsfisk og husdyr skal komme fra bærekraftige kilder og bidra til å redusere klimagassutslipp i matsystemene*».

Vi har deltatt i Operativ gruppe ledet av Forskningsrådet, som fikk som mandat å foreslå konkrete mål og organisering av oppdraget. Operativ gruppe leverte sin rapport til regjeringen i høst. Det er blant annet foreslått mål om å redusere klimagassutslipp og bevare naturmangfold, øke forsyningssikkerheten og å utvikle en norsk fôringrediensindustri.

Vi er styrket med 15 millioner kroner for å drive et målrettet arbeid med et framtidsrettet regelverk for bærekraftig fôr, og delta i oppfølging av regjeringens handlingsplan for sirkulær økonomi. Dette vil vi gjøre gjennom å

- ha dialog med næring, forskningsmiljøer, de som bevilger penger til forskning og virkemiddelapparatet for å sikre god innsikt i behov ved utvikling av regler og tjenester
- synliggjøre behov for vitenskapelig kunnskap for å ivareta fôr- og mattrygghet
- påvirke regelverket i en retning av mer bærekraftige matsystemer, som samtidig er trygt for dyr, mennesker og miljø
- gi god veiledning

Bærekraftige matsystemer til forbrukerne

Vi bidrar aktivt til EUs arbeid for bærekraftige matsystemer til forbrukerne ut fra nordiske kostråd og bærekraftssystemer ved

- erfaringsutveksling fra nordiske merkeordninger som Nøkkelhullet
- erfaringsutveksling om resultater fra bransjeavtaler om reduksjon av matsvinn i hele matsystemet og tydeligere holdbarhetsmerking
- deltakelse i EUs plattform for matsvinn som er organisert i fem arbeidsgrupper: matdonasjon, måling, tiltak, holdbarhet og forbruker
- erfaringsutveksling i nordisk matsvinnnettverk
- deltakelse som observatør i Matsvinnsutvalget. Rapporten fra utvalget peker på ulike utfordringer, blant annet forhold som er under vårt forvaltningsområde eller som ønskes å legges under Matloven. Utvalget ønsker at vi skal være en vesentlig bidragsyter inn i arbeidet for å nå målet om 50 prosent redusert matsvinn.

Økologisk produksjon

Debio fører tilsyn med økologiske gårdsbruk, akvakulturanlegg, foredlingsbedrifter, pakkerier, omsetningsledd og importører, på vegne av Mattilsynet. Det er utfordrende å få ressursene til å strekke til. Økologiregelverket krever blant annet minst 10 prosent uanmeldte tilsyn, i tillegg til de årlige revisjonene. I 2023 hadde ikke Debio kapasitet til å få dette prosenttallet høyere enn 2,1 prosent.

Det har ellers vært et forholdsvis godt år for økologisk produksjon og omsetning i Norge. Samlet øker antallet virksomheter godkjent etter økologiforskriften med 1,9 prosent i 2023. Innen økologisk landbruk går arealet opp med 0,12 prosent, og antallet godkjente virksomheter går ned med 35 prosent. Antall sertifiserte virksomheter innen akvakultur går ned fra 94 til 80. Innen foredling import og omsetning øker antallet godkjente virksomheter fra 1289 til 1402, en økning på 8,8 prosent. Sistnevnte sertifiseringsområde har økt hvert år siden 2003.

Plantevernmidler og risiko for helse og miljø

Omsetningsstatistikken for plantevernmidler viser at mengde omsatte plantevernmidler, angitt i aktivt stoff, har hatt en nedgang fra 2022 til 2023. Nedgangen er fordelt på ugress- og soppmidlene. Helse- og miljørisikoen har økt med 4 prosent og miljørisikoen har gått ned med 7 prosent. Det er flere faktorer som bidrar til dette. En enkeltfaktor som betyr mye, er den relativt store omsetningen (tonn virksomt stoff) i 2021 og 2022. Vi har ingen sikker forklaring på det, men en mulig årsak er varslet prisstigning i forkant av disse årene. Dette kan ha medført at importørene har importert mer vare som et ledd i å redusere kostnader.

Tabell 3. Beregnet risiko ved bruk av plantevernmidler. Tabellen viser risikoutvikling med utgangspunkt i omsetningstall for egne risikoindikatorer for helse og miljø. Gjennomsnittet av 1996 og 1997 er satt som et utgangspunkt med 100 prosent. Kilde: Mattilsynet

Risiko plantevernmidler	2021	2022	2023
Omsetning (tonn virksomt stoff)	880	782	661
Omsetning i % av 1996/1997	121 %	107 %	91 %
Helse- og miljørisiko i % av 1996/1997	88 %	88 %	92 %
Miljørisiko i % av 1996/1997	87 %	90 %	83 %

Tallene angir ikke nødvendigvis faktisk bruk, men import av plantevernmidler. En del av preparatene som er importert i 2021 og 2022 kan da ha blitt omsatt til grossist i 2023.

Skjerme vill laksefisk for sykdom

Smittepresset på vill laksefisk er for høyt til å nå de fastsatte mål om å ivareta vill laksefisk, til tross for lav lusegrense og oppdretternes innsats for å holde den forskriftsfestede lusegrensen.

Vi mener at det er behov for mer målrettede og effektive tiltak som omfatter arbeid inn mot kystsoneplaner, mer effektive og robuste soner, bruk av ny teknologi og tellemetodikk, nytt regelverk og godt nok datagrunnlag for modellering av smittespredning.

I oktober 2022 ble vannforvaltningsplanene for perioden 2022-2027 vedtatt. Påvirkning fra lakselus på ville laksebestander inngår nå som en del av kunnskapsgrunnlaget til regionale vannforvaltningsplaner i denne planperioden. Vi deltar i den nasjonale direktoratsgruppen for vannforvaltning og i vannregionutvalgene (VRU). Videre deltar vi i arbeidet med en bestilling om hvordan trafikklyssystemet påvirker arbeidet med å oppnå målene satt i kvalitetsnorm for villaks, og eventuelt foreslå endringer som kan øke mulighetene for å nå målene.

Vi har ansvar for å behandle søknader om unntaksvekst etter produksjonsområdeforskriftens §12. Siden trafikklyssystemet ble iverksatt, har det vært gjennomført fire søknadsrunder om unntak. Antall søknader om kvalifisering har økt for hver runde. Vi mottok til sammen 100 søknader om unntak på 68 lokaliteter. 88 av søknadene oppfylte kriteriene og tolv fikk avslag.

Lagring av biorest under husdyrrom øker risiko for gjødselgassulykker

Vi har i samarbeid med flere organisasjoner i landbruket gått ut med en anbefaling om ikke å lagre biorest i gjødsellager under husdyrrom. Bakgrunnen er mulighet for at denne typen lagring øker risiko for gjødselgassulykker. Mengden animaliebioprodukter og organisk avfall som behandles i biogassanlegg øker. I tillegg til biogass, produserer anleggene en næringsrik biorest som er godt egnet som gjødsel i jordbruket. På grunn av stort volum, transporteres gjerne den ferdige bioresten til gården og lagres der frem til bruk.

Gjødselgassulykker kan føre til varig skade eller akutt død. Det kan oppstå når metan og hydrogensulfid fra gjødsellageret beveger seg opp i husdyrrom eller annet rom hvor det oppholder seg mennesker eller dyr. Sammen med andre aktører vil vi jobbe videre med å bidra til god kunnskap om trygg lagring av biorest.

3.6 Ivareta hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet

Grensekontroll

Norge er gjennom EØS-avtalen en del av EUs ytre grense for import av varer og dyr fra tredjestater. Av våre 14 grensekontrollstasjoner er elleve lagt til private virksomheter og tre er offentlige.

På våren 2023 ble det åpnet en ny grensekontrollstasjon (GKS Haugesund) ved Karmsund Havn etter flere års planlegging og forberedelser. Stasjonen er den første i Norge som er godkjent for kontroll av forsendelser i storsekk. Dette har det vært et sterkt ønske om fra interessentene og medfører en enklere transportvei til mottakerne i Norge. Etter åpningen og fram til årsskiftet ble 46 000 tonn varer kontrollert. Dette er det største volumet kontrollert ved en norsk grensekontrollstasjon i 2023, og viser at GKS Haugesund Havn er viktig for import av blant annet fiskefôr. Gebyr for grensekontroll av fiskefôr ble endret som en direkte følge av etableringen av denne stasjonen.

GRENSEKONTROLL

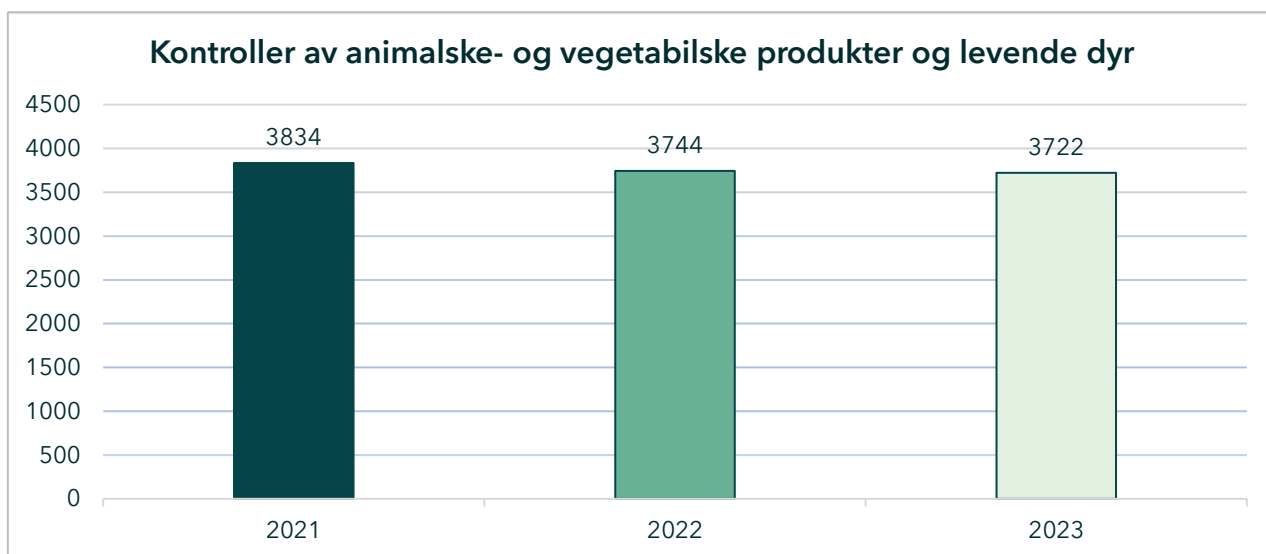
Norge en del av EUs indre marked for handel med animalske varer, levende dyr og noen ikke-animalske produkter. Dette sikrer at Norge har tilgang til hele EU/EØS-markedet for blant annet norsk sjømat, uten at det må gjennomføres grensekontroll. Grensekontrollen gjør det mulig å importere grensekontrollpliktige varer og dyr uten at det medfører risiko for folke- og dyrehelse i Norge og EUs indre marked. Vi stiller på grensekontrollstasjonene med utpekt personell som kan gjennomføre kontroller - også utenom ordinær kontortid når logistikkensyn gjør det nødvendig.

ESA ønsket å gjennomgå relisting av norske grensekontrollstasjoner etter innføring av ny kontrollforordning i 2020. Ti stasjoner ble gjennomgått og inspisert fysisk av Mattilsynet hovedkontor i første tertial, de andre stasjonene beholdt relistingen. Storskog grensekontrollstasjon ble midlertidig suspendert som følge av vår gjennomgang. Suspensjonen av Storskog innebærer at det ikke er mulig å importere frossenfisk og andre varer fra Russland på vei. Det må betydelige investeringer til for å åpne grensekontrollstasjonen igjen. Det er fortsatt åpent for kontroll av ikke-kommersielle kjæledyr på Storskog, men på grunn av manglende sikkerhet for våre ansatte vurderes det å stenge også denne tjenesten hvis ikke forholdene blir utbedret.

Vi har til behandling flere søknader om blant annet endringer av varekategorier og infrastruktur, behov for ombygginger, nybygg med videre ved grensekontrollstasjonene i Kristiansund, Måløy, Ålesund, Båtsfjord og Haugesund.

Grensekontrollområder er ressurskrevende, både søknadsbehandling og etablering av nye stasjoner, men også selve kontrollene. Vi er derfor i gang med en gjennomgang og analyse av dette området med mål om en mer smidig, effektiv, nytenkende og framtidsrettet grensekontroll med tydelige ansvarsforhold.

Mattilsynet ser behov for økt samarbeid med Tolletaten for bedre informasjonsutveksling, risikovurderinger og kontroll av grensekryssende vareførsel. Dette vil bidra til å styrke grensekontrollen og beskyttelsen av samfunnet.

Figur 6. Antall grensekontrollpliktige importører. Kilde: Mattilsynet

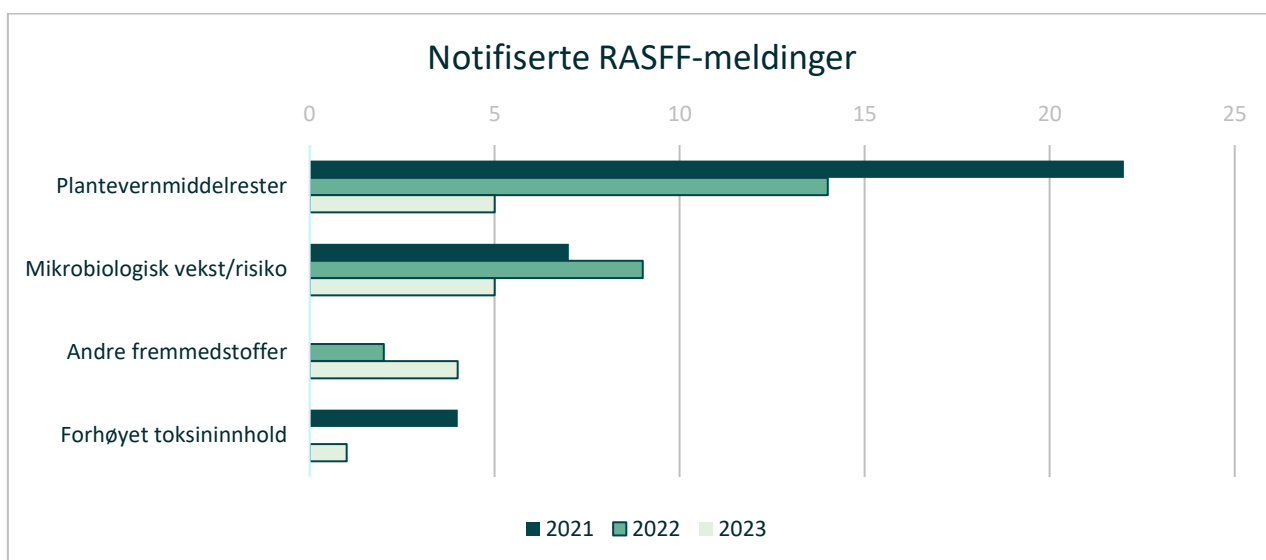
Europeiske meldesystemer

I tillegg til meldesystemenes rolle knyttet til varsling om helsefarlige produkter, var meldesystemene TRACES, FF- og AAC viktige i arbeidet med å avdekke og koordinere tiltak internasjonalt knyttet til den kriminelle omsetningen av kjæledyr på tvers av landegrensene.

MELDESYSTEM

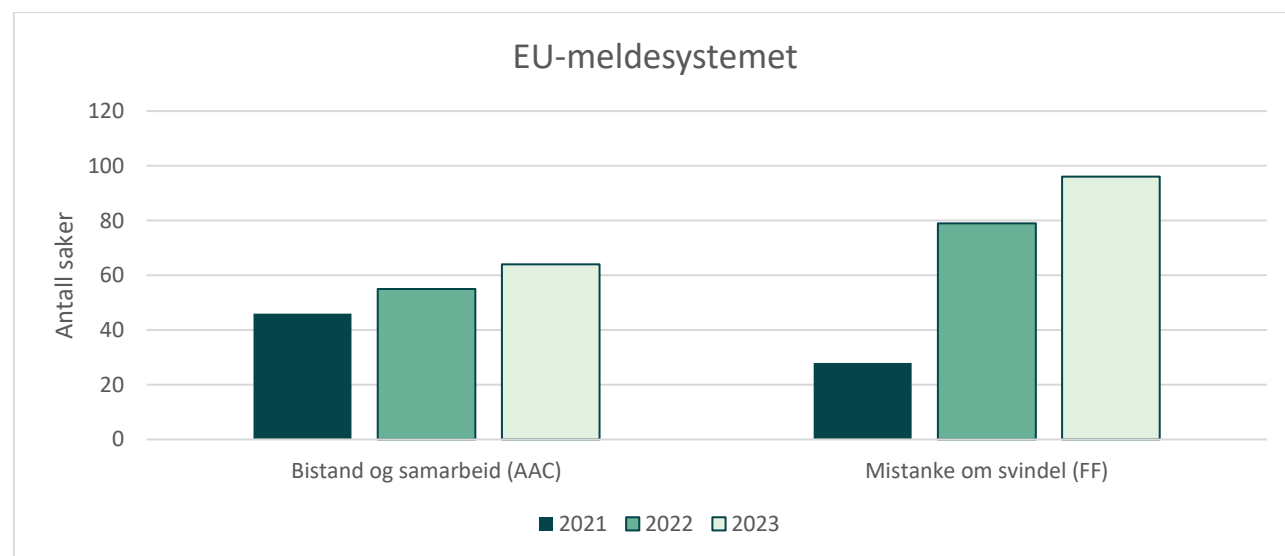
RASFF er den IT-plattformen EU/EØS bruker for varsling og utveksling av informasjon knyttet til helsefare, svindel og samarbeid mellom medlemsstatene. Gjennom meldesystemene deles informasjon om produkter med helsefarlige utfordringer, slik at EØS-landene, herunder Norge, kan iverksette nasjonale tiltak. Antall meldinger øker hvert år.

Figuren nedenfor viser at det var mange notifikasjoner knyttet til plantevernmidler i 2021, litt færre i 2022. Dette skyldes de mange funnene man gjorde av etylenoksid spesielt i 2021, men også utover i 2022. I 2023 er situasjonen kommet under kontroll.

Figur 7. De fire områdene som Mattilsynet har notifisert flest RASFF-meldinger. Hele tabellen kan leses i Statistikkvedlegget (tabell 29). Kilde: Mattilsynet

Figur 8 viser økning i antall svindelmeldinger. Økningen er et resultat av mer oppmerksomhet knyttet til å melde fra om svindel gjennom meldesystemene. Svindel knyttet til kjæledyr har et stort omfang, og har medvirket til en økning i antall meldinger. I tillegg har det vært mange meldinger knyttet til haloumi og feta-ost (krav om beskyttelse av varemerke).

Figur 8. Antall bistand- og samarbeidssaker og mistanke om svindel som Norge har håndtert i årene 2021-2023. Kilde: Mattilsynet

Bekjempelse av kriminalitet ved omsetning av planter, dyr og mat

Norge er en del av et internasjonalt marked, som er utsatt for aktører som bevisst begår lovbrudd for å sikre en god fortjeneste. Vi har informasjon som bekrefter at det foregår matkriminalitet via mange omsetningsledd innenfor utsatte produktområder (kilde: Nordisk trusselvurdering matsvind 2020).

Kontrollforordningen forplikter Mattilsynet til å gjennomføre risikobaserte kontroller. Bekjempelse av kriminalitet i produksjonskjeden er også et prioritert område innen Farm to Fork-strategien i EU.

Kontrollforordningen pålegger oss å ha systemer for å avdekke kriminalitet og svindel innenfor våre forvaltningsområder.

Kriminalitet må bekjempes på tvers av offentlige etater. Tolletaten, Økokrim og politiet lokalt er viktige samarbeidspartnere. Internasjonalt deltar vi i kontrollaksjoner i regi av Europakommisjonen og Europol, og vi bygger nettverk og deler informasjon med myndigheter i andre land.

For å fremme folke-, plante-, fiske- og dyrehelse, samt etisk og forsvarlig hold av dyr, må vi arbeide målrettet og ha oppdatert kunnskap om endringer i risiko- og trusselbildet. Vår rolle som samfunnsbeskytter utfordres av en stadig mer kompleks virkelighet. Nye måter å omgå regelverket på, kontinuerlig endret internasjonal logistikk og sofistikerte teknologiske muligheter, medfører at vi må utvikle nye metoder for å være rustet til å møte slike stadige skifter.

Deltagelse i internasjonale aksjoner

OPSON

OPSON er Europols felles aksjoner for å bekjempe matsvind. Tolletaten og Mattilsynet deltar hvert år i felles internasjonale aksjoner med flere lands toll- og matmyndigheter.

Vår deltagelse i OPSON 2023 hadde søkelys på ulovlig bruk av tilsetningsstoffer i tunfisk. Aksjonen avdekket ett klart brudd som ble fulgt opp av virksomheten.

Sluttrapporten fra vår deltagelse i Europakommisjonens koordinerte kontrollprogram om ulovlig omsetning og

forflytning av hunder og katter ble publisert 8. desember. Aksjonen ble avsluttet i EU/EØS i juli, mens den i Norge ble avsluttet i desember 2022. Seks hunder og en kattunge som ble fanget opp i aksjonen hadde mangelfulle/forfalskede dokumenter. Vi gikk ut i media med informasjon om den E/EØS-koordinerte aksjonen i forkant av aksjonsoppstart. Vi antar at det har hatt preventiv effekt og medvirket til at det ble relativt få funn i den norske delen av aksjonen. Det ble imidlertid avdekket svært mye ulovlig omsetning av kjæledyr til og innen EØS-området i løpet av aksjonsperioden, noe som er en trussel både mot folke- og dyrehelsen i hele EØS-området, i tillegg til de dyrevelferdsmessige utfordringer og markedsmessige problemene dette medfører. Denne aksjonen ga økt innsikt, bevissthet og kompetanse for alle lands relevante myndigheter.

En koordinert aksjon på plantevernmidler i EØS-området avdekket store mengder ulovlige pesticider, men det ble ikke gjort funn i Norge.

Nasjonal tilsynskampanje rettet mot oppdrettsfisk

Vi gjennomførte en tilsynskampanje rettet mot oppdrettsfisk som har sår, misdannelser, grove behandlingsfeil eller andre defekter, også kalt produksjonsfisk. Resultatene viser at en stor del av næringen ikke følger gjeldende regelverkskrav.

KRIMINALITET

Kriminalitet er saker der den som bryter regelverket gjør det med overlegg, bedrar kunden og har til hensikt å oppnå økonomisk gevinst.

Formålet med kravene i fiskekvalitetsforskriften er å fremme god kvalitet på fisk og fiskevarer til forbruker og bidra til markedsadgang for norsk fisk og fiskevarer til utlandet. Dette er en kvalitetsbestemmelse som skal beskytte omdømmet til norsk oppdrettsfisk.

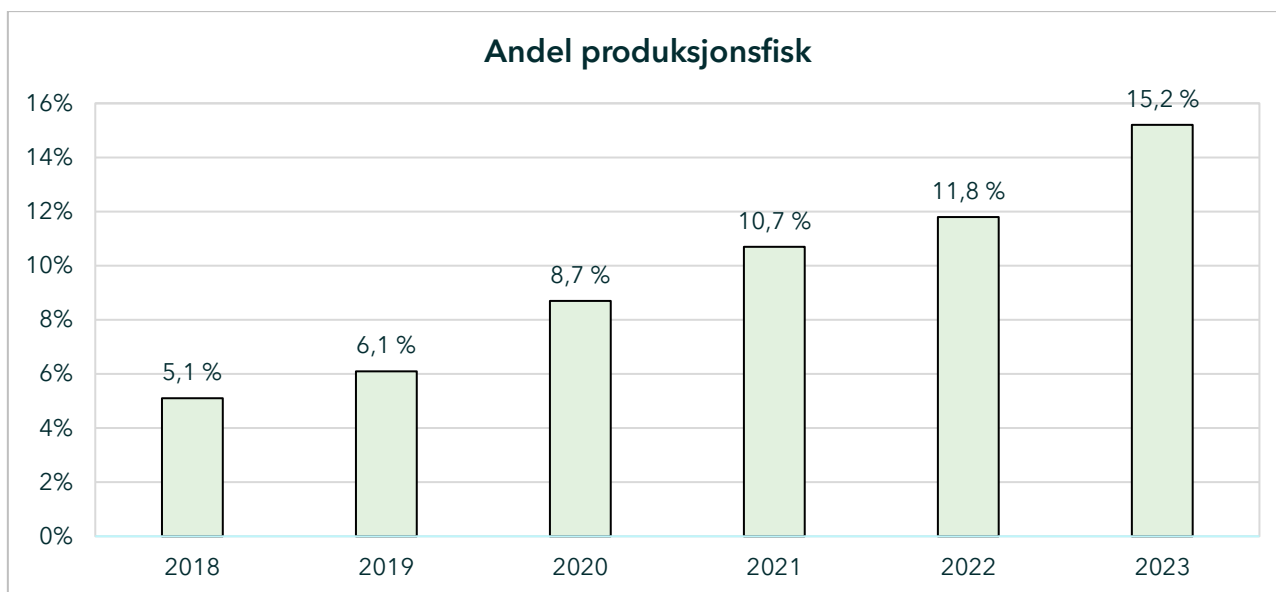
Mattilsynet har de senere årene avdekket flere tilfeller der produksjonsfisk er sendt ut av Norge. Vi har også mottatt tilbakemeldinger fra bransjen, returer ved grensekontrollen og notifikasjoner fra andre lands myndigheter, som bekrefter dette.

Det ble gjennomført 49 tilsyn og avdekket avvik i 24 av tilsynene. I 11 tilfeller fant vi at fisk ble sendt ut av landet uten forutgående feilretting.

Tabell 4. Virkemidler brukt i tilsynskampanje rettet mot oppdrettsfisk i 2023. Kilde: Mattilsynet.

Tilsynskampanje rettet mot oppdrettsfisk	Veiledning om regelverkskrav	Varsel om vedtak
Merking	2	0
Feilretting	4	3
Produksjonsfisk sendt ut av landet	8	3
Sporing av produksjonsfisk	4	2
Total	18	8

Til tross for at vi så behov for forbedringer hos mange virksomheter var de fleste kjent med kravene i kvalitetsforskriften, og har iverksatt tiltak for å kunne etterleve regelverket. Andelen produksjonsfisk har imidlertid økt fra 5,1 prosent i 2018 til 15,2 prosent i 2023 (figur nedenfor). Årsakene til problemene ligger tidligere i verdikjeden, men næringen har en jobb å gjøre med å etterleve kvalitetsregelverket slik at det ikke kommer produksjonsfisk ut av landet, eller ut i markedet, uten at den er feilrettet.

Figur 9: Økning i andel produksjonsfisk. Kilde: Mattilsynet

Tilsyn med netthandel - reseptbelagte legemidler til matproduserende dyr

Mattilsynet gjennomførte søk på noen utvalgte nettsteder knyttet til salg av antibiotika til produksjonsdyr. Det ble avdekket at det kan forekomme ulovlig salg av reseptbelagte legemidler på nett til matproduserende dyr.

Etterutdanning politihøyskolen

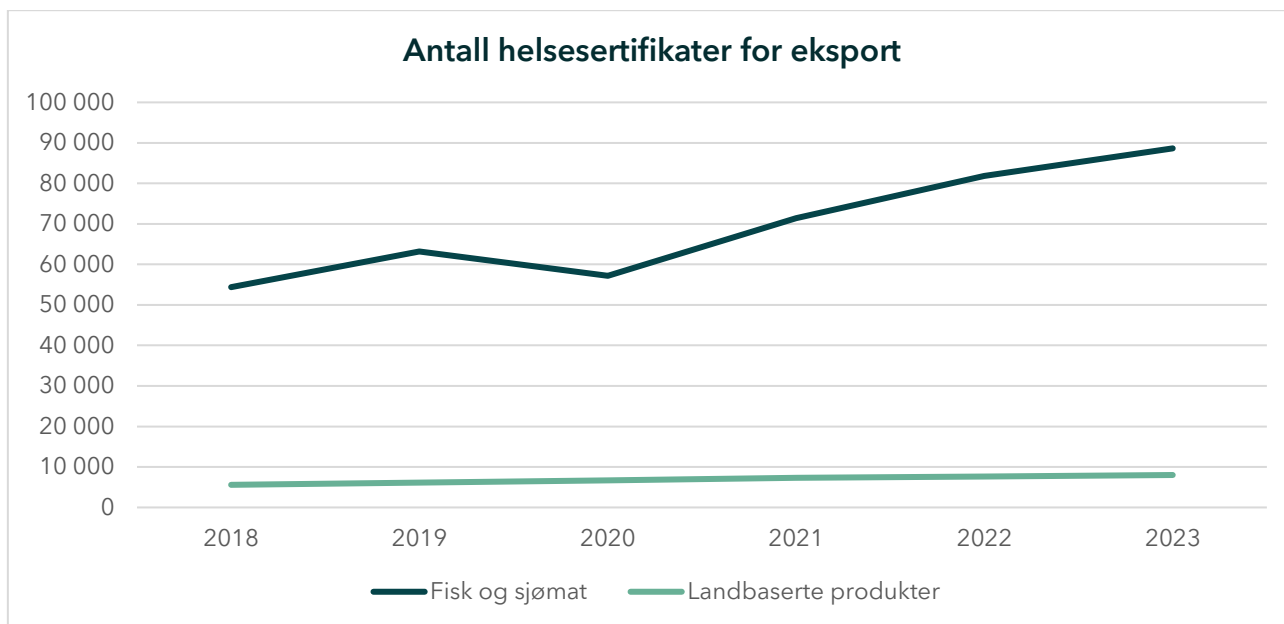
Vi fortsetter det pågående etatssamarbeidet med politihøyskolen om etterutdanning i etterforskning av økonomisk kriminalitet¹.

Adgang for norske produkter til markeder utenfor EU/EØS

Norge eksporterte 2,8 millioner tonn sjømat til en verdi av 172 milliarder kroner (Sjømatrådet: Nøkkeltall (seafood.no)). Dette gjør Norge til verdens største nettoeksportør av sjømat. Sjømaten eksporteres til over 150 land. Eksporten av andre varer og dyr er liten, men det eksporteres noen planter og plantemateriale, meieriprodukter, levende dyr og avlsprodukter. Norske avlsprodukter fra storfe og svin er etterspurt i utlandet.

Vi spiller en viktig rolle for norske varers tilgang til markeder utenfor EØS-området. Arbeidet er uforutsigbart, har stor politisk interesse, og har direkte innvirkning på verdiskapningen.

Utstedelse av helsesertifikater er ett av våre viktigste og målbare resultater knyttet til markedsadgangsarbeidet. Antallet utstedte helsesertifikater totalt økte fra 89 448 i 2022 til 96 650 i 2023. For sjømat alene ble det utstedt 88 642 helsesertifikater i 2023 (se tabell 27 i statistikkvedlegget).

Figur 10. Utvikling i antall helsesertifikater for eksport av fisk og sjømat, og landbaserte produkter. Kilde: Mattilsynet.

Vi opplever stadige endringer i importregelverk, sertifikatkrav og listeføring i importland hvor norske varer allerede er etablert. Med dagens ressurser har det vært lagt vekt på å opprettholde eksisterende handel, foran åpning av nye markeder. Dette innebærer at det er mange ønsker fra næringene om å arbeide for markedsadgang som vi ikke kan imøtekomme.

Vi jobber med store og små saker som har betydning for norsk eksportnæring. Blant de viktigste sakene vi har jobbet med er:

Kina: Vi har videreført innsatsen med sjømat til Kina for å komme gjennom regodkjenningssperioden, og 210 av 213 regodkjenningssøknader er nå godkjent av kinesiske myndigheter. Innføringen av nytt kinesisk importregelverk og digitalt registreringsystem, Single Window, medførte også et betydelig oppfølgingsarbeid, særlig med registrering av en større del av produksjonskjeden. Åtte fartøy fikk gjeninnført godkjenningen sin i Kina etter å ha vært suspendert i over to år.

Storbritannia: Som følge av at britiske myndigheter innførte krav om helsesertifikater for en rekke nye produkter fra 31. januar 2024, har Mattilsynet laget over 30 nye helsesertifikatmaler med veiledere, for eksport til Storbritannia.

Brasil: Etter flere henvendelser fra oss til brasilianske myndigheter, ble listen over norske produsenter som ønsker å eksportere til Brasil, godkjent av brasilianske myndigheter. Videre samarbeidet vi med næringen og Nærings- og fiskeridepartementet om høringssvar knyttet til saltinnhold i fisk etter TBT-notifikasjon fra Brasil om endring i deres regelverk om frossen fisk.

Vietnam: Virksomhetslisten til Vietnam ble oppdatert i juli, etter en rekke henvendelser fra oss. Vi har også fortsatt arbeidet mot vietnamesiske myndigheter for å få et enklere system for listeføring.

Ukraina: Ukraina innførte nye krav til sjømatsertifikat, med krav om signering for ukrainsk regelverk. Etter forhandlinger fikk vi aksept for å beholde gjeldende sertifikatet for sjømat.

Japan: I samarbeid med kjøttbransjen tok vi imot japanske myndigheter og gjennomførte inspeksjoner i forbindelse med endring i kravene for eksport av kjøttprodukter av storfe til Japan.

Equador: Vi har gjennom dialog med myndigheter i Equador redegjort for det norske systemet for regelverk og offentlig kontroll for å legge til rette for eksport av avlsmateriale fra storfe fra Norge.

Fristatus for Contagious bovine pleuropneumonia (CBPP)

Vi har søkt om fristatus for CBPP, og søknaden skal behandles i World Organization for Animal Health (WOAH) i mai. Fristatus for CBPP vil bidra til enklere markedsadgang for enkelte produkter fra storfe inkludert avlsmateriale.

Digitalisering av helsesertifikatene

I 2023 har vi jobbet med å utarbeide to ulike løsninger for elektronisk utveksling av sertifikater som vekselvis kan benyttes utfra ulike lands digitale muligheter. Konseptet vil åpne opp for at sertifikatene kan enten utstedes som e-cert som krever tilkobling mellom myndighetene, eller som elektroniske PDF-filer som formidles til myndighetene i mottakerlandet via eksportør og importør.

På våren ble det inngått en MoU om utveksling av elektroniske sertifikater med Sør-Korea. Samtidig med signering av avtalen jobbet team eksport med å få på plass helelektronisk utveksling av sertifikatene iverksatt mellom myndighetene i Norge og Sør-Korea. Det utstedes ikke lenger papirsertifikater til Sør-Korea.

Produktteamet har også jobbet med å tilrettelegge for elektronisk utveksling av alle sertifikater til Storbritannia. Løsningen blir satt i drift i 2024. Sertifikatene vil være sikret, verifisert og elektronisk underskrevet og sertifikatet blir opprettet og tilgjengeliggjort i eksportløsningen når søknaden er godkjent. Bruk av elektroniske sertifikater vil gi varer fra Norge en prioritert importkontroll.

Eksportløsningen automatiserer mye av saksbehandlingsprosessen, standardiserer informasjonen i sertifikatene og tilpasser den til internasjonale standarder.

Det arbeides fremover med å få avtaler om elektroniske sertifikater med land i Asia-regionen som har voksende importmarkeder og digital satsing.

4 Styring og kontroll

Generell vurdering av styring og kontroll i Mattilsynet

Vi vurderer samlet sett måloppnåelsen som god. Vi har imidlertid fortsatt behov for å videreutvikle oss innen intern styring, overordnet risikostyring, kvalitetsarbeid og internkontroll. Dette er noe vi jobber med som ledd i forbedringsarbeidet vårt.

Mål- og resultatstyring

Rent praktisk innebærer mål- og resultatstyring å sette mål for hva vi ønsker å oppnå, innhente og vurdere styringsinformasjon ut fra målene, og bruke denne informasjonen til læring, styring og kontroll. Vi ser behov for å videreutvikle målstyringen og styringsinformasjonen for å kunne følge opp prioriterte eller kritiske oppgaver og vurdere om tiltakene vi iverksetter har effekten vi ønsker.

Det er gjennom våre brukere at vi bidrar til måloppnåelse. Vår hovedoppgave som tilsyn er å sikre at virksomheter og innbyggere (brukerne) etterlever regelverket vi forvalter, noe som bidrar til å sikre trygg mat, trygt drikkevann, god dyrevelferd og god fiskehelse.

Resultater fra tilsyn og annen offentlig aktivitet, sammen med annen tilgjengelig kunnskap, gir oss et bilde av hvor skoen trykker hos de ulike brukerne. Når vi har oversikt over og en felles forståelse for regelverksutfordringene brukerne står overfor, kan vi sette oss felles «brukermål» og definere tiltak som fører til bedre regelverksetterlevelse på områdene som er identifisert som kritiske eller som det er knyttet stor risiko til. Målene kan handle om å øke effektivitet, tilgjengelighet, brukervennlighet, pålitelighet og tilfredshet.

For å synliggjøre at vår innsats har effekt, må vi kunne følge opp omforente tiltak vi igangsetter overfor virksomheter og innbyggere og vurdere fremgang. Det kan vi gjøre ved å utvikle målrettede indikatorer, enten bare for å følge med og sikre at vi gjør de riktige tingene, eller for å styre etter. Rapportering på måloppnåelse skal være relatert til *effekter og resultater* vi styrer mot.

Våre egne fagmiljøer skal i størst mulig grad ha handlingsrom i oppgaveløsningen for å bevege brukerne i riktig retning i form av bedre regelverksetterlevelse – og dermed nå brukermålene. Dette må skje i dialog med aktørene vi ønsker å påvirke.

Det er gjort et betydelig arbeid med risikovurdering av den offentlige kontrollen gjennom en ny planprosess. Tilstandsvurderinger og identifisering av de største regelverksutfordringene hos brukerne våre har vært utgangspunktet for å planlegge den offentlige kontrollen i et tre-års-perspektiv.

På høsten etablerte vi et produktteam innen virksomhetsstyring. Produktteamet skal videreutvikle Mattilsynets systemer for økonomi- og virksomhetsstyring, sikre ledere enkel tilgang til styringsinformasjon på digitale flater og effektivisere arbeidsprosesser. På slutten av året gjorde produktteamet endringer i Mattilsynets økonomimodell som fikk virkning fra 1. januar 2024. Med denne endringen oppnår vi bedre data om økonomi og ressurser og enklere timeregistrering for våre ansatte. Vi fikk også fjernet teknologisk gjeld gjennom en styrt avvikling av Exie, et system som er brukt i enkelte styringsprosesser, men som var utdatert. Det er også igangsatt et arbeid med å videreutvikle kvalitetssystemet i Mattilsynet. Dette er et langsiktig arbeid for å lettere tilgjengeliggjøre styrende dokumenter i virksomheten.

Både videreutvikling av kvalitetssystemet og systemer for økonomi- og virksomhetsstyring, som komplementerer hverandre, skal sikre mer enhetlig oppgaveløsning i Mattilsynet.

Videreutvikling av styringen

Vi er i gang med en rekke større utviklingsinitiativ og forbedringsprosesser som skal videreføres fremover. Vi arbeider kontinuerlig med å forbedre og optimalisere vår tilgang til og deling av informasjon. Mer samarbeid med andre etater er nødvendig for å løse samfunnsoppdraget mer effektivt og brukerrettet.

Bedre styringsinformasjon

En av satsingene er å utvikle og øke kunnskapsgrunnlaget for å tilgjengeliggjøre målrettet styringsinformasjon. Det er fortsatt nødvendig med mye manuelt arbeid, men oppbygging av en egen database, automatisering av datainnsamling, og søkelys på bedre datakvalitet gjennom mer enhetlig registrering skal bidra til mer pålitelig kunnskap vi kan bygge våre beslutninger på. Vi har kommet et stykke på vei med å fremskaffe et faktagrunnlag på det administrative området. Fremover trenger vi mer spesifikk informasjon og bedre datakvalitet om vår egen produksjon og om produkter og tjenester vi utvikler. Dette er et tidkrevende arbeid som forutsetter vesentlig utvikling og investering både i verktøyene vi bruker for å fange data og verktøy og rutiner for å sammenstille og analysere data. Det er viktig å forstå om disse faktisk bidrar til bedre regelverksetterlevelse.

Økt samfunnssikkerhet og beredskap

Med raske og til dels dramatiske endringer i verden, er vi nødt til å øke vår evne til å forstå og være forberedt for å ivareta i samfunnssikkerhet og beredskap innen vårt samfunnsoppdrag. Vi har startet arbeidet med å etablere en funksjon med særskilt ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap, der oppgaver, bemanning og organisasjonstilhørighet gjennomgås på nytt og tilpasses dagens risikobilde og ulike farescenarier. Mattilsynet har lang erfaring med å håndtere hendelser, men endringene i verden gjør det nødvendig å være forberedt også på flere sammensatte og alvorlige hendelser samtidig. Nye typer hendelser, for eksempel innen cyber sikkerhet, gjør at arbeidet med beredskap må håndteres på nye måter. Det er nødvendig å prioritere mer ressurser til dette området framover. Det fører imidlertid til at Mattilsynet må nedprioritere andre viktige oppgaver.

Økt effektivitet og produktivitet

For å møte en hverdag hvor risikobildet i omgivelsene våre er blitt mer komplisert og uforutsigbart, må vi legge til rette for større smidighet i bruk av våre samlede ressurser. Det vil gjelde arbeidsmetoder, og også måten vi organiserer arbeidet vårt på.

Vi ser et potensiale for bedre ressursplanlegging, som ny planprosess for vårt operative tilsyn er et eksempel på. I forbindelse med forenkling av administrativ støtte og fellestjenester vil vi utvikle ulike prosessverktøy for å redusere manuelt arbeid og sikre bedre kvalitet. Vi skal også gjøre en innsats for å redusere klager på innsynshenvendelser, som har krevd svært mye ressurser det siste året.

Endret organisering for bedre oppgaveløsning

I løpet av 2023 har vi sett behov for å vurdere en annen organisering som møter utfordringene i akvakulturnæringen bedre. Etter et analysearbeid og innspill fra ansatte og tillitsvalgte har vi besluttet å opprette en egen tilsynsdivisjon som arbeider kun med akvakultur. I 2024 vil vi vurdere hvordan en fagorganisering av øvrige regionale oppgaver kan bidra til at vi løser samfunnsoppdraget vårt på en best mulig måte, i et risikobilde som er i endring,

Økt forvaltningskompetanse

Kontinuerlig forbedring er en del av vår arbeidsmetodikk. Vi vektlegger å øke forvaltningskompetansen gjennom systematisk opplæring på alle nivåer. Større grad av digitalisering av manuelle arbeidsoppgaver bidrar til mer enhetlig oppgaveløsning. Innebygde automatiske kontroller forebygger feil og mangler i for eksempel rapportering.

4.1 Digitalisering og utvikling

Smidig utvikling gjennom produktteam

Sentralt i vårt digitaliserings- og utviklingsarbeid er tverrfaglige, myndiggjorte team.

De har ansvar for ulike fagdomener, og skal levere gode verktøy og bedre tjenester for interne og eksterne brukere. På denne måten endrer vi hvordan vi løser samfunnsoppdraget. Vi ser allerede gode resultater knyttet til vår omlegging til en produktmodell for digital utvikling. Leveransene fra produktteamene er omtalt i kapittel 3 under samfunnsmålene de understøtter og relevante tema i kapittel 4.

Smidigheten som ligger i måten å jobbe på, gjør at vi kan reagere mye raskere på endring og kan spisse vår innsats mot brukernes behov. Tett dialog med interessenter og partnere bidrar til å bygge tillit, forståelse og å sikre at vi leverer de rette produktene.

Å ha egne og dedikerte utviklingsressurser, med god innsikt i fagområdene, er av stor verdi, fordi det gir økt forutsigbarhet i oppgaveløsningen og oversikt over hvilken kompetanse og hvilke ressurser vi til enhver tid har tilgjengelig.

Vi vektlegger at informasjon registreres ett sted og at alle har felles forståelse av definisjoner i organisasjonen. Disse definisjonene er ment å forhindre misforståelser i både intern og ekstern kommunikasjon.

Verktøy for å forbedre og forenkle

Brukerrettede digitale tjenester er sentralt i den digitale utviklingen vår. Tidligere har vi kun tilbudt nettsider og skjematjenester, mens vi nå tilbyr tjenester der brukerne i større grad kan løse behov digitalt og som direkte effektiviserer hverdagen deres. Det gjelder både eksterne brukere og Mattilsynets egne ansatte. Tabell 31 i statistikkvedlegget gir en oversikt over volum av digitale tjenester som er rettet mot eksterne brukere.

Forenkling og forbedring av vår måte å løse samfunnsoppdraget på er høyt prioritert i Mattilsynet. Automatisering av manuelle prosesser er en viktig del av det. Derfor har vi de par siste årene etablert flere produktteam.

4.2 Økonomistyring og effektiv ressursbruk

Økonomiske nøkkeltall

Utvalgte økonomiske nøkkeltall, og indikatorene for effektiv drift og produktivitet i tildelingsbrevet, er utgangspunktet for vår rapportering om økonomi og ressursbruk.

Tabell 5: Hovedtall

	2021	2022	2023
Antall ansatte	1 248	1 245	1 291
Antall avtalte årsverk	1 195	1 190	1 232
Antall utførte årsverk	1 075	1 064	1 097
HMS - Prosent sykefravær	5,3 %	6,2 %	6,0 %
Samlet tildeling og mottatte belastningsfullmakter post 01-99	1 471 970 000	1 550 648 000	1 603 784 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	98 %	97 %	99 %
Driftsutgifter ⁴	1 431 558 256	1 460 796 690	1 571 398 642
Lønnsandel av driftsutgifter	67 %	66 %	70 %
Lønnsutgifter per årsverk	886 165	893 722	994 295
Gebyrinntekter	188 291 029	195 942 929	200 522 977
Andel gebyrinntekt av totale utgifter (%)	13,2	13,4	12,8
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost (%)	44,6	44,5	45,2

Økning i utførte og avtalte årsverk fra 2022 til 2023 skyldes utveksling av konsulentbruk med fast ansatte og nyopprettede stillinger innenfor noen prioriterte områder. Årsaken til at økningen er lavere for utførte årsverk enn for avtalte årsverk skyldes lavere utbetalinger av reisetid og overtid i 2023 enn i 2022 - for fordeling mellom hovedkontoret og regionene se tabell 34 i statistikkvedlegget.

Utnyttelsesgrad (post 01-29) er tilnærmet 100 prosent i 2023. Dette er en økning på to prosentpoeng fra 2022. Vår vurdering er at den høye utnyttelsesgraden viser at det er utfordrende å løse samfunnsoppdraget innenfor svært stramme rammer. En stor andel av Mattilsynets budsjett er lønnskostnader, samtidig som det skal finnes rom både for å ivareta ordinær drift og for å arbeide videre med å digitalisere arbeidsoppgavene. I 2023 ble det nødvendig å endre på prioriteringer sent i året for å sikre at vi totalt sett ikke overskred tildelt budsjett. Dette innbar budsjettreduksjon for bl.a. reiser og overtid som gjorde at omfang av tilsyn og offentlig kontroll måtte reduseres.

Lønnsutgifter har økt med ca. 100 000 kroner per årsverk fra 2022 til 2023. Dette skyldes lønnsøkninger, nyansatte med høyere lønnsnivå og økt arbeidsgiveravgift Samtidig økte utbetalingene av pensjonspremie til SPK og reguleringspremie for pensjon til KLP med til sammen 37 mill. kroner. Det er noe variasjon i lønnsandelen mellom enhetene i Mattilsynet. Mens gjennomsnittet for hele Mattilsynet ligger på 70 prosent, er denne andelen i regionene samlet på 81 prosent.

Driftsutgiftene har økt med 7,6 prosent. Økningen gjelder i all hovedsak økte lønnskostnader som følge av økt bemanning, økt lønnsnivå og økte pensjonsutbetalinger. For nærmere omtale av utgiftene vises til ledelseskomentaren til årsregnskapet.

Gebyrinntektene økte med 2 prosent sammenlignet med 2022. Økningen er lavere enn prisstigningen, og gebyrinntektene som andel av driftsutgiftene er redusert fra 13,4 prosent til 12,7 prosent.

⁴ Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

Gebyrinntektene dekker 45,2 prosent av beregnet selvkost for gebyrpliktige tjenester og kontroller. Dette er tilnærmet samme nivå som i 2022. Vi innførte gebyr for stevneveterinærtjenester 1. juli 2023. Dette ble avvirket 31. desember 2023.

Ressursbruk

Vi ønsker å forbedre informasjonen om ressursbruken. Det nystartede produktteamet for økonomi- og virksomhetsstyring gjorde derfor endringer i kodestrukturen for timefordeling med virkning fra 1. januar 2024. Endringene skal legge til rette for forbedret datakvalitet og et riktigere og mer relevant bilde av Mattilsynets ressursbruk.

Tabellen nedenfor viser registrert tidsbruk fordelt på hovedprosesser/-aktiviteter. Det er mest hensiktsmessig å sammenligne år 2023 med år 2022, da 2021 ikke kan ses på som «normalår» grunnet endring i aktivitetsmønsteret under pandemien.

Tabell 6. Tidsbruk på kjerne- og utviklingsaktiviteter, samt administrasjon og ledelse (andel av disponible årsverk). Kilde: Mattilsynet

	2021	2022	2023
Utvikle regelverk og internasjonalt samarbeid	3,1 %	3,1 %	3,3 %
Føre tilsyn	45,6 %	43,5 %	42,5 %
Kommunisere og veilede	7,0 %	6,6 %	6,7 %
Innhente kunnskap og analysere tilstand	4,8 %	5,6 %	5,2 %
Beredskap og hendelseshåndtering	4,6 %	5,2 %	4,9 %
Utviklingsaktiviteter	9,8 %	11,2 %	13,7 %
Administrasjon og ledelse	25,1 %	24,9 %	23,8 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Det har vært en nedgang i tidsbruk på hovedaktiviteter i år og dette må ses i sammenheng med at vi har økt ressursbruken innen utviklingsaktiviteter.

Ressursbruken knyttet til å innhente kunnskap og analysere tilstand har en nedgang fra 2022. Dette er i hovedsak aktivitet knyttet til overvåkings- og kontrollprogrammer (OK-programmer). Det har vært en reduksjon i kjøp av analysetjenester fra 2022 til 2023. Årsakene til dette er flere. Det var høsten 2023 en styrt nedgang i omfanget av prøveuttak i utvalgte OK-programmer. I tillegg falt en større faktura på 2024, samt et generelt mindre uttak av OK-program prøver i løpet av året. Noen av disse er tidsmessige forskyvninger av uttak.

Fra 2021 til 2023 har ressursbruken til beredskap og hendelseshåndtering økt. Det er en liten reduksjon i 2023 sammenlignet med 2022. Dette skyldes at det i 2022 var betydelig ressursbruk med håndtering av kjæledyr fra Ukraina, utbruddet av Newcastle-syke, og fugleinfluensa.

Ressursbruken på utviklingsaktiviteter har økt fra 9,8 prosent til 13,7 prosent siden 2021. Vi har en bevisst satsing på utvikling gjennom etablering av produktteam. I tillegg har vi erstattet konsulenter med egne ansatte, og andelen av disponible årsverk som arbeider med produktutvikling har derfor økt.

Ressursbruk innen administrasjon inkluderer alle økonomitjenester, ledelse, IKT-tjenester og innkjøp. Videre omfatter dataene all aktivitet knyttet til interne og eksterne leveranser gjennom året, som for eksempel tertial- og årsrapportering, mål- og disponeringskriv, og særskilt rapportering til departementene.

4.3 Internkontroll og internrevisjon

Aktivitets- og redegjørelsesrapporten er lagt ved årsrapporten som selvstendig rapport.

Vi har en egen internrevisjonsfunksjon som rapporterer til administrerende direktør. Det har i 2023 pågått et arbeid med å vurdere hvordan denne funksjonen best kan ivareta våre behov framover.

Merknader fra riksrevisjonen

Riksrevisjonen hadde ingen vesentlige merknader til årsregnskapet for 2022.

Riksrevisjonens forvaltningsrevisjoner

Riksrevisjonen utga tre rapporter i 2023 med merknader og anbefalinger som berører våre ansvarsområder. Det gjelder Drikkevann, Fiskehelse og fiskevelferd i havbruksnæringen og Dyrevelferd i landbruket. Riksrevisjonen har vurdert status på disse områdene som *kritikkverdig* og pekte på flere utfordringer og forbedringspotensial som også retter seg mot oss. Vi har brukt konklusjonene og anbefalingene i rapportene inn i forbedringsarbeidet.

Fremgang i lukking av ESA avvik

ESA hadde to fysiske revisjoner og en fact finding mission (faktainnsamling). De gjennomførte i tillegg en generell gjennomgang av status på avvik fra 2020 - 2023. Status etter gjennomgangen var at vi hadde 33 åpne avvik. Vi sendte i desember tilbakemelding til ESA på tiltaksstatus på disse avvikene. ESA informerte oss i brev av februar 2024 om at de har lukket 17 av disse. Oppdatert Country Profile del II vil ha stående 16 åpne avvik.

Vi gjennomførte i november en workshop med ESA som handlet om hvordan lukke avvik og hvordan gjennomføre gode rotårsaksanalyser. Vi opplever å ha fått bedre grep på de horisontale avvikene og har tiltak som er gjennomført eller under arbeid for å lukke disse. Vi har også laget en offentlig tilgjengelig kontrollveileder. Hensikten med denne er bl.a. å gi kontrollforordningen, som ESA reviderer Mattilsynet etter, en mer fremtredende rolle i vår praksis.

Forbedring av forvaltningskvaliteten

Forvaltningskvalitet var et av våre prioriterte utviklingsområder. Vi jobber kontinuerlig med å bedre forvaltningskvaliteten, blant annet gjennom videreutvikling av løsningen for kvalitetssikring av tilsynsrapporter og vedtak, veileder for offentlig kontroll og tiltak for å forbedre forvaltningskompetansen.

Ulike forbedringstiltak knyttet til vår forvaltningskompetanse bidrar også til å svare ut noen av ESAs horisontale avvik.

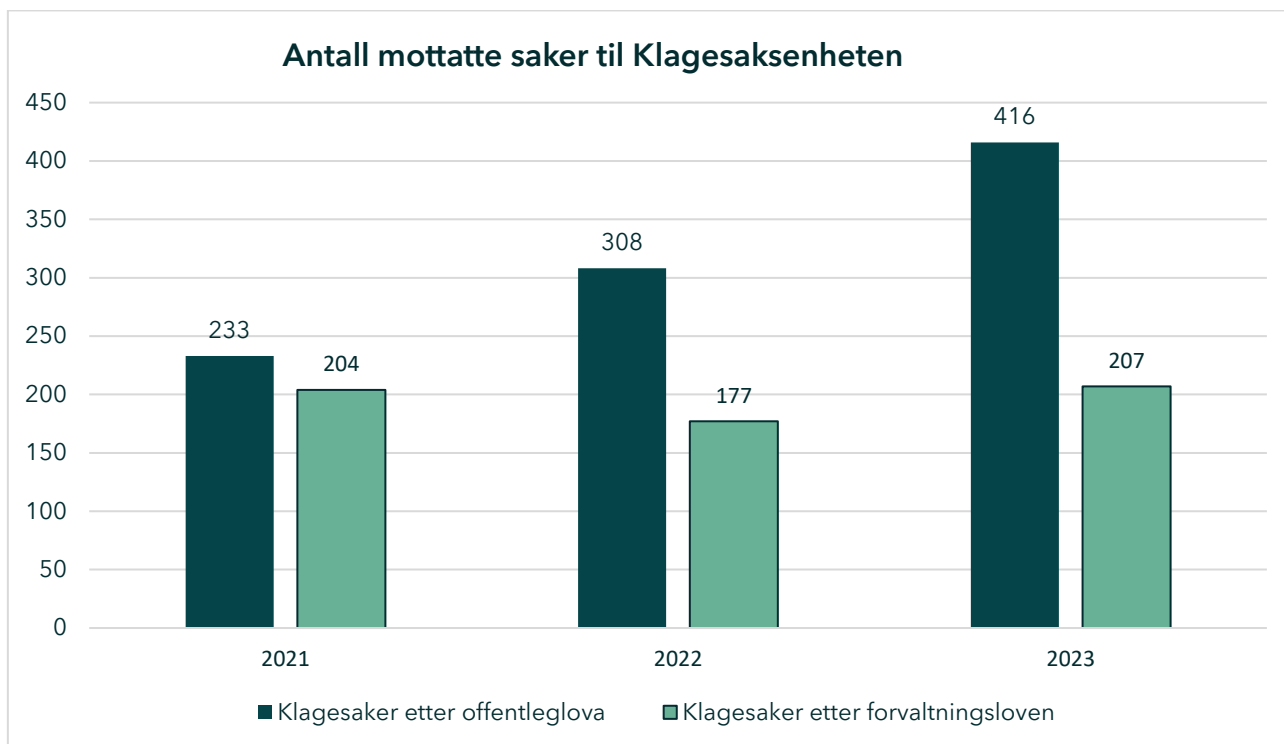
Internkontrollen av gebyr

Dagens gebyrregelverk gjør det utfordrende å sikre god nok internkontroll med at inntektskrav følges, og at riktig gebyr kreves inn. Kontrollen er ressurskrevende. Vi har derfor startet et utviklingsarbeid hvor en ser regelverk og digitale løsninger i sammenheng. Forslag til forenklet regelverk er sendt departementet, og videre utvikling er stanset inntil det foreligger en avklaring.

Klagesaker

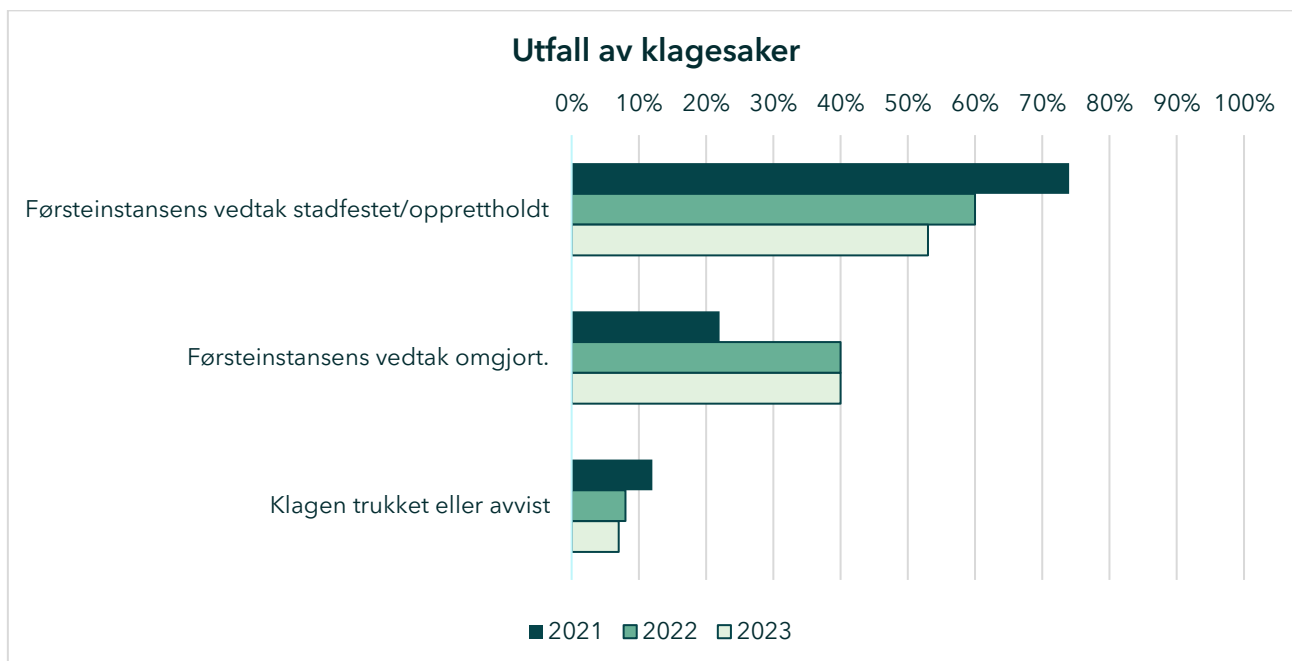
Klagesaksenheten er Mattilsynets klageinstans etter både forvaltningsloven og offentleglova. Klagesakene vi er klageinstans for etter forvaltningsloven, er alle klagesakene på de ulike områdene vi fører offentlig kontroll med. Fordi omfanget av klagesaker om innsyn etter offentleglova er så stort, har vi valgt å skille mellom sakstypene.

Klagesaksenheten løste totalt 530 klagesaker. Vi mottok flere klager enn vi avgjorde, i alt 623 nye klagesaker. Særlig stor er økningen av klagesaker etter offentleglova om innsyn, med en økning på 35 prosent. Antallet nye klagesaker etter forvaltningsloven økte med 16 prosent, sammenliknet med året før.

Figur 11. Utvikling av antall klagesaker i perioden 2021-2023. Kilde: Mattilsynet

Omgjøringsandelen er på 30 prosent for klagesaker etter forvaltningsloven og 46 prosent på klagesaker om innsyn.

Figur 12. Utvikling av utfall av klagesaker i perioden 2021-2023. Kilde: Mattilsynet

Vi har som ambisjon at 9 av 10 påklagede førsteinstansvedtak er fattet på riktig måte med gode begrunnelser, godt dokumenterte fakta og korrekt regelverksforståelse. Andelen var 7,9 av 10 for klagesaker etter forvaltningsloven og 5,9 av 10 for klagesaker etter offentleglova. På sikt skal læringen fra klagesakene bidra til at andelen øker.

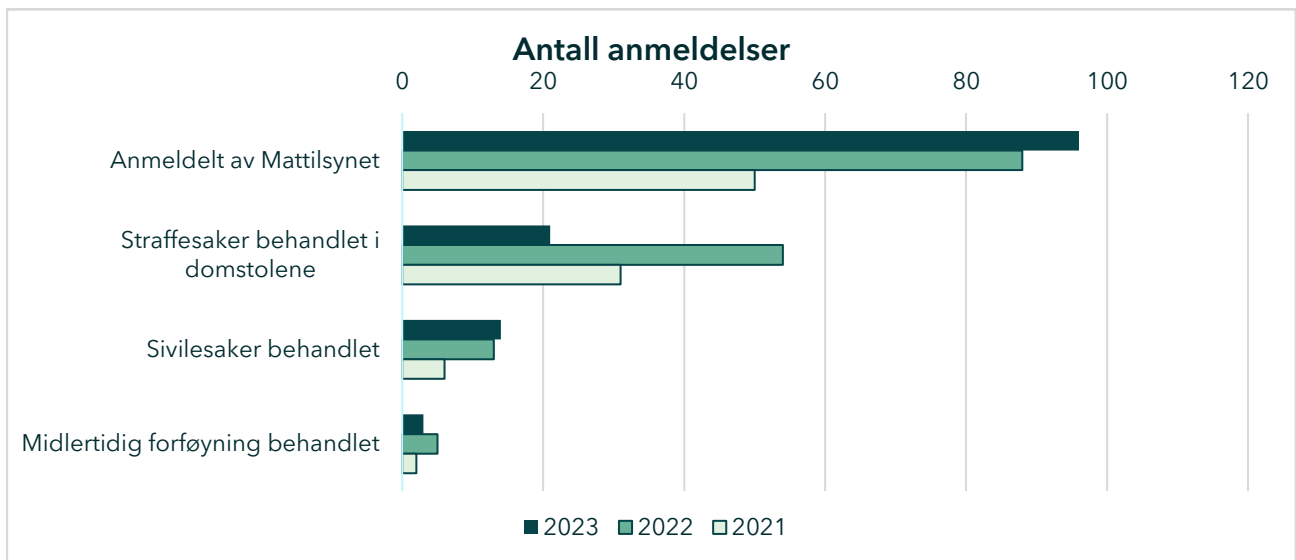
Vi bruker erfaringer fra klagesaksbehandlingen til læring og forbedring av kvaliteten på vår saksbehandling. Vi har også satt inn tiltak i førsteinstans for å øke kvaliteten på saksbehandlingen i regionene, noe som skal bidra til å redusere antallet klagesaker.

Ett eksempel på dette er et arbeid med egne innsynsteam i førsteinstans som skal håndtere det store omfanget av innsynskrav. Teamene vil arbeide spesialisert med denne oppgaven, noe som vi forventer vil gi høyere kvalitet i saksbehandlingen og dermed færre innsynsklagesaker på sikt. I alt 415 (67 prosent) av alle nye klagesaker til klagesaksenheten var innsynsklagesaker. Derfor vil vi antakelig merke god effekt på saksbehandlingstiden samlet, dersom denne sakstypen reduseres.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 302 dager. Dette er vi ikke fornøyd med og det er en utfordring både for virksomhetenes rettsikkerhet, men også for vår egen virksomhet. Det har over tid vært satt av flere ressurser på dette området, men økende mengder saker og begrensende ressurser gjør det krevende å ta ned etterslepet. I 2024 har vi satt som mål å bygge ned restanser, øke andelen saker løst innen seks måneder og redusere antallet gamle saker.

Søksmål mot staten

Norske domstoler har vurdert vår forvaltning i 17 ulike saker, hvorav ti saker i tingrettene og fire i lagmannsrettene. Høyesterett har avvist å behandle tre anker der staten er frifunnet. Staten har fått medhold i 15 saker, men ble dømt til å betale erstatning i en sak fra lagmannsretten, og i en sak fra tingretten.

Figur 13. Antall anmeldelser og saker behandlet i domstolene. Kilde: Mattilsynet

Straffesaker behandlet i domstolene går mye ned og skyldes henleggelse og evt. at anmeldelsen og straffesaken ikke treffer det samme kalenderåret.

Politianmeldelser

Antall politianmeldelser har økt de siste tre årene.

Tabell 7. Fordeling av politianmeldelser til ulike lover og kategorier. Kilde: Mattilsynet

Aktuell lov	2021	2022	2023
Brudd på dyrevelferdsloven	28	50	69
Brudd på matloven	7	5	5
Brudd på dyre- og fiskehelselovgivningen	7	12	10
Brudd på dyrehelsepersonelloven	0	0	0
Trusler/sjikaner mot offentlig tjenestemann	7	7	9
Dokumentfalsk	1	7	2
Annet (Innbrudd i Mattilsynets lokaler)		7	1
Totalt antall anmeldelser	50	88	96

4.4 Sikkerhet

Informasjonssikkerhet

Det har ikke vært registrert noen alvorlige IKT-hendelser de siste årene. En økt profesjonalisering av cyberoperasjoner, den raske utviklingen innen kunstig intelligens og den sikkerhetspolitiske forverrede situasjonen globalt, gjør imidlertid det digitale cyberrisikobildet mer usikkert enn noen gang tidligere. Det jobbes kontinuerlig med å styrke sikkerheten ved å iverksette både tekniske og organisatoriske tiltak, og vi fortsetter dette arbeidet.

Vi har gjennomført en modenheitsvurdering i samarbeid med Netsecurity for å kartlegge nåsituasjonen knyttet til informasjonssikkerhetstilstanden.

Vurderingen omhandlet områdene *identifisere, beskytte, detektere, respondere og gjenopprette*, knyttet til arbeidet med informasjonssikkerhet. Kartleggingsprosessen viste at Mattilsynet har flere ressurser knyttet til IT-drift, utvikling og sikkerhet. Det er igangsatt mye arbeid, men samtidig viser analysen at det er et betydelig arbeid som gjenstår for å heve Mattilsynet til en mer optimalisert løsning. Det ble identifisert svakheter både innenfor de menneskelige, tekniske og organisatoriske områdene.

Med bakgrunn i modenhetsvurderingen ble det gjennomført en overordnet risikovurdering av informasjonssikkerhet. Risikovurderingen definerer topphendelsene som har blitt utarbeidet i samspill mellom Mattilsynet og Netsecurity. Noen av funnene fra prosjektet peker på ulike oppfatninger av hva som er kritiske funksjoner, hvilke understøttende systemer som er kritiske, og hvorfor ledelsen har prioritert Mattilsynets kritiske funksjoner slik det ble gjort gjennom prosjektet. Netsecurity sin hovedanbefaling var å etablere et styringssystem for informasjonssikkerhet for å sikre at arbeidet blir systematisert, og arbeidet med å sikre Mattilsynets verdier forbedres kontinuerlig. Risikovurderingen danner grunnlaget for arbeidet som er påbegynt med å lage en krise- og beredskapsplan. Det er viktig at denne planen blir implementert i Mattilsynet. På sikt vil det være mulig å gjennomføre øvelser for å teste at planverket fungerer slik Mattilsynet ønsker, i tråd med risikoakseptansekriteriene fra ledelsen. Arbeidet med krise- og beredskapsplanen fortsetter i 2024.

Personellsikkerhet

Vi har etablert nye rutiner for sikkerhetsklarering og autorisasjon. Et tilspisset trusselbilde har medført behov for å øke kunnskapen og bevisstheten til våre medarbeidere. Med bakgrunn i dette ble det utarbeidet en (obligatorisk) sikkerhetsbrief med spesiell vekt på trusselbildet, innsiderisiko og sikkerhetsbestemmelser.

Tidligere gjennomførte leder (autorisasjonsansvarlig) alle autorisasjonssamtaler. Denne rutinen er endret til at sikkerhetsrådgiver gjennomfører alle samtalene med leder til stede. Dette for å sikre konsistens og kompetanse.

Sårbarhetssamtaler er implementert som en del av det forebyggende personellsikkerhetsarbeidet. Samtalene gjennomføres med ansatte som har tilknytning til land som utgjør en høy sikkerhetstrussel for Norge (iht. PSTs årlige trusselvurdering). Intensjonen er å ivareta og beskytte den ansatte mot fremmed etterretning. Dette gjøres gjennom bevisstgjøring om trusselbildet og dialog om individuelle sårbarheter og informasjonstilgang.

Fysisk sikkerhet

I tredje kvartal ble det gjennomført en innstramming av adgangskontrollen ved enkelte kontorer. Det er også etablert ytterligere sikringstiltak for de beskyttede sonene, og lagt til rette for «kontrollert sone med autorisasjonsskille» ved flere av våre lokasjoner.

Styringssystem for sikkerhet

Styringsdokument for sikkerhet ble revidert i siste kvartal. Det er også utarbeidet nye instruksjoner for personellsikkerhet og fysisk sikkerhet. I desember ble ledelsens årlige gjennomgang av sikkerhetsarbeid gjennomført.

Sikkerhetsgraderte informasjonssystemer

Samtlige sikkerhetsressurser har deltatt i årlig sikkerhetsrevisjon av Nasjonalt BEGRENSET nett (NBN). I desember var vi i slutfasen med å etablere NBN ved et nytt kontorsted, og samtlige regiondirektører har tilgang til NBN fra februar 2024. Det er også utviklet opplegg for opplæring for alle brukere av NBN.

4.5 Arbeid med anskaffelser

Vi har videreført arbeidet med oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår i våre kontrakter, og det er gjennomført kontroller av lønns- og arbeidsvilkår for kontrakter på renhold i alle fem regionene.

I anskaffesarbeidet jobbes det løpende med effektivisering og kostnadsreducerende avtaler. Blant annet er det gjort vesentlige endringer i kontraktene med kunnskapsstøtteinstitutter for kjøp av laboratorietjenester i forbindelse med gjennomføring av OK-programmene. Det er utarbeidet felles kontraktsmaler og avtalene er nå flerårige, i tillegg har vi fått på plass mer forutsigbarhet for årlige prisjusteringer.

Bærekraft er viktig i alle våre anskaffelser. Vi jobber med å innarbeide bedre kompetanse og gode rutiner for å stille miljøkrav i henhold til skjerpede krav for å vektlegge klima- og miljøhensyn som trådte i kraft fra 1. januar 2024.

4.6 Faste rapporteringskrav - administrative forhold

Omtale av digitalisering og IKT er lagt inn under punkt 4.1 ovenfor.

Mattilsynets bidrag til totalforsvaret

Vi har prioritert deltagelse i sentralt totalforsvarsforum. Mattilsynet er en av de faste deltagerne i kriseutvalget for atomberedskap, som er et sivilt-militært utvalg ansvarlig for å koordinere akuttfasen av en atomhendelse. Som følge av invasjonen i Ukraina har det også i 2023 vært mye aktivitet i kriseutvalget. Vi har også prioritert deltakelse i helseberedskapsrådet, som nå heter Utvalg for sivil - militært samarbeid og i beredskapsutvalget for biologiske hendelser (BUB), som nå heter utvalg for smittevern.

Med den nye helseberedskapsmeldingen som kom i november 2023 skal helseberedskapen i Norge utvikles og forbedres. Mattilsynet er fast medlem i det nye helseberedskapsrådet, og skal også lede ett av seks prioriterte utvalg, nasjonalt utvalg for vannforsyning. Vi forventer også å videreføre vår deltakelse i de tre utvalgene nevnt over.

I forbindelse med planleggingen av øvelse Nordic Response meldte Forsvaret behov for tilrettelegging for økt mobilitet mellom de tre nordiske landene for å styrke det øvingsmessige utbyttet. Vi har utarbeidet en midlertidig forskrift for øvelsen. Forskriften gir unntak fra enkelte av kravene til sanering av militært materiell som krysser grensen inn til Norge fra Sverige eller Finland, i et avgrenset geografisk område og et avgrenset tidsrom.

Visse vilkår må være oppfylt for at unntakene skal kunne benyttes. Disse vilkårene er tenkt å hindre at alvorlig smittsom plante-, fiske- og dyresykdom kommer til Norge i forbindelse med øvelsen.

Gjennomførte øvelser

Vi deltok i Sivil-militær Øvelse GRAM i november. Vår erfaring er at aktiv tilstedeværelse under øvelser og håndtering av hendelser bidrar til felles situasjonsforståelse. Internt og eksternt bruker våre liaisoner erfaringene fra liaisonering som eksempel på konstruktiv tverretatlig samarbeid med forsvaret, for å skape en felles forståelse av totalforsvarets betydning i samfunnet sett ut fra dagens sikkerhetssituasjon. Hindringer for god håndtering ryddes av veien. Vi har erfart at det oppstår kommunikasjonsproblemer når graderingen går høyere enn begrenset.

Vi deltok i alle deløvelsene under atomberedskapsøvelsen Arctic REIHN, og øvet på nytt planverk og ny beredskapsorganisering. Hovedøvelsen for oss var Control Post Exercise (CPX) der Kriseutvalget for atomberedskap (KU) ble øvet, og vi hadde stab på hovedkontoret og i region nord. Øvelsen ga nyttige erfaringer om hvordan en kan effektivisere håndtering både i KU og i etaten, og har økt kompetansen og håndteringsevnen, knyttet til atomhendelser generelt, og hendelser i Norge.

Alle regionene har gjennomført både felt og table-top-øvelser med fokus på fugleinflensa og svinepest, også med eksterne aktører.

Risiko- og sårbarhetsvurderinger

Det er gjennomført tolv risiko- og sårbarhetsvurderinger i avdeling Utvikling i forbindelse med anskaffelse av nye programmer/tjenester. I tillegg har det blitt gjennomført en risiko- og sårbarhetsvurdering av en sak som er gradert etter sikkerhetsloven.

Personalforvaltning, jf. punkt 3.5:

Se vedlagte aktivitets- og redegjørelsesrapport i forbindelse med vårt arbeid for å oppfylle aktivitetsplikten både som offentlig myndighet og som arbeidsgiver.

Status og utvikling på blant annet antall ansatte, antall avtalte årsverk og antall utførte årsverk, frivillig og ufrivillig deltid, midlertidig ansatte og sykefravær fordelt på kjønn, antall lærlinger og krav i likestillings- og diskrimineringsloven § 26 ligger i statistikkvedlegget i tabellene 32, 34, 35, 42, 43 og 44.

Vi skal ha en helsefremmende arbeidsplass der medarbeiderne trives, og målet for sykefraværet er under 4,9 prosent. Tiltak i HMS-handlingsplan skal bidra til at vi når målet om redusert sykefravær, og at vi utvikler et godt og trygt arbeidsmiljø.

Sykefraværet ble fulgt opp i arbeidsmiljøutvalgene både sentralt og lokalt. Sykefraværet totalt for året gikk noe ned fra 6,2 prosent i 2022 til 6,0 prosent i 2023. Sykefraværet i Mattilsynet ligger omtrent på samme nivå som Norge totalt, som har 6,7 prosent i tredje kvartal (Nav.no). Vi har hele tiden hatt ambisjon om å få ned sykefraværet og vil jobbe kontinuerlig med å forebygge sykefravær og følge opp ansatte med sykdom.

Vi har gjennomført en analyse av sykefraværet, som er fremlagt for sentralt arbeidsmiljøutvalg. Ett av hovedtiltakene er å øke kompetansen hos ledere til oppfølging av langtidssyke.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Vi har jobbet systematisk for å få oversikt over risikofaktorer knyttet til HMS-området. For å kartlegge det psykososiale arbeidsmiljøet har vi gjennomført Medarbeiderundersøkelsen i Staten (MUST). Resultatet av MUST ga oss tre sentrale områder å jobbe videre med; kontroll over avgjørelser, kvalitativ jobbusikkerhet og kompetanse. MUST har blitt fulgt opp på alle nivåer i organisasjonen. Basert på kartlegginger som MUST, vernerunder og avviksgjennomgang, har vi utarbeidet en overordnet HMS-risikovurdering.

MUST

En MUST er et kunnskapsbasert, digitalt verktøy for medarbeiderundersøkelser. Verktøyet er utviklet for virksomheter i det statlige tariffområdet. MUST kartlegger et bredt utvalg arbeidsmiljøfaktorer.

Risikovurderingen har gitt oss en oversikt over risikobildet, både i vårt indre arbeidsmiljø og med hensyn til ytre faktorer. De ytre faktorene med høyest risiko handler om å bli utsatt for trakassering, trusler og vold. Vi har gjennomført samlinger for store deler av virksomheten, hvor ansatte har blitt kurset innen dette temaet. Kurset sikrer en felles forståelse av risiko i møtet med sinte og aggressive tilsynsobjekter og sikrer at vi opptrer som ett lag i møtet med disse, og dermed kan forebygge trakassering, trusler og vold.

På høsten anskaffet vi et nytt sikkerhetskurs. Kurset har fokus på sikkerhet på sjø, sikkerhet i høyden og sikkerhet i lukkede rom og tanker. Kursets hovedmål er at våre inspektører skal gjenkjenne potensielle farer på forhånd for å kunne unngå dem.

4.7 Fellesføringer 2023

Lærlinger: Se tabell 40 i statistikkvedlegget

Konsulentbruk: Vi har jobbet systematisk med å redusere konsulentbruk over tid. Note 3 i årsregnskapet viser at kostnadene til konsulenter og andre kjøp av tjenester er redusert med 4,8 mill. kroner fra 2022 til 2023. Kostnadene til kjøp av tjenester til utvikling og løpende driftsoppgaver IT er redusert med 6,6 mill. kroner i samme periode. Reduksjonen skyldes i hovedsak at vi har erstattet innleide IT-konsulenter med fast ansatte.

Desentralisert arbeid: Vi har medarbeidere på rundt 70 kontorsteder over hele landet. Hovedkontoret er fordelt på fem ulike kontorsteder, og over halvparten av IT- og utviklingsmiljøet vårt har arbeidsplass i Brumunddal.

Vi lyser også ut enkelte stillinger der vi åpner opp for arbeidssted ved et av Mattilsynets andre kontorsteder når vi vurderer at det er formålstjenlig ut fra stillingens arbeidsoppgaver og øvrige lokasjoner for teamet.

Tillitsreformen: Vi jobber med tiltak opp mot tillitsreformen fra ulike perspektiver. Vårt strategiske kompass vektlegger tillit ved å beskrive hvordan vi ønsker å fremstå og opptre. Kompasset er et verktøy for alle ansatte i Mattilsynet i hverdagen.

I utvikling av produkter og tjenester vektlegger vi brukernes behov. I arbeidet med å utvikle nye nettsider legger vekt på bedre og mer lett tilgjengelig veiledning. Våre digitale løsninger skal gjøre det enklere å bruke våre tjenester.

Vi har jobbet særskilt med hvordan vi planlegger det operative tilsynet, samt å spisse rapportering internt ved å tilrettelegge for bedre styringsinformasjon.

Likestilling og diskriminering: Se vedlagte aktivitets- og redegjøringsrapport.

Premiemodell for pensjon: Det er krevende for oss å prognostisere utbetalinger til Statens pensjonskasse (SPK). Vi opplever det spesielt vanskelig å forutse effekten av lønnsoppgjøret, hvor lønnsøkning til ansatte født i 1962 eller tidligere får stor effekt for utbetaling til SPK. Hvor stor andel av de ansatte over 62 år som tar ut avtalefestet pensjon (AFP) er også usikkert. Det viser seg i tillegg å være meget utfordrende for SPK å forutse effekten av lønnsoppgjøret. Prognosene fra SPK var derfor betydelig lavere enn de endelige pensjonskostnadene. Prognosen fra SPK i februar tilsa pensjonskostnader på 93,3 millioner kroner. Oppdatert prognose fra SPK den 9. november tilsa pensjonskostnader på 91,7 millioner kroner. De endelige pensjonskostnadene hos SPK ble 105,4 millioner kroner, noe som er 13,7 millioner kroner mer enn prognosen fra SPK 9. november.

Reisekostnader: Det er en liten nedgang i reisekostnader sammenlignet med 2022. Nedgangen på om lag kr 196 000 skyldes redusert reiseaktivitet. Vi vurderer at en nå har kommet på et nivå på reisekostnader der det ikke er mulig eller formålstjenlig å redusere disse kostnadene ytterligere. En ytterligere reduksjon vil påvirke både reiseaktivitet i forbindelse med tilsyn og internasjonal deltakelse i møter og arbeidsgrupper, herunder EU/EØS og ESA.

5 Vurdering av framtidsutsikter

Usikre tider

Europa er i krig, og den verdensordenen og de verdiene vi kjenner er under press. Mattilsynet følger nøye med på trusselvurderinger fra E-tjenesten, PST og politiet. De peker alle tre på en svært alvorlig situasjon for Norge og Europa, blant annet som følge av krigen i Ukraina. I tillegg har Kina og Russland felles interesser i å revidere en internasjonal rettsorden og redusere Vestens innflytelse. I denne verdenen vil demokrati og ytringsfrihet ikke lenger være styrende verdier, og dialog og samarbeid vil avta. Økt militær aktivitet kan gi uro i Arktis med fare for misforståelser og ulykker. Vi må forvente målrettede cyberangrep mot viktige samfunnsinstitusjoner. Ulovlig innførsel av matvarer, dyr og smittestoffer med stor fare for dyre- og folkehelse er andre eksempler trusselvurderingene peker på. Dette vil prege Mattilsynet og vårt samfunnsoppdrag i overskuelig framtid.

Den endrede sikkerhetspolitiske situasjon i Europa og Norden innebærer langvarige konsekvenser som både berører oss og våre forvaltningsområder. Usikkerheten og truslene vi står overfor er komplekse. Flere forsynings- og verdikjeder påvirkes av forstyrrelser og usikkerhet som vil ha varige konsekvenser for mange næringer og virksomheter. En internasjonal utvikling som går i retning av regionalisering og polarisering, kombinert med økte norske ambisjoner på eksport, vil kreve mer av oss i arbeidet med markedsadgang og eksportsertifikater. Endringene i trusselbildet vil også påvirke innretningen av vår offentlige kontroll og samhandling med våre interessenter og brukere.

Klimaendringene skaper også utfordringer på Mattilsynets forvaltningsområde. Tørke, flom, og harde vintre har hatt og vil fortsette å få store konsekvenser for landbruksproduksjon, drikkevann og beite.

Endringer i Europa og EU/EØS

Europaparlamentsvalget i juni og den påfølgende utnevnelsen av et nytt kollegium i Europakommisjonen vil bli viktig. Europakommisjonens fokus de siste fem årene har vært Green Deal og fra Jord til bord-strategien, digital utvikling, og et robust Europa. Den kommende Europakommisjonens prioriteringer for de neste fem årene vil bli klarlagt i siste kvartal i 2024. Vi vil trolig se økte ambisjoner rundt landbrukspolitiske interesser og konkurransekraft, i takt med en trend mot *slowbalisation* – en bevegelse vekk fra globalisering mot regionalisering eller handel innenfor geografisk nærliggende områder.

En slik utvikling vil få følger for regelverket på områder som migrasjon, jordbruk, miljø, dyrevelferd og markedsadgang og vil nødvendigvis påvirke Mattilsynets arbeid på disse områdene.

Mer enn 90 prosent av alt regelverket vi forvalter er EU-regelverk. EU har begynt diskusjonene om ny landbrukspolitikk mot 2040. Landbrukspolitikken er ikke omfattet av EØS-avtalen, men EU vil trolig beslutte store endringer som vil få betydning for økologi, dyrevelferd og andre områder som er omfattet av EØS-avtalen og som vi har ansvar for. Utviklingen krever nøye oppmerksomhet fra vår side.

Bærekraft og samfunnsoppdraget

Vi trenger ny kunnskap på tvers av sektorer for å gjennomføre det grønne skiftet og overgangen til en mer bærekraftig matproduksjon på en sikker og trygg måte. Nye innovative metoder blir trukket fram for å øke bærekraft innen matproduksjon.

Figur 14. FNs bærekraftsmål. Kilde: FN-sambandet

FNs bærekraftsmål mot 2030 påvirker hvordan privat og offentlig sektor verden over vil jobbe systematisk for å skape en mer bærekraftig utvikling. Vi må jobbe sammen nasjonalt og internasjonalt om å løse felles utfordringer, og øke farten.

I tiden fremover står vi overfor utfordrende og samtidig spennende fremtidsperspektiver innenfor offentlig kontroll med mat, akvakultur, dyrevelferd, dyrehelse, plantehelse og våre øvrige ansvarsområder. Disse perspektivene er sterkt påvirket av teknologiske nyvinninger, geopolitiske endringer, samt klimaendringenes stadig mer merkbare effekter på naturen og matsystemer også i Norge.

Ny teknologi og digitalisering endrer den offentlige kontrollen

Utstrakt bruk av kunstig intelligens, maskinlæring og presise genredigeringsteknologier blir mer utbredt i flere næringer og sektorer. Slik teknologi kan bidra til å gjøre matproduksjonen mer bærekraftig i en verden med stigende befolkningstall. Vi skal kontinuerlig jobbe for trygg mat, trygt drikkevann, god dyrevelferd, god helse hos planter, landdyr og fisk, samtidig som vi legger til rette for innovasjon i utviklingen av nytt regelverk og offentlig kontroll.

I tillegg vil både vi og næringene dra nytte av digitalisering og dataanalyse for å mer presist forstå risikobildet og å målrette innsatsen der risikoen er størst.

Hvilke data vi samler inn, og får tilgang til fra andre, blir viktig for å forstå tilstanden i norske dyrehold, i havbruksnæringen, i matproduksjon og i vannforsyningsystemer. På denne måten kan vi i større grad jobbe forebyggende og dermed basere den offentlige kontrollen på risiko, slik at vi bruker samfunnets ressurser på en mest mulig målrettet og effektiv måte.

Trygg og kostnadseffektiv elektronisk datafangst og -deling, og god datakvalitet, er en kritisk suksessfaktor for vårt bidrag til norsk verdiskaping og bærekraftig vekst i landdyr- og havbruksnæringene.

Digital teknologi gir mulighet til effektiv og sikker brukerdiallog. Vi vil arbeide for å bli en mer kompetent og aktiv bidragsyter til et digitaliseringsvennlig regelverk og smidig samhandling.

Innovasjon og teknologiske nyvinninger skjer også på den andre siden av loven, og vi må være forberedt på å møte og bidra til å redusere økt kriminalitet i omsetning av mat, dyr og planter.

Behov for økt endringsevne og fleksibilitet i usikre tider

Mattilsynet har et stort og omfattende samfunnsoppdrag og en sentral rolle i samfunnssikkerhet og beredskap. For å møte et trusselbilde i endring vil vi i årene framover jobbe langs flere akser:

- Styrke vår rolle i totalforsvaret og i det sivil-militære samarbeidet på våre områder. Vi trenger en sterkere beredskap innen mattrygghet, drikkevann, dyre - og plantehelse og atomberedskap.
- Videreutvikle samarbeidet med våre interessenter og samarbeidspartnere nasjonalt og internasjonalt. Samarbeide godt med andre aktører i offentlig sektor, for å sikre at vi både hver for oss og sammen kan håndtere det komplekse trusselbildet best mulig.
- Jobbe videre med å ansvarliggjøre næringene og sikre at vi ikke gjør oppgaver som kan overlates til næringene eller uavhengig tredjepart.
- Utvikle digitale løsninger og ta i bruk maskinlæring og kunstig intelligens som kan bidra til å automatisere de enkle oppgavene slik at medarbeiderne våre kan konsentrere seg om de vanskeligste sakene
- Vi må bli mer målrettede i å avdekke økende kriminalitet i verdikjedene på mat og samtidig bli mer robuste for å oppdage og hindre cyberangrep.
- Videreutvikle organisasjonen for å bygge sterkere, mer robuste og endringsdyktige fagmiljøer på tvers av landet. Vi etablerer en nasjonal tilsynsdivisjon for akvakultur i 2024 og vil gå videre med å endre organiseringen av de andre oppgavene i regionene i 2025.
- Forberede oss på tøffe prioriteringer i budsjettene framover, som følge av økte behov innen forsvar og helse. Dette er en av flere drivere for at vi ønsker å bygge økt endringsevne og fleksibilitet.
- Gjøre det vi kan for å være en attraktiv og konkurransedyktig arbeidsgiver overfor kompetanse vi er avhengig av framover.
- Fortsette å jobbe for å være proaktive i møte med disse utfordringene, slik at vi sammen trygger framtiden for mennesker, dyr og natur
- Tilpasse antall ansatte til budsjettet slik at vi får nødvendig økonomisk handlingsrom.

6 Årsregnskap

6.1 Ledelseskommentar

Formål

Mattilsynet arbeider etter følgende mål:

- Sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann
- Fremme god helse hos planter, landdyr og fisk
- Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr
- Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn
- Ivareta miljøvennlig produksjon

Hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden skal ivaretas, herunder markedsadgang i utlandet. Vi skal i tillegg arbeide for målene i annen lovgivning som Mattilsynet forvalter.

Mattilsynet er faglig underlagt Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, og er administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet. Mattilsynet er et ordinært statlig forvaltningsorgan, og fører regnskap i henhold til kontantprinsippet, jf. prinsippnoten til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør kapittel VI i årsrapporten til Mattilsynet.

Vurderinger av vesentlige forhold sammenlignet mot fjoråret

Mattilsynets driftsutgifter på kapittel 1115 post 01 var på 1 540 millioner kroner i 2023 mot 1 460 millioner kroner i 2022. I 2023 er utgiftene til utvikling av programvare og løpende driftsoppgaver redusert med 6,5 millioner kroner. Lønns- og pensjonskostnadene har økt med 129 millioner kroner. Kostnader knyttet til kjøp av analyse- og veterinærtjenester er redusert med 12 millioner kroner. Prosjektet fremtidens arbeidsplass ble avsluttet i 2022, noe som har medført mindre investeringer i inventar og utstyr i 2023. Kostnader knyttet til leie av datasystemer og biler er økt med 7,8 millioner kroner.

Årsverk, lønn og sosiale utgifter

Antall utførte årsverk i Mattilsynet i 2023 var 1097. Noe som er 33 årsverk mer enn 2022. Dette er beregnet i henhold til definisjonen av utførte årsverk i personalmelding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 27. november 2019. Økning i utbetalinger til lønn skyldes lønnsjustering knyttet til lønnsoppgjørene i tillegg til nyansatte med høyere lønnsnivå.

Andre utbetalinger til drift

Det er en reduksjon i andre utbetalinger til drift i 2023 på 18,9 millioner kroner, fra 489,6 millioner kroner i 2022 til 470,7 millioner kroner i 2023. Dette skyldes i hovedsak mindre kjøp av analyse- og veterinærtjenester og kjøp av IKT tjenester. Reduksjonen knyttet til tjenester innenfor IKT skyldes at Mattilsynet har ansatt egne utviklere fremfor å leie konsulenttjenester. Reduksjonen knyttet til analyse- og veterinærtjenester skyldes mindre kjøp av tjenester fra de største leverandørene av analysetjenester.

Vurderinger av vesentlige forhold mellom tildeling og regnskap

Kap. 1115 post 01 Driftsutgifter Mattilsynet disponerte 1 539 millioner kroner på posten for driftsutgifter i 2023. Merutgift på 1,6 millioner kroner utgjør totalt 0,1 prosent av samlet bevilgning. Korrigerer en for merinntektene på kapittel 4115 post 02 på 6,1 millioner kroner var det en mindreutgift på 4,4 millioner kroner i 2023, som tilsvarer 0,3 prosent av disponibel bevilgning. 2 millioner kroner av bevilgningen ble holdt tilbake av Landbruks- og matdepartementet til dekning av utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer. Disse utgiftene er ikke inkludert i Mattilsynets årsregnskap.

Kap. 1115 post 22 Reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser Samlet tildeling for reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser var i 2023 på 27,8 millioner kroner. Posten gjelder oppregulering av pensjonspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser for tidligere kommunalt ansatte, som i 2004 ble en del av Mattilsynet. Mattilsynet har avtale med KLP om selvrisiko. En slik selvrisikoavtale er uforutsigbar i den forstand at premien varierer i takt med kommende pensjonsuttak. Mattilsynet hadde en mindreutgift på 0,6 millioner kroner på posten i 2023.

Kap. 1115 post 71 tilskudd til erstatninger Mattilsynet er i 2023 tildelt kroner 28,2 millioner kroner på kap. 1115 post 71. I 2023 var utgiftene til nødhjelp for eierløse dyr 4,1 millioner kroner, utgifter i forbindelse med dyr fra Ukraina var 18,7 millioner kroner.

Kap. 4115 post 01 Gebyrer mv

Det ble innbetalt 208,4 millioner kroner i gebyrer, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr i 2023, mens bevilgningen var på 205,4 millioner kroner. Dette gir en merinntekt på 3 million kroner, noe som utgjør 1,5 prosent av revidert bevilgning.

Kap. 4115 post 02 Driftsinntekter og refusjoner mv

Driftsinntekter og refusjoner var på 12,4 millioner kroner i 2023, og består hovedsakelig av inntekter knyttet til administrasjonsgebyr, prosjekter med ekstern finansiering og oppgaver som Mattilsynet utfører for andre myndigheter. I tillegg føres inntekter fra tilleggsgebyr ved utstedelse av helsesertifikater på sjømat utenfor normal arbeidstid på denne posten. Merinntekten på 6,1 millioner kroner skyldes i hovedsak økte inntekter fra nevnte tilleggsgebyr som følge av en vesentlig økning i sertifikatutstedelser utenfor normal arbeidstid.

Kap. 5550 post 70 Miljøavgift på plantevernmidler

Regnskapet viser en merinntekt på 6,3 millioner kroner i 2023. Merinntekten skyldes at miljøavgift på 18,8 millioner kroner med forfall i 2022 ble innbetalt i januar 2023. For 2023 ble det utfakturert 12 millioner kroner med forfall i 2023, men som vil bli innbetalt i 2024. I tillegg til dette er det en økning i import av plantevernmidler i 2023.

Revisjonsordning

Riksrevisjonen er ekstern revisor, og årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato. Mattilsynet har frist med å publisere det endelige regnskapet innen 1. mai 2024.

Revisjonsberetningen og all underliggende korrespondanse knyttet til den finansielle revisjonen er offentlig når revisjonsberetningen er oversendt Mattilsynet.

Ledelseskommentar

Jeg bekrefter at:

- Årsregnskapet gir et dekkende bilde av Mattilsynets disponible bevilgninger og regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld som helhet per 31. desember 2023.
- Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv fra Finansdepartementet R-115 og krav fra Landbruks- og matdepartementet.

Oslo 15. mars 2024

Ingunn Midttun Godal

Administrerende direktør

6.2 Prinsippnote

Generelt om årsregnskapet

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med krav i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 5. november 2015, punkt 3.4, Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av Landbruks- og matdepartement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er satt opp i tråd med grunnleggende prinsipper for årsregnskap og regnskapsføring i staten nedfelt i bestemmelsene punkt 3.4.2 og Stortingets bevilgningsreglement §§ 3, 4 og 13.

Sumlinjen "netto rapportert til bevilgningsregnskapet " er lik i begge de to oppstillingene.

Grunnleggende prinsipper for årsregnskap

- Ettårsprinsippet: Regnskapet følger kalenderåret
- Fullstendighetsprinsippet: Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- Kontantprinsippet: Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet
- Bruttoprinsippet: Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- Intern fakturering praktiseres ikke

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Bevilgningsoppstillingen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen, og en nedre del som viser beholdninger i kapitalregnskapet.

Bevilgningsspesifikasjon viser alle regnskapstall Mattilsynet har rapportert til statsregnskapet og endring i mellomværende med statskassen. Utgiftene og inntektene er gruppert etter kapitler og poster som Mattilsynet har fullmakt til å disponere.

Mottatte fullmakter vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til belastningsfullmaktene er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskapet.

- Note A viser forklaring av samlet tildeling
- Note B viser forklaring til brukte tildelinger/fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Oppstilling av artskontorrapportering

Oppstillingen omfatter en artskontooppstilling, en spesifikasjon av mellomværende med statskassen ved året slutt og viser Mattilsynets rapportering til statsregnskapet på regnskapslinjenivå etter standard kontoplan for statlige virksomheter.

Spesifikasjonen av mellomværende med statskassen vises fordelt på grupper av kontoer.

Artskontooppstillingen viser følgende noter i tillegg til prinsippnote:

- Note 1 innbetalinger fra drift
- Note 2 utbetalinger til lønn
- Note 3 andre utbetalinger til drift
- Note 4 finansinntekter og finansutgifter
- Note 5 utbetalinger til investeringer
- Note 6 innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten
- Note 7 tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten
- Note 8 sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Kontoplan

Standard kontoplan blir benyttet til løpende bokføring.

Arbeidsgiveravgift, nettoføringsordning, pensjonspremie og gruppeliv

Arbeidsgiveravgift blir ikke innbetalt, men er regnskapsført og rapportert som utgift på Mattilsynets kapittel og til inntekt på felleskapittel Folketrygden.

Mattilsynet er innenfor nettoføringsordningen og har fra 1. januar 2015 fullmakt til å utgiftsføre betalt merverdiavgift på kap. 1633 Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift, post 01 Driftsutgifter.

Pensjonspremie til Statens Pensjonskasse er fra og med 2017 belastet regnskapet i sin helhet. Pensjonspremien betales 6 ganger per år i henhold til faktura fra Statens Pensjonskasse. Fakturaen inneholder både arbeidsgiverandel og beløp trukket av de ansattes lønn.

Grupplivsforsikring blir ikke utbetalt, men belastet kapittel 5309 post 29, jf. R-101. pkt. 4.3.1.

Immaterielle eiendeler og anleggsmidler

Driftsmidler med anskaffelsesverdi over kr 50 000 utgiftsføres i kontogruppe 47-49. Driftsmidler med anskaffelsesverdi under kr 50 000, men som Mattilsynet anser å være en del av en pool (pooltilnærming), utgiftsføres likevel i kontogruppe 47-49 (hvis samlet sett anskaffelsesverdien er over kr 50 000).

Selvassurandørprinsipp

Staten opererer som selvassurandør. Det er ikke inkludert poster i årsregnskapet som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader.

Statens konsernkontoordning

Mattilsynet tilfører ikke likvider gjennom året. Mattilsynet har en trekkrettighet på vår konsernkonto. Saldoen nullstilles på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

6.3 Bevilgningsrapportering for regnskapsåret 2023

6 7	Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2023	Merutgift (-) og mindreutgift
1115		Mattilsynet	01	Driftsutgifter	A, B	1 538 548 000	1 540 188 271	-1 640 271
1115		Mattilsynet	22	Reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser	A, B	27 843 000	27 200 905	642 095
1115		"Mattilsynet (overslagsbevilgning)"	71	Tilskudd til erstatninger	A, B	28 193 000	23 160 676	5 032 324
0702		"Beredskap (særskilt belastningsfullmakt)"	21	Spesielle driftsutgifter	A	200 000	199 939	61
0471		Erstatninger	71	Spesielle driftsutgifter	B		1 525 798	-1 525 798
0900		NFD Nasjonale eksperter	21	Spesielle driftsutgifter	B		980 328	-980 328
1100		LMD	21	Spesielle driftsutgifter	A	9 000 000	8 999 266	734
1633		Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (overslagsbevilgning)	01	Driftsutgifter	B		67 373 347	-67 373 347
Sum utgiftsført						1 603 784 000	1 669 628 528	

Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2023	Merinnt. og mindreinnt. (-)
4115	Mattilsynet	01	Gebyr m.m		205 409 000	208 456 623	3 047 623
4115	Mattilsynet	02	Driftsinntekter og refusjoner mv.	B	6 288 000	12 364 265	6 076 265
4115	Mattilsynet	85	Bøter og inndragninger		3 000 000	-1 402 044	-4 402 044
5309	Tilfeldige inntekter, ymse	29	ymse			1 636 742	
5550	"Miljøavgift på plantevernmidler"	70	Miljøavgift på plantevernmidler		65 000 000	71 336 785	6 336 785
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			124 389 436	
Sum inntektsført					279 697 000	416 781 807	
Netto rapportert til bevilgnings-regnskapet						1 252 846 721	

Kapitalkontoer

Konto	Tekst	Beløp
60080701	Norges Bank KK /innbetalinger	343 188 965
60080702	Norges Bank KK/utbetalinger	-1 577 676 204
711315	Endring i mellomværende med statskassen	-18 359 482
Sum rapportert ⁵		0

⁵ Sum rapportert er summen av det som er utgiftsført på utgiftskapittel, inntektskapittel fratrukket det som er inntektsført på inntektskapittel fratrukket beløpene på kapitalkontoene.

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	2023	2022	Endring
711315	Mellomværende med statskassen	-93 280 451	-74 920 968	-18 359 482

9 Note A forklaring av samlet tildeling utgifter

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
1115 01	23 031 000	1 515 517 000	1 538 548 000
1115 22	659 000	27 184 000	27 843 000
1115 71		28 193 000	28 193 000
1100 21		9 000 000	9 000 000
0702 21		200 000	200 000
Sum			1 603 784 000

10 Note B forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	1115 01	1115 22	1115 71	0702 21
Stikkord			"overslagsbevilgning"	Beredskap
Merutgift (-)/ mindre utgift	-1 640 271	642 095	5 032 324	61
Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter				
Merutgift (-)/ mindreutgift etter andres utgiftsføringer	-1 640 271	642 095	5 032 324	61
Merinntekter iht merinntektsfullmakt	6 076 265			
Innsparinger				
Sum grunnlag for overføring	4 435 994	642 095	5 032 324	61
Maks. overførbart beløp *	75 775 850	1 359 200	1 409 650	10 000
Mulig overførbart beløp beregnet av virksomhet	4 435 994	642 095		

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5 prosent av årets bevilgning på driftspostene 01-29. Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Virksomheten har budsjettfullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 1115 post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 4115 post 02.

Rapportering av betalt merverdiavgift

Mattilsynet er omfattet av nettoføringsordningen og rapporterer betalt merverdiavgift på kap. 1633, post 01. Dette gjelder merverdiavgift knyttet til Mattilsynets utgifter ført på postene 01-49. I 2023 betalte Mattilsynet kr 67 373 347 i statlig merverdiavgift.

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Virksomhetens bevilgning på kapittel/post 1115 71 er gitt med stikkordet "overslagsbevilgning".

Bevilgningen skal dekke statens betalingsforpliktelser overfor dem som har ytt nødhjelp etter dyrevelferdsloven §4, samt kostnader for tiltak som settes i verk av Mattilsynet i medhold av matloven, dyrehelsepersonelloven og dyrevelferdsloven i de tilfellene kostnadene ikke kan drives inn fra eier/ansvarlig. I 2023 er kap/post 111571 belastet utgifter i forbindelse med kjæledyr tilhørende fordrevne fra Ukraina.

Stikkord "erstatning"

Virksomheten er gitt fullmakt i tildelingsbrev for 2023 til å belaste 0471 post 71 Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning. Det er foretatt 3 utbetalinger i 2023 på til sammen kr. 1 525 798.

Stikkord "NFD Nasjonale eksperter"

Mattilsynet har mottatt fullmakt til å belaste kap 0900 post 21 med inntil 5,0 mill. kroner til dekning av utgifter knyttet til regelverksutvikling. Mattilsynet har belastet kap 0900 post 21 med kr 980 328.

Mulig overførbart beløp

Mattilsynets ubrukte bevilgning på kapittel/post 1115/01 er kr. 4 435 994. Dette beløpet kan overføres i sin helhet.

Mattilsynet har ubrukt bevilgning på kapittel 1115/22 og kr. 642 095 regnes som mulig overførbart til neste år.

6.4 Artskontorrapporteringen 31.12.2023

	Note	2023	2022
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	200 522 977	195 942 929
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	1 576 476	32 195
Salgs- og leieinnbetalinger	1	0	0
Andre innbetalinger	1	10 569 625	10 353 742
Sum innbetalinger fra drift		212 669 077	206 328 867
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	1 100 641 166	971 169 952
Andre utbetalinger til drift	3	470 757 476	489 626 738
Sum utbetalinger til drift		1 571 398 642	1 460 796 690
Netto rapporterte driftsutgifter		1 358 729 565	1 254 467 823
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	308 719	210 467
Sum investerings- og finansinntekter		308 719	210 467
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	8 100 384	19 810 710
Utbetaling av finansutgifter	4	17 673	26 188
Sum investerings- og finansutgifter		8 118 057	19 836 898
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		7 809 338	19 626 430
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	77 868 387	74 419 683
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		77 868 387	74 419 683

	Note	2023	2022
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	22 829 037	40 060 257
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		22 829 037	40 060 257
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Gruppelivsforsikring	2	1 636 742	1 587 086
Arbeidsgiveravgift	2	124 389 436	107 232 262
Nettoføringsordning for merverdiavgift	B	67 373 347	78 690 142
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		58 652 831	30 129 206
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		1 252 846 721	1 209 605 622

Oversikt over mellomværende med statskassen

Eiendeler og gjeld	Note	2023	2022
Andre langsiktige fordringer (Depositum)	8	-	-
Kortsiktige fordringer (brukes til formel under)	8	267 088	349 358
Leverandørgjeld	8	-	-
Skyldig skattetrekk	8	-43 644 020	-41 047 700
Skyldige offentlige avgifter	8	-815 056	-1 324 203
Annen kortsiktig gjeld	8	-49 088 462	-32 898 423
Sum mellomværende med statskassen		-93 280 451	-74 920 968

Note 1 innbetalinger fra drift

	31.12.2023	31.12.2022
Innbetalinger fra gebyrer		
Gebyr for særskilte ytelser	53 549 681	52 132 310
Gebyrer for tilsyn og kontroll	146 973 295	143 810 620
Sum innbetalinger fra gebyrer	200 522 977	195 942 929
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer		
Overføringer fra Nordisk Ministerråd (NMDD)	1 576 476	32 195
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1 576 476	32 195
Andre innbetalinger		
Refusjoner m.m.	9 248 351	9 091 968
Inntekter administrasjonsgebyr	1 221 000	1 127 345
Annen inntekt -viderefakturering	100 274	134 430
Sum andre innbetalinger	10 569 625	10 353 742
Sum innbetalinger fra drift	212 669 077	206 328 867

Note 2 utbetalinger til lønn

Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter	31.12.2023	31.12.2022
Lønn*	886 665 002	813 386 552
Arbeidsgiveravgift	124 389 436	107 232 262
Sykepenger og andre refusjoner	-34 774 367	-36 953 393
Andre ytelser	11 915 540	12 095 002
Reguleringspremie kommunale/fylkeskommunale pensjonskasser/SPK**	112 445 555	75 409 530
Sum utbetalinger til lønn***	1 100 641 166	971 169 952
Gjennomsnitt antall årsverk: ****	1 097	1 064

* Økte lønnskostnader skyldes lønnsøkning i tillegg til nyansatte med høyere lønnsnivå.

** Økningen i utgifter til pensjon skyldes økt pensjonspremie i 2023 knyttet til tidligere kommunalt ansatte som i 2004 ble en del av Mattilsynets organisasjon med kr 14 095 135. Mattilsynet bærer selv risikoen knyttet til disse og blir fortløpende belastet ved pensjonsuttak eller endringer. Fra 1.1.2022 gikk SPK over til en ny måte å beregne pensjon på. Tidligere fakturerte SPK etter fast % sats, nå fakturerer SPK basert på innmeldte hendelser. I 2023 økte kostnaden med kr. 22 940 890 sammenlignet med 2022.

*** Av virksomhetens samlede utbetalinger til lønn og sosiale utgifter vedrører kr 1 557 800,- Nordisk Ministerråd.

****Tallet for antall årsverk var feil i årsregnskapet og årsrapporten for 2022. Antall årsverk for 2022 er korrigert. Tilsvarende utførte årsverk i tabellene i kapittel 2 og 4.

Note 3 andre utbetalinger til drift

Andre utbetalinger til drift	31.12.2023	31.12.2022
Utgifter lokale	106 258 318	101 079 688
Leie av maskiner, inventar og lignende*	41 527 713	33 750 116
Mindre utstyranskaffelser	9 816 274	13 017 741
Reparasjon og vedlikehold bygninger og lokaler	526 470	473 342
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	5 187 424	5 344 025
Regnskaps-revisjon- og økonomitjenester	39 122	413 233
Kjøp av tjenester til utvikling og løpende driftsoppgaver IKT**	64 477 184	69 920 236
Forvaltningsstøtte	50 159 036	51 988 860
Analyse og veterinærtjeneste***	114 080 113	126 336 307
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	14 062 582	19 927 926
Reiser og diett	23 445 194	23 641 692
Øvrige driftsutgifter ****	41 178 046	43 733 572
Sum andre utbetalinger til drift	470 757 476	489 626 738

*Økningen skyldes økte utgifter til leie datasystemer og lisenser samt økning knyttet til leasing av biler.

** Reduksjonen skyldes at det i 2022 og 2023 er ansatt flere medarbeidere som utfører utviklingsarbeid, som tidligere ble løst av innleide konsulenter.

*** Reduksjon skyldes mindre kjøp av analysetjenester fra de største leverandørene (VI, HI, NMBU, Biosirk og Eurofins) i 2023.

****Av virksomhetens utbetalinger til øvrige driftsutgifter vedrører kr. 22 799 Nordisk Ministerråd.

Note 4 finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2023	31.12.2022
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter	308 719	210 467
Sum innbetaling av finansinntekter	308 719	210 467
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	17 673	26 188
Sum utbetaling av finansutgifter	17 673	26 188

Note 5 utbetalinger til investering

Utbetaling til investeringer	31.12.2023	31.12.2022
Immaterielle eiendeler og lignende	1 075 428	2 116 231
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende*	6 840 703	14 899 464
Andre utgiftsførte investeringer	184 253	2 795 014
Sum utbetalt til investeringer	8 100 384	19 810 710

* Reduksjonen skyldes at prosjektet fremtidens arbeidsplass er avsluttet og det investeres mindre i inventar sammenlignet med tidligere år.

Note 6 innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m	31.12.2023	31.12.2022
Miljøavgift*	71 336 785	68 904 794
Avgifter planteforedlerrett	618 375	231 430
Overtredelsesgebyr	4 480 718	4 517 381
Tvangsmulkt	1 432 509	766 077
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	77 868 387	74 419 683

* Miljøavgift kreves på plantevernmidler i grossistleddet. Angrepene av skadegjørere bestemmes i stor grad av klima- og værforhold, noe som gjør at inntektene varierer fra år til år. For 2023 er det økt import, noe som skyldes betydelig prisøkning på plantevernmidler.

Note 7 tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

Utbetalinger av tilskudd og stønader	31.12.2023	31.12.2022
Nødhjelp til dyr - utbetalt til AS*	22 451 674	39 735 737
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ENK/DA/ANS	364 516	324 520
Nødhjelp til dyr - utbetalt til statsforvaltningen	12 847	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	22 829 037	40 060 257

*Beløp som gjelder godtgjørelse for nødhjelp til eierløse dyr er kr. 4 151 860, beløp som gjelder eksterne kostnader kjæledyr i forbindelse med kjæledyr tilhørende fordrevne fra Ukraina er kr. 18 677 177.

Note 8 sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2023 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2023 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Anleggsmidler			
Andre langsiktige fordringer	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	52 321 771	0	52 321 771
Andre fordringer	4 197 337	267 088	3 930 249
Sum	56 519 108	267 088	56 252 020
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-57 945 611	0	-57 945 611
Skyldig skattetrekk	-43 644 020	-43 644 020	0
Skyldige offentlige avgifter	-815 056	-815 056	0
Annen kortsiktig gjeld	-17 384 771	-49 088 462	31 703 692
Sum	-119 789 458	-93 547 539	-26 241 919
Sum anleggsmidler, omløpsmidler og kortsiktig gjeld	-63 270 350	-93 280 451	30 010 100

Statistikkvedlegg

Slik oppfyller Mattilsynet samfunnsoppdraget

Tabell 8. Utvalgte indikatorer for å utvikle regelverk - for hele Mattilsynet. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022	2023
Kommenterte dagsordener skrevet i henhold til mal og levert innen frist	87 %	76 %	84 %
EØS-notatene skrevet og videresendt til departementet innen frist	82 %	88 %	82 %
Form 1 sendt departementene innen 2 uker etter EØS-komite møtene	67 %	62 %	66 %

Tabell 9. Andel brukere som gir tilbakemelding om de fant det de lette etter, og som svarer ja. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022	2023
Informasjon og veiledning til brukerne på internettsidene	55 %	57 %	58,5 %

Tabell 10. Antall tilsynsbesøk gjennomført i de ulike virksomhetstypene. Foreløpige tall på grunn av uferdig definisjonsarbeid i EU. Kilde: Mattilsynet.

	2021		2022		2023	
	Antall offentlige kontroller	Antall annen offentlig aktivitet	Antall offentlige kontroller	Antall annen offentlig aktivitet	Antall offentlige kontroller	Antall annen offentlig aktivitet
Totalt	28 467	27 140	32 558	35 484	27 417	20 259
Fordelt på fagområder						
Detaljomserving og servering av mat og drikke, transport og lager	6 944	71	9 710	259	7 777	80
Drikkevann	1 626	64	2 864	93	2 590	11
Sjømat	1 864	552	1 492	660	1 213	660
Animalsk mat	4 301	226	4 549	298	4 369	223
Annet næringsmiddelvirksomhet, inkl. import, GK og samhandel	6 474	48	7 068	97	5 567	83
Planter og innsatsvarer	1 774	411	1 420	847	1 503	544
Primærproduksjon med landdyr - dyrehelse	1 213	19 657	1 387	23 636	235	12 383
Tilsyn etter dyrevelferdsloven	3 386	842	3 543	1 654	3 663	1 526
Primærproduksjon med akvatiske dyr	244	4 268	66	5 270	1 68	3 156
Fôr, biprodukter, dyrehelsepersonell og kosmetikk	641	1001	459	2 670	332	1 593

Tabell 11. Antall hendelser som er håndtert i MatCim. Kilde: Mattilsynet

	2021	2022	2023
Dyrehelse	146	129	106
Mat og drikkevann	63	57	35
Fiskehelse - ILA	31	17	21
Fiskehelse	16	6	23
Dyrevelferd	14	5	5
Plantehelse	12	9	8
Fremmedstoffer/kjemiske stoffer	7	2	1
Fôr	3	2	2
Totalt	292	227	201

Årets aktiviteter og resultater

Sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann

Tabell 12. Antall og andel undersøkte prøver med ulovlig innhold av fremmedstoffer, som for eksempel plantevernmiddelrester, dioksiner, PCB og legemiddelrester. Kilde: Mattilsynet.

Fremmedstoffer		2021	2022	2023
Plantevernmiddelrester innenlands	Antall prøver	336	353	298
	Andel prøver med funn over grenseverdi	0,0 %	0,6 %	0,0 %
Plantevernmiddelrester import	Antall prøver	771	789	680
	Andel prøver med funn over grenseverdi	3,1 %	4,8 %	3,4 %
Fremmedstoffer i landdyr innenlands	Antall prøver	4 000	4 075	2 143
	Andel prøver med funn over grenseverdi*	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Fremmedstoffer i landdyr import	Antall prøver	80	80	22
	Andel prøver med funn over grenseverdi	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Fremmedstoffer i fisk innenlands	Antall prøver	13 930	14 771	2 709
	Andel prøver med funn over grenseverdi	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Fremmedstoffer i fisk og sjømat import**	Antall prøver	80	80	47
	Andel prøver med funn over grenseverdi	0,0 %	0,0 %	0,0 %

*Inkluderer funn av tungmetaller i lever (For 2021 regnes ikke funn av tungmetaller som overskridelse)

**Disse prøvene blir tatt ut av produkter som vi av erfaring vet at det er en viss risiko ved og funn representerer derfor ikke den generelle tilstanden

Fremmedstoffer i fisk blir undersøkt for miljøgifter, legemiddelrester og ulovlige legemidler.

For plantevernmiddelrester i 2021 - oppgitt antall gjelder for konvensjonelle prøver (økologiske prøver er ikke med).

Tabell13. Mykotoksiner og plantetoksiner i mat. Kilde: Mattilsynet

		2023
Mykotoksiner i mat innenlands	Antall prøver analysert*	77
	Andel prøver med funn over grenseverdi i %	0
	Andel prøver med overskridelser i %*	0
Mykotoksiner i mat import	Antall prøver analysert*	49
	Andel prøver med funn over grenseverdi i %	0
	Andel prøver med overskridelser i %	0
Plantetoksiner i mat import	Antall prøver	60
	Andel prøver med overskridelser i %	6,7

* analysert står fordi Veterinærinstituttet mottok henholdsvis 110 og 72 prøver som ennå ikke er analysert

Tabell 14. Estimert lekkasje fra vanntransportsystemer (total produksjon 700 mill. m3). Kilde: Mattilsynet

	2018	2019	2020	2021	2022
Prosent til lekkasje	28	30	30	31	29

Tabell 15. Personer som er forsynt av et vannforsyningssystem, og som får drikkevann av tilfredsstillende mikrobiologisk kvalitet. Basert på innrapporteringer. Kilde: Mattilsynet

	2018	2019	2020	2021	2022
Antall personer (tusen.)	4 411	4 461	4 615	4 689	4 796
Prosent personer forsynt	98,34	99,42	99,47	99,53	99,61
Antall vannforsyningssystemer	1 066	1 082	1 113	1 107	1 155

Tabell 16. Antall mottatte kommunale arealplaner og andre plansaker hvor vi har avgitt uttalelse og har kommet med innsigelser. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022	2023
Mottatte plansaker - ikke behandlet	1479	1364	1384
Uttalelser plansaker uten innsigelser	1173	1306	1637
Innsigelser	14	32	43
Totalt antall mottatte plansaker	2680	2734	3107

Tabell 17. Antall vannbehandlingsanlegg gruppert etter behandlingsprosess, 2022 (Hele landet). I tabellen inngår data for behandlingsanlegg koblet til hovedkilder som leverer vann til 1 207 av 1 395 vannforsyningssystemer. Ett behandlingsanlegg kan ha flere av metodene nevnt i tabellen. Kilde: Mattilsynet.

	Antall vannbehandlingsanlegg*			
	Membran-filtrering (desinfeksjon)	Membran-filtrering (filtrering)	UV-bestråling	Klorering
Antall vannbehandlingsanlegg (som forsyner > 50 personer)	17	100	983	168

Fremme god helse hos planter, fisk og landdyr

Tabell 18. Antall nye lokaliteter med funn av alvorlige planteskadegjørere. Kilde: Mattilsynet.

Skadegjører		2021	2022	2023
Frukt og bær	Heksekost **	1	1	0
	Pærevisnesjuka **	0	1	1
	Rød marg**	1	0	0
Grøntanlegg	Ramorum greinvisning	3	4	5
Veksthus	Tospovirus	0	1	0
	Tomatbrunflekkvirus	1*	0*	0
Poteter og grønnsaker på friland	Gul potetcystenematode	8	3	1
	Potetcystenematode (ikke artsbestemt)	0	2	0
	Lys ringrâte	0*	2	0*
	Løkhvitrâte	0	2	0
Totalt		17	18	7

* År der det ble gjennomført overvåkings og kartleggingsprogram for skadegjøreren.

** Viser kun funn i planteproduksjon.

Funn av pærebrann inngår ikke i tabellen. Rapport fra Aksjon pærebrann gir informasjon om påvisninger av pærebrann.

Tabell 19. Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer hos domestiserte og villevende landdyr. Kilde: Veterinærinstituttet.

Sjukdom/agens	Dyreart	2021	2022	2023
Liste 1				
Blåtunge	Storfe	0	0	0
Fugleinfluensa høypatogen	Fjørfe (hobbyflokker i parentes)	2	2	0 (3)
Aviært paramyxovirus-1 (ND)	Fjørfe (hobbyflokker i parentes)	1	1	0 (1)
Fugleinfluensa høypatogen	Ville fugler	40	105	103
Aviært paramyxovirus-1 (ND)	Ville fugler	0	41	5
Liste 2				
BVD	Storfe	0	0	0
Salmonella	Storfe	0	2	0
Paratuberkulose	Storfe	0	0	0
Ringorm	Storfe	9	4	16
MRSA	Storfe	0	1	0
Tuberkulose	Storfe	0	2	1
Influensa hos svin	Svin	0	0	0
Salmonella	Svin	0	3	1
MRSA	Svin	0	0	0
Nekrotiserende enteritt	Svin	0	0	0
Skrapesjuka klassisk	Sau	0	0	0
Skrapesjuka Nor98	Sau, geit	8	16	7
<i>Salmonella diarizonae</i>	Sau	1	2	3
Paratuberkulose	Sau, geit	0	0	0
Fotrâte	Sau, geit	0	0	0

Sjukdom/agens	Dyreart	2021	2022	2023
Mædi	Sau	0	0	0
CAE	Geit	8	0	1
<i>Psoroptes ovis</i> (saueskabb)	Geit	30	6	Rapporteres ikke
<i>Psoroptes ovis</i> (saueskabb)	Kameldyr	0	0	Rapporteres ikke
Kverke	Hest	11	9	4*
Salmonella	Hest	1	0	5*
Reveskabb	Pelsdyr	0	0	0
IB	Fjørfe (hobbyflokker i parentes)	0(3)	0(1)	0(3)
ILT	Fjørfe (hobbyflokker i parentes)	0(2)	0(1)	0(2)
Mycoplasma	Fjørfe (hobbyflokker i parentes)	0(2)	0(1)	0(1)
Hønskolera	Fjørfe	1	0	0
Salmonella	Fjørfe	1	0	2
Rabbit Haemorrhagic Disease	Kanin	1	5	1
Rabbit Haemorrhagic Disease	Villkanin	1	0	0
Tularemia	Hare	12	7	9
Salmonella	Katt	5	32	15
Salmonella	Reptiler	15	8	2
Leptospirose	Hund	2	0	2
Salmonella	Hund	3	2	6
Leishmaniose	Hund	1	2	9**
CWD	Vilt	3	4	1
Salmonella	Vilt	13	3	12
<i>Echinococcus canadensis G10</i>	Vilt	-	1	4
Lukket yngelrute	Bier	-	4	2

*Fordelt på 3 staller

**Fordelt på 6 dyrehold

Tabell 20. Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer hos oppdrettsfisk og viltlevende fisk. Kilde: Veterinærinstituttet.

Sjukdom	Liste	2021	2022	2023
Oppdrettsfisk (laksefisk)	ILA	2	25	15
	VHS	2	0	0
	PD	3	101	98
	Furunkulose	3	5	2
	BKD	3	0	1
Oppdrettsfisk (marine arter)	Francisellose	3	0	0
	Furunkulose (rognekjeks)	3	0	1
	VNN/VER	3	1	0
Viltlevende laksefisk (vassdrag)	<i>Gyrodactylus salaris</i>	3	0	0
	Furunkulose	3	0	0
Krepssdyr	Krepsepest (signalkreps)	3	1	0

Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr

Tabell 21. Fotputeskår hos slaktekylling – andel flokker som klassifiseres som A-, B- og C-klasse. Kilde: Mattilsynet.

Fotputeskår slaktekyllinger	2021	2022	2023
Andel flokker med klasse A	97,0 %	97,2 %	98,3 %
Andel flokker med klasse B	1,9 %	1,8 %	1,3 %
Andel flokker med klasse C	1,1 %	1,0 %	0,6 %

Tabell 22. Andel slaktegris registrert med korte haler og halesår på slakteri. Kilde: Mattilsynet.

Halesår på slaktegris	2021	2022	2023
Andel griser med åpent halesår/avhelet halesår eller kort hale på slakteri	2,7 %	2,5 %	2,28 %

Tabell 23. Antall dyrehold med alvorlig vanskjøtsel («dyretragedier»). Kilde: Mattilsynet.

Alvorlig vanskjøtsel	2021	2022	2023
Antall dyrehold med alvorlig vanskjøtsel (alle dyrearter)	29	41	58

Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden

Tabell 24. Antall og andel vedtak med hjemmel i matinformasjonsforskriften. Kilde: Mattilsynet.

Matinformasjonsforskriften - vedtak	2021	2022	2023
Antall vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	176	149	216
Andel vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	8 %	6 %	8 %

Tabell 25. Antall prøver analysert for GMO, antall prøver med tillatte sporforurensninger og antall regelverksbrudd. Kilde: Mattilsynet.

GMO	2021*	2022	2023
Antall prøver mat/fôr/såvare	-	133	123
Antall regelverksbrudd	-	2	2
Antall prøver med tillatte sporforurensninger	-	40	26

* I 2021 ble det ikke gjennomført overvåkings- og kartleggingsprogram for GMO.

Ivareta miljøvennlig produksjon

Tabell 26. Beregnet risiko ved bruk av plantevernmidler. Tabellen viser risikoutvikling med utgangspunkt i omsetningstall for egne risikoindikatorer for helse og miljø. Gjennomsnittet av 1996 og 1997 er satt som et utgangspunkt med 100 prosent. Kilde: Mattilsynet

Risiko plantevernmidler	2021	2022	2023
Omsetning (tonn virksomt stoff)	880	782	661
Omsetning i % av 1996/1997	121 %	107 %	91 %
Helserisiko i % av 1996/1997	88 %	88 %	92 %
Miljørisiko i % av 1996/1997	87 %	90 %	83 %

Ivareta hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet

Tabell 27. Antall helsesertifikater som Mattilsynet har utstedt. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022	2023
Antall helsesertifikater for eksport av fisk og sjømat	71 401	81 821	88 642
Antall helsesertifikater for eksport av landbaserte produkter	7 309	7 622	8 008

Tabell 28. Antall sendte meldinger om påvist helsefare i matvarer og fôr i det norske markedet (RASFF). Kilde: Europeisk meldesystem, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF).

	2021	2022	2023
RASFF-meldinger Mattilsynet har meldt om påvist helsefare i matvarer og fôr	40	29	19
RASFF-meldinger om påvist helsefare i matvarer og fôr som er innført til Norge og som er håndtert av Mattilsynet	161	91	99
RASFF-meldinger for allergener som berører Norge	13	12	6

Tabell 29. RASFF-meldinger - antall mottatte meldinger håndtert og antall notifiserte meldinger fordelt på kategorier/farer. Kilde: Mattilsynet.

	2021		2022		2023	
	Mottatte meldinger håndtert	Notifiserte meldinger	Mottatte meldinger håndtert	Notifiserte meldinger	Mottatte meldinger håndtert	Notifiserte meldinger
Plantevernmiddelester	61	22	22	14	13	5
Andre fremmedstoffer	0	0	14	2	16	4
Fornøyet toksinnhold	1	4	8	0	7	1
Mikrobiologisk vekst/risiko	13	7	11	9	22	5
Udeklarte allergener	11	2	11	1	5	1
For høy temperatur	0	0	0	0	0	0
For mye tungmetall	5	0	5	0	10	0
Innhold av fremmedlegemer	3	1	4	1	9	0
Ulovlig import/ny mat	3	0	3	0	4	0
Feil på emballasje/feilmerking	3	0	2	0	1	0
Utgjør kvelningsfare	0	0	0	0	4	1
Innhold av ulovlig GMO	0	0	0	1	0	2
Matkontaktmateriale	6	2	7	0	1	0
Matbårent utbrudd	1	2	0	0	0	0
Mugg	1	0	0	0	2	0
Annet, ikke nevnt annet sted	12	0	4	0	3	0
Insekter	1	0	0	0	1	0
Ulovlig bestråling	0	0	0	0	1	0
Totalt	121	40	91	29	29	19

Tabell 30. Antall kontroller ved grensekontrollstasjoner (CHEDA, CHEDP, CHEDD)*. Kilde: Mattilsynet

	2021	2022	2023
Sum av animalske produkter og levende dyr (CHEDP, CHEDA)	3 293	3 105	3 012
Sum av kontroller animalske- og vegetabiliske produkter og levende dyr (CHEDP, CHEDD, CHEDA)	3 834	3 744	3 722

*CHED=Common Health Entry Document, A=levende dyr, P=animalske produkter, D=ikke-animalske risikoprodukter

Styring og kontroll

Digitalisering og utvikling i Mattilsynet

Tabell 31. Liste over og volum av digitale tjenester som er rettet mot eksterne brukere. Kilde: Mattilsynet

Brukergrupper og tjenester	Antall 2023
Næringen	
Tilsynskvittering	5 326 kvitteringer sendt
Husdyrregister	4 systembrukere som rapporterer på vegne av 12 324 produsenter. Vi kan dessverre ikke finne hvor mange brukere rapporterer direkte via skjematjenesten
Merkeregister	4 systembrukere som bestiller øremerker på vegne av 25 348 produsenter. Vi kan dessverre ikke finne hvor mange produsenter bestiller direkte.
VetReg	987 apoteker rapporterer direkte om utlevering av legemidler. 10 apotek/fôrgrossister som rapporterer direkte om blanding av legemidler i fôrvarer. 2 systembrukere som rapporterer på vegne av 1 014 veterinære/fiskehelsebiologer. 66 veterinære/fiskehelsebiologer som rapporterer direkte om utlevering av legemidler.
Digital kurs (e-læring) for autorisasjonsbevis for bruk av plantevernmidler for næringsutøvere	409 personer som har bestått kurset
Nettkurs i riktig antibiotikabruk til dyr for dyrehelsepersonell	157 deltakere
Eksporthertifikater - automatisert saksbehandling, hvorav full elektronisk utveksling av sertifikater (eCert)	42 503 sertifikater 10 110 sertifikater
Eksporthertifikater - MATS	54 147 sertifikater
Matinformasjon på rødt kjøtt - API	23 slakterier som leverer data
API - tjeneste	1 datasett om Husdyrregister 2 datasett på kjøttkontrollen
Maskinell innrapporteringer på lakselus på nytt API	10 834 rapporter mottatt utenom Altinn
Forvaltning/kunnskapsstøtte/laboratorier	
API - tjeneste	Husdyrregister lakselus, settefisk og slaktedata
Flere brukergrupper	
Åpne data: Vannverk	13 datasett
Åpne data: Husdyrregister	2 datasett

Brukergrupper og tjenester	Antall 2023
Åpne data: Smilefjes	2 datasett
Åpne data: VetReg	1 datasett
Åpne data: Kjøttkontrollen	5 datasett
API-tjeneste	2 datasett på kjøttkontrollen
Besøk mattilsynet.no	1 827 271 besøk, 7 443 756 sidevisninger

Økonomistyring og effektiv ressursbruk

Tabell 32. Hovedtall. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022	2023
Antall ansatte	1 248	1 245	1 291
Antall avtalte årsverk	1 195	1 190	1 232
Antall utførte årsverk	1 075	1 064	1 097
HMS - Prosent sykefravær	5,3 %	6,2 %	6,0 %
Samlet tildeling og mottatte belastningsfullmakter post 01-99	1 471 970 000	1 550 648 000	1 603 784 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	98 %	97 %	100 %
Driftsutgifter*	1 431 558 256	1 460 796 960	1 571 398 642
Lønnsandel av driftsutgifter	67 %	66 %	70 %
Lønnsutgifter per årsverk	886 165	893 722	994 295
Gebyrinntekter	188 291 029	195 942 929	200 522 977
Andel gebyrinntekt av totale utgifter (%)	13,2	13,4	12,7
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost (%)	44,6	44,5	45,2

*Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

Tabell 33. Sammenheng mellom utgifter og inntekter per gebyrordning i 2023. Kilde: Mattilsynet.

Utgifter/ Inntekter	Særskilte ytelser m.v.	Veterinær grensekontroll m.v.	Kjøttkontroll	Ytterligere offentlig kontroll	Kontroll akvakultur- anlegg	Kontroll økologisk
Utgifter	116 927 166	39 329 497	195 574 778	1 067 079	52 229 378	41 292 433
Gebyrinntekter	53 981 693	27 563 756	97 567 142	713 514	5 676 690	16 046 588
Andel gebyrinntekt av selvkost	46,20 %	70,10 %	49,90 %	66,90 %	10,90 %	38,90 %

Tabell 34. Antall utførte årsverk totalt, nasjonalt og regionalt nivå i Mattilsynet. Utførte årsverk tar høyde for fravær og utbetalinger som overtid, reisetid og timelønnede. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022*	2023
Utførte årsverk nasjonalt nivå	275	286	312
Utførte årsverk regionalt nivå	800	779	785
Utførte årsverk totalt	1 075	1 064	1 097

*Antall utførte årsverk som ble rapportert i 2022 var feil, dette tallet er rettet opp i denne årsrapporten.

Tabell 35. Antall gjennomsnittlige årsverk totalt, nasjonalt og regionalt nivå i Mattilsynet. Tall for gjennomsnittlige årsverk viser antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger uten medarbeidere i lønnet permisjon. Kilde: Mattilsynet

	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig årsverk nasjonalt nivå	286	297	335
Gjennomsnittlig årsverk regionalt nivå	862	851	854
Gjennomsnittlig årsverk totalt	1 148	1 148	1 189

Tabell 36. Fordeling av registrert tid på hovedaktiviteter. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022	2023
Utvikle regelverk og internasjonalt samarbeid	3,1 %	3,1 %	3,3 %
Føre tilsyn	45,6 %	43,5 %	42,5 %
Kommunisere og veilede	7,0 %	6,6 %	6,7 %
Innhente kunnskap og analysere tilstand	4,8 %	5,6 %	5,2 %
Beredskap og hendelsehåndtering	4,6 %	5,2 %	4,9 %
Utviklingsaktiviteter	9,8 %	11,2 %	13,7 %
Administrasjon og ledelse	25,1 %	24,9 %	23,8 %
Totalt	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabell 37. Antall årsverk brukt på tilsynsaktiviteter. Kilde: Mattilsynet.

Tilsynsområde	2021	2022	2023
Detalj, servering, transport og lager	44,1	49,1	46,1
Drikkevann	20,1	17,5	15,1
Sjømat	34,0	30,3	31,5
Animalsk mat	116,6	115,9	116,2
Annen mat	29,8	27,2	28,2
Planter	27,9	26,7	25,9
Landdyr	99,8	88,9	94,8
Akvatiske dyr	51,4	47,8	51,7
Fôr, biprodukter, dyrehelsepersonell, kosmetikk mv.	15,4	12,0	13,8
Andre tverrfaglige aktiviteter/annet tilsyn	40,4	37,3	38,3
Totalt	479,5	452,7	461,6

Internkontroll og revisjoner

Tabell 38. Fordeling av klagesakene etter fagområdet. Kilde: Mattilsynet

Fagområde	2021	2022	2023
Innsyn	233	308	416
Fiskehelse og fiskevelferd	70	38	46
Dyrevelferd	76	53	73
Kjemisk og biologisk mattrygghet	21	33	20
Dyrehelse	16	28	27
Planter og innsatsvarer	5	8	12
Grensekontroll og kriminalitet	0	7	6
Annet	16	10	23
Totalt antall klagesaker	437	485	623

Tabell 39. Fordeling av politianmeldelser til ulike lover og kategorier. Kilde: Mattilsynet

Aktuell lov	2021	2022	2023
Brudd på dyrevelferdsloven	28	50	69
Brudd på matloven	7	5	5
Brudd på dyre- og fiskehelselovgivningen	7	12	10
Brudd på dyrehelsepersonelloven	0	0	0
Trusler/sjikaner mot offentlig tjenestemann	7	7	9
Dokumentfalsk	1	7	2
Annet (Innbrudd i Mattilsynets lokaler)		7	1
Totalt antall anmeldelser	50	88	96

Faste rapporteringskrav - i henhold til departementsinstruksen

Tabell 40. Lærlinger i Mattilsynet. Kilde: Mattilsynet

	2021		2022		2023	
	jan-jun	jul-des	jan-jun	jul-des	jan-jun	jul-des
Kontor- og administrasjonsfag	1	2	2	1	1	0
Service- og administrasjonsfag	0	0	0	1	1	3
IT-utviklerfag	0	0	0	0	0	1
Sum lærlinger	1	2	2	2	2	4

Tabell 41. Rekruttering og avgang. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022	2023
Turnover	6,55%	4,9 %	5,6 %
Gjennomsnittlig pensjonsalder, år	66,3	66,1	66,6

Tabell 42. Inkludering. Kilde: Mattilsynet.

	2021	2022	2023
Antall søkere som har oppgitt innvandrerbakgrunn	154	249	227
Antall søkere som har oppgitt nedsatt funksjonsevne	31	34	50
Antall søkere som har oppgitt hull i CV'en	62	69	50
Personer med praksis plass fra NAV for arbeidstrening	0	6	9

Tabell 43. Registreringsskjema for tilstandsrapportering (kjønn/lønn). Kilde: Mattilsynet.

		Kjønn					Lønn		
		Antall menn	Andel menn	Antall kvinner	Andel kvinner	Antall totalt	Menn Ø	Kvinner Ø	K/M %
Totalt i virksomheten (fast, vikar, midlertidig, permisjon med lønn, foreldrepermisjon)	2023	337	26 %	941	74 %	1 278	717 614	702 060	98 %
	2022	342	27 %	924	73 %	1 266	697 571	661 782	95 %
Toppleidelse (direktør og regiondirektør)	2023	3	30 %	7	70 %	10	1 337 000	1 321 000	99 %
	2022	3	30 %	7	70 %	10	1 233 333	1 217 443	99 %
Mellomledelse (avdelingssjef og seksjonssjef)	2023	24	30 %	57	70 %	81	942 996	935 637	99 %
	2022	22	28 %	56	72 %	78	913 359	864 404	95 %
Kategori 1 (fagdirektør, prosjektleder, senior-/spesialinspektør, og senior-/spesialrådgiver)	2023	204	26 %	590	74 %	794	741 998	722 927	97 %
	2022	216	28 %	561	72 %	777	732 554	687 541	94 %
Kategori 2 (rådgiver, førsteinspektør)	2023	92	30 %	210	70 %	302	608 099	614 660	101 %
	2022	92	29 %	228	71 %	320	558 475	573 482	103 %
Kategori 3 (førstekonsulent, inspektør og seniorkonsulent)	2023	12	15 %	69	85 %	81	587 000	543 514	93 %
	2022	9	12 %	66	88 %	75	573 778	518 671	90 %
Kategori 4 (konsulent, renholder, lærling, fagarbeider m/ fagbrev)	2023	2	22 %	7	78 %	9	*	444 075	*
	2022	0	0 %	9	100 %	9	0	417 388	100 %
Timelønnet (eksklusiv pensjonister)	2023	4	40 %	6	60 %	10	561 600	656 900	117 %
	2022	3	38 %	5	63 %	8	522 700	610 240	117 %

* På grunn av personvern hensyn opplyses ikke lønn

Tabell 44. Registreringsskjema for tilstandsrapportering (kjønn). Kilde: Mattilsynet.

		M %	K %
Deltid	2023	0,9	11,6
	2022	1,4	10,7
Midlertidig ansettelse	2023	0,8	3,2
	2022	0,7	2,8
Foreldrepermisjon	2023	12,0	88,0
	2022	7,6	92,4
Legemeldt sykefravær	2023	4,9	6,2
	2022	4,2	6,9
Tiltak	2023	0	0
	2022	0	0